

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА

2023 оны 04 дүгээр сарын 13-ны өдөр, Пүрэв гараг

<i>Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга</i>	1
<i>Хуралдааны товч тэмдэглэл:</i>	1-20
<i>Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:</i>	21-137
1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2023 оны 01 дүгээр дүгнэлтийг хэлэлцэх	22-37
2.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ нарын 4 гишүүн 2022.05.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	37-74
3.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын 4 гишүүн 2023.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	74-129
4.Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэл, Д.Ганбат нарын гишүүд 2023.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/	129-137

ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Хоёр.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ нарын 4 гишүүн 2022.05.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг, мөн зөвлөлийн гишүүн Ц.Амартөгс, Б.Идэрчулуун, Маргаан хянан шалгах газрын дарга Ч.Бат-Эрдэнэ, мөн газрын ахлах шинжээч С.Сарангэрэл, Сургалт, судалгааны мэдээллийн нэгдсэн сангийн газрын ахлах референт Л.Лхамжав, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын Засгийн газрын хүний нөөцийн газрын Хүний нөөцийн удирдлагын хэлтсийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Т.Сувдмаа, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх Ажлын албаны дарга Д.Дуламсүрэн, Удирдлагын академийн Эрх зүй, хуулийн тэнхимийн эрхлэгч, доктор, дэд профессор А.Алтанзул, Монгол Улсын Их сургуулийн багш, дэд профессор Д.Оюунгэрэл нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Х.Энэбиш, референт Ц.Энх-Амгалан, Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Ш.Ариунжаргал нар байлцав.

Төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр танилцуулав.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сэргэлэн, С.Чинзориг, Г.Дамдинням, Т.Энхтүвшин, Д.Батлут, М.Оюунчимэг, Д.Өнөрболор, Б.Энх-Амгалан, Б.Бат-Эрдэнэ нарын тавьсан асуултад ажлын хэсгийн ахлагч, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр, Төрийн албаны зөвлөлийн дарга Б.Баатарзориг, мөн зөвлөлийн гишүүн Б.Идэрчулуун, Маргаан хянан шалгах газрын дарга Ч.Бат-Эрдэнэ, Удирдлагын академийн Эрх зүй, хуулийн тэнхимийн эрхлэгч, доктор, дэд профессор А.Алтанзул, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх Ажлын албаны дарга Д.Дуламсүрэн, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын Засгийн газрын хүний нөөцийн газрын Хүний нөөцийн удирдлагын хэлтсийн даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Т.Сувдмаа нар хариулж, тайлбар хийв.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

Г.Занданшатар: 1.Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөр, Ц.Мөнхцэцэг, Ц.Сандаг-Очир, Ц.Туваан, Б.Энхбаяр, Н.Энхболд /цаашид “Ажлын хэсэг” гэх/ нарын гаргасан, Төслийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

“2.1.Энэ хуулийн зорилт нь төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим, нийтлэг хэм хэмжээг тогтоох, сахиулах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх, хариуцлага хүлээлгэх, олон нийтэд мэдээлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28
Татгалзсан: 19
Бүгд: 47
59.6 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт “Эрүүгийн хууль,” “Авлигын эсрэг хууль,” “Захиргааны ерөнхий хууль,” “Хөдөлмөрийн хууль,” гэж тус тус нэмэх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдорж үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 29
Татгалзсан: 16
Бүгд: 45
64.4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2, 4.3 дахь хэсгийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28
Татгалзсан: 17
Бүгд: 45
62.2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

4.Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 4.4 дэх хэсэг нэмэх:

“4.4.Авлигын эсрэг хуулийн 4.1.3, 4.1.4, 4.1.5, 4.1.7, 4.1.9-д заасан этгээд энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 29
Татгалзсан: 17
Бүгд: 46
63.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

5.Төслийн 5 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“5 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт

5.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томьёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

5.1.1.“төрийн албан хаагийн ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээ” гэж төрийн албан хаагчийн хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ баримтлах ёс суртахууны нийтлэг шаардлагыг;

5.1.2.“төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил” гэж энэ хуульд заасан ёс зүйн нийтлэг шаардлагыг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйг;

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

5.1.3.“төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хариуцлага” гэж энэ хуульд заасан ёс зүйн зөрчилд хүлээлгэх арга хэмжээг.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28

Татгалзсан: 18

Бүгд: 46

60.9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

6.Төслийн Хоёрдугаар бүлгийн гарчгийг “ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН ЗАРЧИМ, НИЙТЛЭГ ХЭМ ХЭМЖЭЭ, ШААРДЛАГА” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 31

Татгалзсан: 15

Бүгд: 46

67.4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

7.Төслийн 6 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“6 дугаар зүйл.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим

6.1.Төрийн албан хаагч нь Төрийн албаны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт заасан зарчмаас гадна дараах ёс зүйн зарчмыг баримтална:

6.1.1.хүнлэг, энэрэнгүй байх;

6.1.2.үнэнч, шударга байх;

6.1.3.хариуцлагатай байх;

6.1.4.манлайлах;

6.1.5.хамтач байх.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 29

Татгалзсан: 17

Бүгд: 46

63.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

8.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.6 дахь заалтыг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их хурлын гишүүн С.Чинзориг үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 33

Татгалзсан: 17

Бүгд: 50

66.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

9.Төслийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.1.8-7.1.11 дэх заалт, 7.2, 7.3 дахь хэсэг тус тус нэмэх:

“7.1.8.албан үүргээ гүйцэтгэхдээ бусдад аливаа хэлбэрээр дарамт үзүүлэхгүй байх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх;

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

7.1.9.байгууллагын соёл, дэг журам, албан харилцааны ёс зүйг чанд сахих, улсын болон байгууллагын нэр хүндэд харшилсан аливаа үйлдэл гаргахгүй, олон нийтэд үлгэр жишээ, манлайлал үзүүлэх;

7.1.10.албан үүргээ гүйцэтгэхдээ нийтийн ашиг сонирхол болон хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх нөлөөллийг харгалзан үзэх;

7.1.11.багаар ажиллах, суралцах, шинэ санаачилгыг дэмжих, хамт олны итгэлцлийг эрхэмлэх, удирдах албан тушаалтны итгэлийг дааж ажиллах.

7.2.Төрийн албаны тухай хуулийн 10.1.1, 10.1.3-т заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагч, Авлигын эсрэг хуулийн 4.1.4, 4.1.7, 4.1.9-д заасан этгээдийн ёс зүйн хэм хэмжээг энэ хуульд нийцүүлэн холбогдох хууль тогтоомжоор тогтооно.

7.3.Төрийн албаны тухай хуулийн 10.1.2, 10.1.4-т заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагч, Авлигын эсрэг хуулийн 4.1.3, 4.1.5-д заасан этгээдийн ёс зүйн хэм хэмжээг энэ хуульд нийцүүлэн Засгийн газар тогтооно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 32

Татгалзсан: 17

Бүгд: 49

65.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

10.Төслийн 8 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“8 дугаар зүйл.Төрийн албан хаагчид тавигдах ёс зүйн нийтлэг шаардлага

8.1.Төрийн албан хаагч үйл ажиллагаандаа энэ хуулийн 7.1-д заасан ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг сахин биелүүлэхийн тулд Төрийн албаны тухай хуулийн 37 дугаар зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1, 10 дугаар зүйлд заасан үүргээс гадна дараах нийтлэг үүргийг хүлээнэ:

8.1.1.иргэний хүсэлтэд анхааралтай хандаж, хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хариу өгөх;

8.1.2.эрх бүхий байгууллагаас баталсан хувцаслалтын шаардлагыг баримтлах;

8.1.3.бусдын бие эрхтний онцлогийг зохисгүй үг, үйлдлээр илэрхийлэхийг цээрлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний өөрийгөө илэрхийлэх үйлдлийг даган дуурайхгүй, ёс бус үг, хэллэг хэрэглэхгүй байх;

8.1.4.бусдын ажил хэргийн санаа бодлыг үл хүндэтгэх, мушгин гуйвуулахгүй байх, худал мэдээллийг аливаа хэлбэрээр тараахгүй байх;

8.1.5.бусдын өөрийгөө хөгжүүлэх, мэдлэг ур чадвараа дээшлүүлэх, сурч боловсрох эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хясан боогдуулахгүй байх;

8.1.6.албан томилолтоор гадаад улсад ажиллахдаа дипломат ёс, жаягийг чанд баримтлах, Монгол Улсын нэр хүндэд харшилсан аливаа үйлдэл гаргахгүй байх;

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

8.1.7.албаны нэрийг хувийн зорилгоор ашиглахгүй байх.

8.2.Төрийн албан хаагчид энэ хуулийн 7.1-д заасан нийтлэг хэм хэмжээг сахин биелүүлэхийн тулд Төрийн албаны тухай хуулийн 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйл, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн Гуравдугаар бүлэгт заасан хориглолт, хязгаарлалтаас гадна дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

8.2.1.төрийн албан хаагчийн хувьд хуулиар тогтоосон иргэний эрх, эрх чөлөөний хязгаарлалтыг үг, үйлдлээр эсэргүүцэх, бусдыг өдөөн турхирах;

8.2.2.удирдлагадаа байгаа төрийн жинхэнэ албан хаагчийг улс төрийн үйл ажиллагаанд татан оролцуулах, оролцох санал тавих;

8.2.3.хүний эмзэг болон хувийн мэдээллийг бусдад дамжуулах, гутаах;

8.2.4.албаны чиг үүрэгтэй холбоотой мэдээллийг санаатайгаар нуун дарагдуулах, удирдлагын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд саад учруулах;

8.2.5.үндэсний өв уламжлал, ёс заншлыг гутаах, доромжлох, үйлдэл хийх;

8.2.6.соёлын ялгаатай хэв шинжийг харьцуулах, шүүмжлэх, ялгавартай хандах;

8.2.7.албаны чиг үүрэгтэйгээ холбоогүй хууль зөрчсөн амлалт өгөх;

8.2.8.албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа болон ажлын байранд согтууруулах ундаа хэрэглэх.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 28

Татгалзсан: 11

Бүгд: 49

57.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

11.Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 3 дугаар бүлэг нэмэх:

**“ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ЁС ЗҮЙН
ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА**

**9 дүгээр зүйл.Ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх,
соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа**

9.1.Ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд энэ хуулийн 10.1-д заасан эрх бүхий этгээд, албан тушаалтан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ:

9.1.1.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, зөрчлийг арилгах арга хэмжээг авах;

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

9.1.2.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил, шийдвэрлэлтийн талаар олон нийтэд тогтмол мэдээлэх;

9.1.3.урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг үе шаттайгаар явуулах;

9.1.4.төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийг нь үнэлэх, албан тушаалд дэвшүүлэх, шагнал, урамшуулал олгох асуудлыг шийдвэрлэхдээ ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн эсэхийг харгалзах;

9.1.5.иргэд, байгууллага, олон нийтийг мэдээллээр хангах, арга зүйн зөвлөгөө өгөх.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 28

Татгалзсан: 20

Бүгд: 48

58.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

12.Төслийн 9 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 10 дугаар зүйл болгох:

**“10 дугаар зүйл.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудал
эрхлэх эрх бүхий этгээд**

10.1.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиг үүргийг Ёс зүйн хороо, төрийн болон нутгийн удирдлагын байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн дэд хороо, томилох эрх бүхий албан тушаалтан хэрэгжүүлнэ.

10.2.Засгийн газар нь эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтны ёс зүйн асуудлын талаар Ёс зүйн дэд хорооны чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

10.3.Ёс зүйн хороо /цаашид “Хороо” гэх/, Ёс зүйн дэд хороо /цаашид “Дэд хороо” гэх / нь бие даасан, хараат бус зарчмаар ажиллана.

10.4.Хороо, Дэд хорооны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна. Хороо хуралдааны дэгээ өөрөө тогтоож болно.

10.5.Хороо, Дэд хорооны шийдвэр дүгнэлт хэлбэртэй байна. Шийдвэрт хуралдааныг даргалагч, оролцсон гишүүд, нарийн бичгийн дарга гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн С.Чинзориг үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 26

Татгалзсан: 22

Бүгд: 48

54.2 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

13.Төслийн 10 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 11 дүгээр зүйл болгох:

“11 дүгээр зүйл.Хороо, түүний бүрэн эрх

11.1.Хороо нь Төрийн албаны төв байгууллагын дэргэд ажиллах бөгөөд ёс зүйн асуудал хариуцсан нэгжтэй байна.

11.2.Хорооны үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

11.3.Хороо нь Төрийн албаны зөвлөлийн гишүүд, орон тооны бус 4, нийт 9 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

11.4.Энэ хуулийн 11.3-т заасан орон тооны бус 4 гишүүнийг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо томилж, чөлөөлнө.

11.5.Хорооны үйл ажиллагааны дүрэм, орон тооны бус гишүүнд тавигдах шаардлагыг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо батална.

11.6.Хороо нь төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй:

11.6.1.хуульд өөрөөр заагаагүй бол Дэд хороо, томилох эрх бүхий албан тушаалтанд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулахтай холбогдсон зөвлөгөө өгөх, арга зүйн удирдлагаар хангах;

11.6.2.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг бууруулах чиглэлээр бодлого боловсруулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

11.6.3.төрийн албаны мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулга, хөтөлбөрийн хүрээнд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулах, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдлагаар хангах, зохион байгуулах;

11.6.4.энэ хуулиар харьяалуулсан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг хянан шалгаж, дүгнэлт гаргах;

11.6.5.энэ хуулийн 15.1.5-д заасан дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх;

11.6.6.томилох эрх бүхий этгээдээс ёс зүйн зөрчил гаргасан албан хаагчид ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн эсэхэд хяналт тавих;

11.6.7.Дэд хорооны ажиллах журмыг батлах;

11.6.8.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил, түүнд хүлээлгэсэн хариуцлагын бүртгэлийг хөтлөх, мэдээллийн цахим санг удирдах, хөгжүүлэх, ёс зүйн зөрчлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх журмыг баталж, мөрдүүлэх;

11.6.9.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт бусад баримт бичгийг холбогдох байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтнаас гаргуулан авах;

11.6.10.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийг зөрчсөн талаар нэгдсэн тайлан гаргах;

11.6.11.хууль тогтоомжид заасан бусад.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

11.7.Энэ хуулийн 7.2, 7.3-т заасан ёс зүйн хэм хэмжээг тогтоосон хууль тогтоомж, дүрмийн төсөлд Хорооны саналыг авна.

11.8.Хорооны гишүүн хууль тогтоомжийг чанд сахих, хөндлөнгийн нөлөөнд үл автан албан үүргээ шударгаар гүйцэтгэх, төр, байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэний хууль ёсны ашиг сонирхол, нэр төрийг хүндэтгэх, өөртэйгөө болон эхнэр, нөхөр, гэр бүл, садан төрлийн бусад гишүүнтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхээс татгалзах үүрэгтэй.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 28

Татгалзсан: 18

Бүгд: 46

60.9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

14.Төслийн 11 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 12 дугаар зүйл болгох:

“12 дугаар зүйл.Томилох эрх бүхий албан тушаалтны бүрэн эрх

12.1.Томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй:

12.1.1.төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх;

12.1.2.хариуцсан салбар, байгууллага, нэгж дотроо гарч байгаа болон үүсэж болзошгүй ёс зүйн зөрчилд дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан нөхцөл, эрсдэлийг тооцох, зөрчлийг бууруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах;

12.1.3.Дэд хорооны үйл ажиллагаа, гишүүдийг урамшуулах санхүүгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;

12.1.4.ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шаардлагатай тайлбар, баримтыг Хороо, Дэд хороонд гаргаж өгөх;

12.1.5.Дэд хорооны дүгнэлтэд үндэслэж, зөрчил гаргасан этгээдэд зөрчлийн шинж байдалд нийцүүлэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол хариуцлага хүлээлгэх;

12.1.6.ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн этгээдийн шийдвэрийн бүртгэлийг хөтөлж, Хороонд тайлагнах;

12.1.7.Дэд хорооны гишүүдийг чадавхжуулах ажлыг зохион байгуулах;

12.1.8.хуульд заасан бусад.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 27

Татгалзсан: 19

Бүгд: 46

58.7 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

15.Төслийн 12 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 13 дугаар зүйл болгох:

“13 дугаар зүйл.Дэд хорооны бүрэн эрх

13.1.Дэд хороо нь байгууллагын албан хаагчийн тооноос хамааран 3-7 гишүүнтэй байх бөгөөд гишүүд дотроосоо даргаа сонгоно.

13.2.Нийт албан хаагчдын олонхын дэмжлэг авсан хүнийг Дэд хорооны гишүүнээр таван жилийн хугацаагаар сонгоно.

13.3.Дэд хороо төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй:

13.3.1.энэ хуулиар харьяалуулсан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг хянан шалгаж, дүгнэлт гаргах;

13.3.2.энэ хуулийн 15.1.5-д заасан дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх;

13.3.3.харьяа байгууллага, бүтцийн нэгжид ёс зүйн асуудлаар зөвлөмж өгөх;

13.3.4.хариуцсан салбар, байгууллага, нэгж дотроо гарч байгаа болон үүсэж болзошгүй ёс зүйн зөрчилд дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан нөхцөл, эрсдэлийг тооцох, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг төлөвлөн зохион байгуулах;

13.3.5.ёс зүйн зөрчил, ажлын тайлан, мэдээг гаргаж Хороонд хүргүүлэх;

13.3.6.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт бусад баримт бичгийг холбогдох байгууллага, аж ахуйн нэгж, албан тушаалтнаас гаргуулан авах;

13.3.7.хуульд заасан бусад.

13.4.Дэд хорооны гишүүн дараах баталгаагаар хангуулна:

13.4.1.гишүүнээр ажилласны төлөө урамшуулал авах;

13.4.2.хуралдааны үед үүрэгт ажлаас түр чөлөөлөгдөх;

13.4.3.шийдвэрийн улмаас бусдын дарамт, шахалтад өртөхөөс хамгаалуулах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 27

Татгалзсан: 17

Бүгд: 44

61.4 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

16.Төслийн 13 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 14 дүгээр зүйл болгох:

**“14 дүгээр зүйл.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар
гомдол, мэдээлэл гаргах**

14.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар гомдол, мэдээллийг энэ хуулийн 14.3-т заасан харьяаллын дагуу Хороо, эсхүл Дэд хороонд гаргана.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

14.2.Гомдол, мэдээлэлд албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гаргасан нөхцөл байдлын талаар тодорхой дурдаж, өөрт байгаа бол нотлох баримтыг хавсаргасан байх бөгөөд Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан байна.

14.3.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар гаргасан гомдол, мэдээллийг дараах харьяаллын дагуу шалгаж, шийдвэрлэнэ:

14.3.1.Дэд хороо нь өөрийн байгууллагын албан хаагчийн болон харьяалах доод шатны байгууллагын томилох эрх бүхий албан тушаалтны;

14.3.2.Засгийн газар нь аймаг, нийслэлийн Засаг даргаас бусад бүх шатны Засаг дарга, харьяалах дээд шатны Дэд хороогүй байгууллагын удирдах албан тушаалтан болон Авлигын эсрэг хуулийн 4.1.3, 4.1.5, 4.1.9-д заасан этгээдийн;

14.3.3.Хороо нь төрийн өндөр, түүнтэй адилтгах албан тушаалтан болон энэ хуулийн 14.3.1, 14.3.2-т зааснаас бусад төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, Авлигын эсрэг хуулийн 4.1.4-т заасан этгээдийн.

14.4.Хорооны гишүүний ёс зүйтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо хянан үзэж, шаардлагатай тохиолдолд санал, дүгнэлтээ Улсын Их Хуралд танилцуулна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 26

Татгалзсан: 18

Бүгд: 44

59.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

17.Төслийн 14 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 15 дугаар зүйл болгох:

“15 дугаар зүйл.Гомдол, мэдээллийг хянан шийдвэрлэх

15.1.Энэ хуулийн 14.3-т заасан эрх бүхий этгээд гомдол, мэдээллийг хүлээн авч, хянан шалгах ажиллагааг дараах журмаар гүйцэтгэнэ:

15.1.1.гомдол, мэдээлэл хүлээн авснаас хойш ажлын 3-5 өдрийн дотор, хүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол эрх бүхий албан тушаалтны тогтоосон хугацаанд зөрчилд холбогдсон албан хаагчаас бичгээр, эсхүл цахим шуудангаар тайлбар авах, шаардлагатай тохиолдолд тухайн албан хаагчийг дуудан ирүүлж, тодруулга мэдээлэл авах;

15.1.2.шаардлагатай тохиолдолд гомдол, мэдээлэл гаргагчаас нэмэлт тайлбар, тодруулга, түүнчлэн эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас мэдээ, баримтыг гаргуулан авах;

15.1.3.шаардлагатай тохиолдолд шинжээчийн дүгнэлт гаргуулах;

15.1.4.цугларсан мэдээ, баримтад дүн шинжилгээ хийх;

15.1.5.төрийн албан хаагч ёс зүйн зөрчил үйлдсэн эсэхийг тогтоон, дүгнэлт гаргах, үндэслэлийг тусгах.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

15.2.Дүгнэлтийг дараах этгээдэд баталгаат шуудангаар явуулснаас хойш нийслэлд ажлын 5 өдөр, орон нутагт ажлын 10 өдөр өнгөрсний дараа, эсхүл биечлэн гардуулснаар дараах этгээдэд мэдэгдсэнд тооцно:

- 15.2.1.гомдол, мэдээлэл гаргасан этгээд;
- 15.2.2.зөрчилд холбогдсон төрийн албан хаагч;
- 15.2.3.томилох эрх бүхий албан тушаалтан, байгууллага.

15.3.Ёс зүйн зөрчлийг хянан шалгах ажиллагааны явцад тухайн асуудал нь гэмт хэргийн, зөрчлийн, сахилгын шинжтэй бол гомдол, мэдээллийг холбогдох материалын хамт зохих байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтанд шилжүүлнэ.

15.4.Гомдол, мэдээллийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногт багтаан шийдвэрлэх бөгөөд нэмэлт шалгалт хийх шаардлагатай бол 14 хүртэл хоногоор нэг удаа сунгаж болно.

15.5.Иргэний гомдол, мэдээлэл гаргахтай холбоотой энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцааг Захиргааны ерөнхий хууль, Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу зохицуулна.

15.6.Дүгнэлтийг эс зөвшөөрвөл гомдол, мэдээлэл гаргасан этгээд, түүнд мэдэгдсэнээс хойш 14 хоногийн дотор харьяалах дээд шатны байгууллагын Дэд хороо, Хороонд гомдол гаргаж болно.

15.7.Энэ хуулийн 15.6-д заасан эрх бүхий этгээд гомдлыг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор хянан үзэж дараах шийдвэрийн аль нэгийг гаргана:

- 15.7.1.дүгнэлтийг хэвээр үлдээх;
- 15.7.2.дүгнэлтийг хүчингүй болгох.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн:	25
Татгалзсан:	19
Бүгд:	44

56.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

18.Төслийн 15 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 16 дугаар зүйл болгох:

“16 дугаар зүйл.Төрийн албан хаагчид ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэх

16.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 8.1, 8.2-т заасныг зөрчсөн тохиолдолд томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан Хороо, Дэд хорооны дүгнэлтийг үндэслэн зөрчлийн шинж байдал, анх буюу давтан үйлдсэнийг нь харгалзан дараах ёс зүйн хариуцлагын аль нэгийг ногдуулна:

16.1.1.гомдол гаргагчид, эсхүл олон нийтийн өмнө уучлалт гуйхыг үүрэг болгох;

- 16.1.2.өөрт нь ганцаарчилсан хэлбэрээр сануулах;
- 16.1.3.байгууллагын албан хаагчдын өмнө нээлттэй сануулах;
- 16.1.4.төрийн албанаас халах.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

16.2.Төрийн өндөр, түүнтэй адилтгах албан тушаалтныг ёс зүйн зөрчилтэй нь холбогдуулан огцруулах, эгүүлэн татах асуудлыг холбогдох хуульд заасны дагуу шийдвэрлэнэ.

16.3.Энэ хуулийн 8.1, 8.2-т заасан Төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйл, 8.1 дэх хэсэг, 10 дугаар зүйл, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн Гуравдугаар бүлэгт заасныг зөрчсөн бол тухайн хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ.

16.4.Төрийн албан хаагчид энэ хуульд заасны дагуу ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн нь хуульд заасны дагуу эрүүгийн, зөрчлийн, сахилгын хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

16.5.Ёс зүйн зөрчлийг илрүүлснээс хойш 6 сар, зөрчил гаргаснаас хойш 12 сараас илүү хугацаа өнгөрсөн бол ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэхгүй.

16.6.Төрийн албан хаагч ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн өдрөөс хойш нэг жилийн дотор ёс зүйн зөрчил гаргаагүй бол түүнийг ёс зүйн шийтгэлгүйд тооцно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 24

Татгалзсан: 20

Бүгд: 44

54.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

19.Төслийн 16 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 17 дугаар зүйл болгох:

**“17 дугаар зүйл.Төрийн албан хаагч ёс зүйн хариуцлагыг
сайн дураар хүлээх**

17.1.Хороо, Дэд хорооны дүгнэлтээр тухайн албан хаагч нь ёс зүйн зөрчил гаргасан нь тогтоогдсон бол түүнд албан ёсоор мэдэгдсэнээр хариуцлагыг сайн дураараа хүлээх боломж олгоно.

17.2.Төрийн албан хаагч дараах хэлбэрээр ёс зүйн хариуцлагыг сайн дураараа хүлээж болно:

17.2.1.хамт олноос, гомдол, мэдээлэл гаргагчаас, эсхүл олон нийтийн өмнө уучлалт гуйх;

17.2.2.ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөнөө хүлээн зөвшөөрч, өөрийн хүсэлтээрээ албан тушаалаас чөлөөлөгдөх.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 22

Татгалзсан: 22

Бүгд: 44

50.0 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдоржийн “дэмжсэн” санал техникийн саатлын улмаас “эсрэг” гарсан тул дээрх санал хураалтыг хүчингүй болгож, дахин санал хураалт явуулах горимын санал гаргав.

Г.Занданшатар: Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Пүрэвдоржийн гаргасан горимын саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 26
Татгалзсан: 17
Бүгд: 43
60.5 хувийн саналаар горимын санал дэмжигдлээ.

Г.Занданшатар: Горимын санал дэмжигдсэн тул дээрх дэмжье гэсэн санал хураалтыг дахин явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 19
Бүгд: 43
55.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

20.Төслийн 18 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 19 дүгээр зүйл болгох:

“19 дүгээр зүйл.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар тайлагнах, олон нийтэд мэдээлэх

19.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан төрийн албан хаагчид хариуцлага хүлээлгэсэн шийдвэрийг холбогдох мэдээллийн хамт улирал бүр, үйл ажиллагааны тайланг дараа оны 01 дүгээр сард багтаан Хороонд хүргүүлэх бөгөөд тайланг өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд байршуулна.

19.2.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гаргасан нь тогтоогдоогүй бол энэ талаарх мэдээллийг нийтэд мэдээлнэ.

19.3.Хороо үйл ажиллагааныхаа тайланг хуульд заасан хугацаанд Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд хүргүүлнэ.

19.4.Хороо холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн жилийн тайланг нэгтгэж, өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд нээлттэй байршуулна.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 18
Бүгд: 42
57.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

21.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөлд шинээр бүлэг, хэсэг, зүйл, заалт нэмэгдэж, хасагдсантай холбогдуулан төслийн бүтэц, дугаарлалт, найруулгын холбогдох өөрчлөлт оруулах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 18
Бүгд: 43
58.1 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энхбаяр төрийн албан хаагчдад тавигдаж байгаа ёс зүйн хэм хэмжээ, шаардлага болон хариуцлагын асуудлууд тус тусынхаа холбогдох хуулиар тодорхой албан тушаалтнуудын тухай зохицуулж, ялгамжтай байдлаар хэрэглэх талаар хэлж, протоколд тэмдэглүүлэв.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн талаар ажлын хэсгээс гаргасан саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны дэмжсэн санал:

**Нэг.Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах
тухай хуулийн төсөл**

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 19
Бүгд: 44
56.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 3 дугаар зүйлийн “37.1.12” гэснийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25
Татгалзсан: 19
Бүгд: 44
56.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

**Хоёр.Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах,
ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт
оруулах тухай хуулийн төсөл**

Г.Занданшатар: Төслийн 2 дугаар зүйлийг хасах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 24
Татгалзсан: 20
Бүгд: 44
54.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

**Гурав.Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай
хуулийн төсөл**

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Г.Занданшатар: Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг хууль санаачлагчид буцаах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 23

Татгалзсан: 21

Бүгд: 44

52.3 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Дөрөв.Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

Г.Занданшатар: Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хууль санаачлагчид буцаах гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 25

Татгалзсан: 19

Бүгд: 44

56.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Тав.“Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл

Г.Занданшатар: Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 2 дахь дэд заалт нэмэх:

“2/Авлигын эсрэг хуульд хөрөнгө орлогын мэдүүлгээс гадна зарлагыг мэдүүлж байх талаар санал боловсруулж, холбогдох хуульд тусгах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Дээрх саналтай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Учрал, Н.Энхболд, Ш.Адьяа нар үг хэлэв.

Зөвшөөрсөн: 12

Татгалзсан: 30

Бүгд: 42

28.6 хувийн саналаар дэмжигдсэнгүй.

Үдээс өмнөх хуралдаан 3 цаг 35 минут үргэлжилж, 13 цаг 40 минутад завсарлав.

Үдээс хойших хуралдаан 14 цаг 24 минутад эхлэв.

Улсын Их Хурлын дэд дарга Л.Мөнхбаатар хуралдааныг даргалав.

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулна.

Төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг УИХ-ын гишүүн, Байнгын хорооны дарга Баагаагийн Баттөмөр танилцуулна. Индэрт урьж байна.

Б.Баттөмөр: УИХ-ын дарга, эрхэм гишүүд ээ, Монгол УИХ-ын гишүүн Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ, Балжсиннямын Баярсайхан нарын 4 гишүүний 2022 оны 5 дугаар сарын 27-ны өдөр УИХ-д өргөн мэдүүлсэн Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль Монгол УИХ-ын тогтоолын төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэх эсэхийг 2022 оны 06 дугаар сарын 09-ний өдрийн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд шилжүүлсэн.

УИХ-ын даргын 2022 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдрийн 193 дугаар

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

захирамжаар хуулийн төслүүдийг Байнгын хороонд болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх, бэлтгэн хангах, санал, дүгнэлтийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий ажлын хэсгийг байгуулж, ажлын хэсгийн ахлагчаар УИХ-ын гишүүн Баттөмөр, бүрэлдэхүүнд нь УИХ-ын гишүүн Мөнхцэцэг, Сандаг-Очир, Туваан, Энхбаяр, Энхболд нар болон бусад албаны хүмүүс ажиллалаа.

Хуулийн төслийг Ди парламент цэг мн цахим хуудсанд байршуулан олон нийтийн саналыг авч, орон нутагт болон Төрийн ордонд зохион байгуулсан хуулийн төслийн талаарх хэлэлцүүлэгт оролцогчид болон төрийн албан хаагчдаас нийт 277 санал ирүүлснийг ажлын хэсэг 1 бүрчлэн авч судалж үзээж хэлэлцсэн.

Ёс зүй, сахилгын хариуцлагын байнгын хорооны 2023 оны 04 сарын 12-ны өдрийн хуралдаанаараа Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, УИХ-ын тогтоолын төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан бөгөөд Монгол УИХ-ын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39-ийн 10 дахь хэсэгт заасны дагуу хуулийн төслүүдийг зүйл бүрээр авч хэлэлцлээ.

Хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед УИХ-ын гишүүн Баделхан, Баярсайхан нар хуулийн төсөл болон зарчмын зөрөөтэй саналын томъёололтой холбогдуулан асуулт асууж, хариулт авсан болно.

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төсөлтэй холбогдуулан ажлын хэсгээс гаргасан саналуудыг 1 бүрчлэн хэлэлцэж, дараах санал, дүгнэлтийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж байна. Үүнд:

1 дүгээрт нь, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль нь анхдагч хууль бөгөөд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим, нийтлэг хэм хэмжээг

тогтоох, сахиулах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх, хариуцлага хүлээлгэх, олон нийтэд мэдээлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахаар тусгалаа.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хуулийн үйлчлэлд хамрах хүрээг өргөтгөх, төрийн албан хаагч нь үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төрийн албаны тухай хуульд заасан зарчмуудаас гадна хүнлэг энэрэнгүй байх, үнэнч шударга байх, хариуцлагатай байх, манлайлах, хамтач байх зарчмыг баримтлахаар тусгаж байна.

Эрх зүйн нийтлэг хэм хэмжээг мөрдөх түүнийг сахин биелүүлэхийн тулд Төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйл, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 3 дугаар бүлэгт заасан үүрэг, хориглолт, хязгаарлалтаас гадна энэ хуулиар тогтоосон үйл ажиллагааг хориглох, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны талаар хуулийн төсөлд шинээр зохицуулалтыг нэмж тусгалаа.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар Ёс зүйн хороо, дэд хорооны бүрэн эрхийг хуульчилж, бие даасан, хараат бус зарчмаар ажиллахаар тусгалаа. Ёс зүйн хороо орон тооны 5, орон тооны бус 4, нийт 9 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Ёс зүйн дэд хороо нь байгууллагын албан хаагчийн тооноос хамааран 3-7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр ажиллана. Ёс зүйн хороо нь төрийн өндөр албан тушаалтан болон түүнтэй адилтгах албан тушаалтны, ЗГ нь хэрэг эрхлэх асуудлынхаа хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтны, дэд хороо нь өөрийн байгууллагын албан хаагчийн болон харьяалах доод шатын байгууллагыг нь томилох эрх бүхий албан тушаалтны ёс зүйн асуудлаас гаргасан

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

гомдол, мэдээллийг хянан шийдвэрлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гаргасан тохиолдолд Ёс зүйн хороо болон Ёс зүйн дэд хорооны холбогдох дүгнэлтийг үндэслэсэн нь зөрчлийн шинж байдал, анх буюу давтан үйлдсэн эсэхийг харгалзан гомдол гаргагчид эсхүл олон нийтийн уучлалт гуйхыг үүрэг болгох, өөрт нь ганцаарчилсан хэлбэрээр сануулах, байгууллагын албан хаагчдын өмнө нээлттэй сануулах, төрийн албанаас халах хүртэл арга хэмжээг хуулийн төсөлд тусгалаа.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Монгол Улсын хууль, тогтоолын төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлт зарчмын зөрөөтэй саналыг та бүхэнд хүргүүлсэн байгаа.

УИХ-ын эрхэм гишүүд ээ, Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, УИХ-ын тогтоолын төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны санал, дүгнэлт, зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг та бүхнээс хүсье. Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Баттөмөр гишүүнд баярлалаа.

Одоо зочид танилцуулъя. УИХ-ын гишүүн Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор, Жаргалтулгын Эрдэнэбат, Чинбатын Ундрам нарын урилгаар Сэлэнгэ аймгийн Баянгол сумын ЕБС-ийн 9-ийн А, Б ангийн багш, сурагчид УИХ-ын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна. Та бүхэнд, эрхэм хүүхдүүддээ, хүндэт сурагчдадаа сурлагын өндөр амжилтыг хүсэн ерөөе. Сайн сурцаагаарай.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулж асуулт асуух УИХ-ын гишүүд байна уу. Сэргэлэн

гишүүнээр, Батлут гишүүнээр тасалъя. Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн, Дашидондогийн Ганбат гишүүн, тасаллаа. Энэ чинь бүгдээрээ асуух нь, Жамбын Батсуурь, Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ, Цагаанхүүгийн Идэрбат, Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор, Бямбасүрэнгийн Энх-Амгалан тасаллаа.

Ингээд Цэдэвийн Сэргэлэн гишүүн асуулт асууна.

Ц.Сэргэлэн: Баярлалаа. Гишүүддээ энэ өглөөний мэндийг хүргээ ээ. Энэ маш чухал хууль аа, дэмжиж байгаа. Тэгээд энэ төрийн албаны ялангуяа сахилга хариуцлагыг дээшлүүлэх, чангатгах энэ хамгийн том агуулгуудыг энд суулгаж өгсөн ийм хууль. Тэгээд энэ дээр би 1 хэдэн зүйл хэлье гэж бодож байна.

Төрийн албаны мөрдөж байгаа тухай хууль дээр төрийн албанаас чөлөөлөх үндэслэлүүд маш тодорхой заагаад өгчихсөн байгаа. Энэ үндэслэлүүд дотор заахдаа тодорхой хугацаанд төрийн албанд эргэж орох боломжгүйгээр халдаг, 1 жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр, 2 жилийн хугацаанд, 3 жилийн хугацаанд гээд. Нөгөөдөх нь бүр төрийн албанаас нэгмөсөн чөлөөлөх ийм заалтууд бий. Энэ бол маш чухал сахилгын шийтгэлүүд бөгөөд төрийн албан хаагчдыг алдаагаа ухамсарлах ийм боломжийг олгосон. Ийм сахилгын шийтгэлийн төрлүүд Төрийн албаны тухай хууль дээр суучихсан байгаа. Би энэ Төрийн албаны тухай хуулийн сахилгын энэ заалтуудтай уялдуулж энэ ёс зүйн асуудлыг ярих гээд байгаа юм. Юу вэ гэхээр 1 үндсэн зарчим бол төрийн албан хаагчид албан үүрэг гүйцэтгэж байх үедээ архидан согтуурах, мансуурах төрлийн ямар нэгэн үйлдэл гаргахыг ерөөсөө хуулиар нэгэнт хориглочихсон. Энэ бол Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулиар ч хориглочихсон, бусад төрлийн хуулиар ч хориглочихсон эд. Тэгвэл хориглочихсон энэ үйлдлийг төрийн албан хаагч гаргавал

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

яхах вэ гэдэг асуудал одоогоор 1 мөр хуульчлагдаагүй явж байгаа юм. Тийм учраас ёс зүйн асуудал дээр нь сахилгын шийтгэл хүлээлгэдэг энэ төрөлдөө оруулж төрийн албан хаагч албан үүрэг гүйцэтгэж байхдаа архидан согтуурвал 1 дүгээрт, тодорхой хугацаанд төрийн албанд эргэж орох эрхгүйгээр төрийн албанаас чөлөөлдөг, 2 дугаарт, нэгмөсөн чөлөөлдөг ийм 2 хувилбарыг ямар нэгэн байдлаар энэ хуульд суулгах шаардлагатай гэдгийг л би хэлэх гээд байгаа юм. Энэ байр суурин дээр манай ажлын хэсгийн гишүүд, ТАЗ-ийн гишүүд маань ямар саналтай байдаг юм.

Хуульд 1 мөр суулгах боломжгүй байдаг юм бол төрийн байгууллагууд өөр, өөрийн гэсэн хуулиар хүлээсэн чиг үүрэгтэй, үүнийгээ дагаад өөрийн гэсэн онцлогтой. Тийм учраас төрийн албан хаагчдын сахилгын дүрэм, ёс зүйн дүрэм гэх мэтчилэн олон асуудлууд гарах ёстой. Үүнийг дагаж ЗГ-ын тогтоолууд ч гарах болов уу гэж би бодож байна. Энэ олон эрх зүйн баримт бичгүүд дотор төрийн албанд архийг эгнэгт халах тухай асуудлыг л шийдэх хэрэгтэй байна гэж би хэлээд байна. Энэ бол амьдрал дээр олон удаа харагдсан эд шүү дээ. Ялангуяа өдөр тутам зэвсэг тусгай хэрэгсэлтэй харьцаж байдаг төрийн тусгай байгууллагуудын хувьд болбол энэ маш хэцүү асуудал. Хажууд нь зэвсэг тусгай хэрэгсэл байж байдаг. Архидан согтуураад мансуурчихсан хүн юу ч хийж болдог. Тийм учраас энэ асуудлыг ялангуяа төрийн тусгай албад дээр бол өөр өөрсдийнхөө онцлогт тохирсон байдлаар хуульчлах ёстой.

Нийтлэг бол ер нь төрийн албан дээр архидан согтуурсан тохиолдолд ямар ч тохиолдолд халдаг, халахдаа миний хэлсэн саяын 2 ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Баагаагийн Баттөмөр гишүүн асуултад хариулна.

Б.Баттөмөр: Сэргэлэн гишүүн маш чухал асуудлыг хөндөж тавьж

байна. Ер нь бол төрийн албанд алба үүрэг гүйцэтгэж байхдаа архи, согтууруулах ундааны зүйл хэрэглэнэ гэдэг нь бол үнэхээр тэр ажлын дэг журам, тэр ажлын бүтээл бүх зүйлд сөрөг нөлөөтэй. Зүгээр холбогдох хуулиудад бол тэр архи уухтай холбоотой, ажлын байранд архи уухгүй байх талаар тодорхой заалтууд байгаа. Энд бол бид нар энэ төрийн албаны ёс зүйн хуульд бол энэ 8 дугаар зүйл гэж байгаа л даа. 8 дугаар зүйл нь бол юу гэхээр энэ төрийн албан хаагчид тавигдах ёс зүйн нийтлэг шаардлага гэж байгаа юм. Нийтлэг шаардлагын 8-ын 2-ын 8-д, 8-ын 2-ын 8-д албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа болон ажлын байранд согтууруулах ундаа хэрэглэх, олон нийтийн газарт мөрдөх дэг журмыг зөрчих гэсэн энэ заалтыг энд оруулж өгч байгаа юм. Тийм, энд энэ ингээд оруулчихсан явж байгаа. Тийм учраас энэ дээр бол бид нар ер нь нэлээн их судалгаа хийсэн. Олон газруудын энэ ёс зүйн дүрэм дээр бол байдаг юм байна лээ. Японых, Сингапурынх, Хятадынх гээд маш олон газруудынхыг судалсан. Тэгэхээр энэ заалтыг бол бусад хуулиудад хэрвээ байдаг ч гэсэн Ёс зүйн хуульдаа бол байдаггүй учраас үүнийг энд оруулж өгч ингэж хуулийн төсөл тусгаад явж байгаа.

Г.Занданшатар: Баатарзориг дарга тодруулаад хэл, дараа нь тодруулж асууя. Баатарзориг дарга төрийн албаны зөвлөлийн тайланд тусгагдсан ажлын байран дээр согтуурах зөрчил хэд гарсан, яаж буурч байгаа, тэр талаар та өөрөө танилцуулах ёстой

Б.Баатарзориг: Сэргэлэн гишүүний асуултад хариулъя. Эхний ажлын дэд хэсгээс хариулж байгаа хариулт учраас нийтлэг байдлаар бас эхлээд хэлъя. Санхүүжилт шаардахгүйгээр, хөрөнгө оруулалт шаардахгүйгээр, хугацаа шаардахгүйгээр ажлын үр дүнд хүргэдэг механизм зохицуулалт бол ёс зүйн харилцааг зохицуулж байгаа энэ хууль байгаа юм.

Үүнтэй холбоотойгоор тодорхой асуулт асуулаа. Албан үүргээ гүйцэтгэж явахдаа ажлын байран дээрээ архи дан согтуурсан энэ үзэгдэл дээр бол ТАЗ эвлэрэхгүй байгаа. 2019 онд 98 зөрчил илэрсэн, 2020 онд 37 зөрчил яг энэ үйлдлээр, 2021 онд 75 зөрчил, 2022 онд 153 зөрчил илэрсэн. Эд нар бол зөрчлийн нөхцөл байдлаас шалтгаалаад албан үүргээс нь халах хүртэл, төрийн албанаас чөлөөлөх хүртэл үйл ажиллагааг бол явуулж байгаа болно. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Архи хориглох асуудлууд гарсан, ерөөсөө тийм юм ярихгүй юм.

Эхлээд зочид танилцуулъя. Тэгээд Сэргэлэн гишүүн тодруулж асууна.

УИХ-ын гишүүн Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор, Жаргалтулгын Эрдэнэбат, Чинбатын Ундрам нарын урилгаар Сэлэнгэ аймгийн Баянгол сумын ЕБС-ийн 9-ийн В, Г ангийн багш, сурагчид УИХ-ын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна. Та бүхэнд сурлагын өндөр амжилтыг хүсэн ерөөе.

Цэдэвийн Сэргэлэн гишүүн тодруулж асууна.

Ц.Сэргэлэн: Тэгэхээр энэ тавигдах шаардлага дээр бол зүгээр хориглоно л гэж байгаа юм. Энэ хориглосон заалтуудыг зөрчвөл яах юм гэдэг асуудал чинь сахилгын шийтгэлтэй холбоотой юм. Зөрчсөн хүнийг яах юм. Хална гэдэг хуульчлагдаж өгөх ёстой юм. Зүгээр толгойг нь илээд 1 удаа загнаад, 2 дахь удаадаа цалинг нь хасаад ингээд ингээд өнгөрөөгөөд амьдрал дээр яваад байгаа, халах тухай асуудал тухайн байгууллагын даргын үзэмжийн тухай асуудал болчихоод байгаа юм. Тийм учраас үүнийг хуульчилж өгөх ёстой.

Ер нь мансуурсан төрийн албан хаагчийн өмнө Монгол Улсын иргэн очоод асуудлаа шийдүүлнэ гэж хэзээ ч байхгүй. Хэлээ хазсан, далжганасан юмны өмнө

очоод. Тийм учраас шууд халдаг болох хэрэгтэй. Тэгэхдээ ганцхан энэрэнгүй гэдэг юм уу үйлдлээ ухамсарлах боломжийг нь олгохын тулд 1 жилийн хугацаатай эргэж орох эрхгүйгээр халаад тэгээд архинаас гараад эргээд орж болдог. Эсвэл бүр ноцтой гэж үзэх юм бол шууд халдаг л байх хэрэгтэй.

Г.Занданшатар: Баагаагийн Баттөмөр гишүүн ажлын хэсгийн ахлагч, Ёс зүй сахилгын хариуцлагын байнгын хорооны дарга хариулна.

Б.Баттөмөр: Төслийн 16 дугаар зүйлд төрийн албан хаагчид ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэх гэж байгаа. Энд бол 16-гийн 1-ийн 1-д нь гомдол гаргагчид олны өмнө уучлалт гуйхыг үүрэг болгох, ганцаарчилсан хэлбэрээр сануулах, байгууллагын албан хаагчдын өмнө нээлттэй сануулах, 16-гийн 1-ийн 4-д төрийн албанаас халах гэж байгаа юм. Энэ зүйлчлэлд бол архитай холбоотой.

Сэргэлэн гишүүнтэй бол үнэхээр санал 1 байна. Монголын ард иргэд, төрийн албан хаагч, согтуу төрийн албан хаагчийн урд талд очиж үйлчлүүлнэ гэж бол байхгүй. Хэрвээ ингэх юм бол дампуурна. Энэ утгаар энэ төрийн албанаас халах хүртэл арга хэмжээг энэ дээр зааж өгсөн юм аа. Энэ дотор бол архи ууж согтуурахаас гадна мөн ёс зүйн олон зөрчлийг гаргасан, давтаж гаргасан, төрийн албанд тэнцэхгүй гэдэг олон шаардлагууд байгаа учраас үүнийг бол төрийн албанаас халах гэдэг ийм зүйлчлэлээр нь 16-гийн 1-ийн 4-д ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Содномын Чинзориг гишүүн.

С.Чинзориг: Баатарзориг даргаас 1 ганц 2 асуулт тодруулах юм байх юм. Төрийн албаны тухай хуульд өөрчлөлт оруулаад төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг төрийн захиргааны албан хаагчтай дүйцүүлэн тооцогдох ийм хуулийн заалт хэрэгжсэн, батлагдсан.

Ингээд танайх төрийн үйлчилгээний албыг төрийн захиргаатай дүйцүүлэх энэ журмаа баталсан байна. Үүнийг та бүхэн яагаад ингээд. Би бол арай жаахан эргэж харах шаардлагатай юу, үгүй юү гэж бодоод байх юм. Арай л төрийн үйлчилгээний албан хаагчийг төрийн захиргаатай адилтгахдаа ангилал, зэрэглэлийг нь арай доогуур л тогтоочихсон юм шиг байх юм. Та бүхэн маань. Одоо яамны сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд ажиллаж байгаа эмнэлгийн дарга ч юм уу, дээд сургуулийн захирал эд нарыг зөвхөн төрийн захиргааны албан хаагчтай адилтгахдаа зөвхөн ахлах түшмэлтэй адилтгачихсан байх жишээ. Тэгэхээр бид нар чинь энэ адилтгадгийн чинь гол давуу тал нь төрийн захиргаанд бас төрийн үйлчилгээнд ажиллаж байгаа өндөр боловсрол, мэдлэг, дадлага туршилагатай хүнийг төрийн захиргааны албан тушаалд дүйцүүлэн авъя гэхээр та бүхэн энэ ангилал, зэрэглэлийг нь их доогуур тогтоочихсон учраас бидний энэ нөгөө хүсэл биелэх сонирхол бол бас хангагдахад жаахан хүндрэлтэй болчихоод байна л даа. Сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд ажиллаж байгаа эмнэлгийн даргыг төрийн захиргааны албан тушаалтантай адилтгахдаа зөвхөн та бүхэн ахлах түшмэлтэй адилтгаад ингээд журам гаргачхаж. Тэгэхээр ахлах түшмэлтэй адилтгачихлаар чинь эрхэлсэн түшмэл буюу яамны газрын даргаар л 1 дүйцүүлж 1 хүн авбал авахаар л ийм л хязгаарлагдмал. Цаана нь нөгөө тэргүүн түшмэл буюу 1 агентлагийн дарга, төрийн нарийн эд нарт бол тэр харьяа газарт ажиллаж байгаа төрийн үйлчилгээний албан хаагчдаас хүн тэр мэргэжил, боловсрол, дадлага туршилагаар нь харгалзаад, дүйцүүлэн тооцож энэ тэргүүн түшмэлд хүн авах боломжгүй болчихоод байна л даа. Үүнийг яагаад дарга нар, ТАЗ ингээд их 1 их доогуур ахлах түшмэлтэй адилтгачхав аа? Үүнийгээ та бүхэн болж байна гэж үзэж байгаа юм уу? Хэрвээ шаардлагатай бол цаашид бас үүнийгээ

бас жаахан эргэж харах тийм боломж байх уу, үгүй юү гэдэг 1 асуудал.

2 дахь асуудал нь, ковидын хууль хүчингүй болсон, ковидын хууль хүчингүй болсонтой холбоотойгоор ковидын хуулиар томилогдсон асар олон хүн чөлөөлөгдөж байна. Тэгээд орыг нь ТАЗ-д тодорхойлолт, ажлын байрны захиалга өгөөд, сонгон шалгаруулалт явуулж л байх шиг байна. Гэхдээ танайд хуулиар олгосон эрх байна уу, үгүй юү? Хараад байхад та бүхэн маань төрийн албан хаагчийн ажлын байрны сонгон шалгалт зарлачхаад, тэгээд хугацааг юугүй сонгон шалгаруулалтаа хойшлуулаад байх юм. Зарим тохиолдолд нь бүр төстийнхээ шалгалтыг авчихсан атлаа хойшлуулчихаад эд нар байгаад байх юм. Энэ хойшлуулж байгаа чинь түр хойшлуулаад байгаа асуудал байна уу. Үгүй бол энэ сонгон шалгаруулалтаа хүчингүй болгоод байгаа юм уу.

Тэгээд төрийн албаны хуулиар та бүхэнд энэ сонгон шалгаруулалтыг зарласан бол бүр шалгалтаа аваад эхэлчихсэн бол хойшлуулдаг, хүчингүй болгодог эрх байгаа юм уу? Яагаад ингээд үзэмжээрээ юм шиг ингээд энэ төрийн албан хаагчдын сонгон шалгаруулалтын асуудалд ТАЗ хандаад байгаа юм бэ? Ийм та бүхэнд хуулийн олгосон эрх байгаа юм уу, үгүй юм уу? Энэ дээр 1 тодорхой хариулт өгөөч. Тэгээд ингээд хойшлуулаад байгаа чинь хойшлуулаад байгаа юм уу? Тэр бүртгэлээ цуцалж, хүчингүй болгож байгаа юм уу? Төстийнхээ шалгалтыг авчихсан атлаа өчигдөр 2, 3 газрыг бас хойшлуулчихсан байна лээ шүү дээ. Энэ чинь хойшлуулж байгаа юм уу, бүр хүчингүй болгож байгаа юм уу? Ийм боломж хууль, эрх зүйн боломж та бүхэнд байгаа юм уу, үгүй юм уу? Яагаад ийм асуудлууд явагдаад байгаа юм бэ?

Г.Занданшатар: Хэлэлцэж байгаа асуудалтай шууд холбоогүй ч гэсэн дуустал асуулгалаа. Тэгээд ТАЗ энэ асуултаар жич тодорхой хариултыг

өгчихье. Энэ ёс зүйн хэлэлцээж байгаа хуультай шууд холбоогүй юм байна.

Үгүй ээ, энэ Ёс зүйн хуулийн талаар биш өөр хуулийн хэрэгжилтийн талаар, ТАЗ-ийн тайлан хэлэлцэхэд та үүнийг асуух ёстой байж. Тэр үед та оролцсонгүй. Тэгээд үүнийгээ сайн тодорхой яг нөгөө салбарынхаа төв энэ тэртэй холбоотой асуудлыг ТАЗ-тэй жич сайн ярилц, тийм ээ.

Гонгорын Дамдинням гишүүн.

Г.Дамдинням: Төрийн албаны ёс зүй, сахилга хариуцлагатай холбоотой хууль зайлиггүй хэрэгтэй болчхоод байгаа юм. Төрийн албаны манай төрийн албаны хуульд гай ч үгүй, гавьяа ч үгүй олон жил болсон нь давуу тал болчхоод, тэр давуу талаараа өөрийнхөө эргэн тойрон, удирдлагадаа байгаа хүмүүсийг эрхшээлдээ оруулдаг 1 ийм бохир заваан нөхцөл байдал үүсчхээд байгаа юм. Тэгээд ямар ч гомдол гаргасан хууль зөрчөөгүй учраас тэр хүмүүст хариуцлага тооцож болдоггүй. Тэгээд би зүгээр захын жишээ хэлэхэд ямар ч байгууллагад шинэ удирдлага очлоо гэхэд доор нь 1 хор хутгаад л буужигнуулаад л, хов зөөж нааш нь цааш нь явуулаад л өөрсдөд нь үйлчлээгүй өөрсдийнх нь эрхшээлээр байгаагүй хүмүүсийн зэрэг дэвийн нэмэгдэл, цалин урамшууллын боломж, амралт гээд ер нь бүх юман дээр нь байж болох нөхцөл боломжоор дарамталж хяхаж боодог 1 ийм бүлэглэл бий болчхоод байгаа юм. Бүлэглэл гэдэг үг нь ч хаашаа ч юм, энэ намд, энэ төрийн албан дотор бол битүү. Ялангуяа энэ үйлчилгээний салбарт. Тэгээд л энэ боловсролын салбар бол, би боловсролын хуулийн ажлын хэсгийг ахалж байна. Хэлэлцүүлэг хийгээд явж байхад бол аймаг орон нутагт бол ялангуяа бүр ерөөсөө энэ засаг замбараагаа алдчихжээ. Энэ дээр энэ хуулийн зохицуулалт ер нь яаж орж ирж байгаа юм.

Сүүлдээ бүр давраад хуулийн бүрэн хамгаалалттай байгаа учраас доороо

удирдлагадаа ажилладаг хүмүүсээ ч хөдөлгөхгүй, дээшээ өгсөөд аймгийн дарга, газрын дарга, бүр Их Хурлын гишүүд рүүгээ янз бүрээр заналхийлсэн мессеж хүртэл бичдэг ийм даварсан төрийн албатай болчхоод байна л даа. Энэ ёс зүй, сахилга хариуцлагатай холбоотой асуудал дээр энэ хууль шийдэл гаргах уу? Миний сонгогдсон тойргоос гэхэд багш нараас маш их гомдол ирдэг. Энэ салбарт ажиллаж байгаа зарим хүмүүсийн ааш авир, засаг замбараагүй байдал бол бүр хэрээс хэтэрчихсэн. Хуулийн асуудал ярихаар ямар ч боломжгүй, хариуцлага тооцох ямар ч боломжгүй. Тэгэхээр энэ сахилга, хариуцлагатай холбоотой зохицуулалт зайлиггүй шаардлагатай байгаа. Энэ дээр 1 хариулт өгөөч.

Г.Занданшатар: 80. Удирдлагын академийн багш, ажлын хэсгийн Алтанзул.

Энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Удирдлагын академийн багш Алтанзул. Таны саналыг таны асуултад байгаа зохицуулалт манай энэ төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хуульд яг орж ирсэн. Энэ төслийн 7 дугаар зүйлд бол байгууллагын соёл, дэг журам, албан харилцааны ёс зүйг чанд сахих, аливаа харшил үйлдэл гаргахгүй байх гэсэн хэм хэмжээ болгоод энэ хэм хэмжээгээ үүрэг болгосон зохицуулалт, 8-ын 1-ийн 5-д бусдыг өөрийгөө хөгжүүлэх, мэдлэг ур чадвараа дээшлүүлэх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хясан боогдуулахгүй байх гээд үүргээр, 8-ын 1-ийн 2-ын 4 дээр албаны чиг үүрэгтэй холбоотой мэдээллийг санаатай нуун дарагдуулах, удирдлагын шийдвэр гаргах үйлчилгээнд саад учруулах гэсэн хориглох зүйлээр орсон. Тэгээд энэ үүрэг, хориглох зүйлийг зөрчсөн бол 16 дугаар зүйлд заасан ёс зүйн хариуцлага, үүнийг давтан үйлдвэл бол сахилгын шийтгэл оногдуулахаар заасан. Яах аргагүй энэ асуудал бүх ёс зүйн төрийн байгууллагын дотоод ёс зүйн асуудал дээр гардаг. Тэгэхээр манай хуульдаа саяын

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

зохицуулалтаар нарийвчилсан
зохицуулсан байгаа. Баярлалаа.

Г.Занданишатар: Энэ асуудалтай холбогдуулаад бас нийт энэ төрийн албан хаагчид руу бас хэтэрхий хүнд дарамт учруулж байгаа юм шиг зарим хүмүүс ойлгоод байж магадгүй. Төрийн албан хаагчдыг харин хамгаалж байгаа хууль байгаа юм шүү. Одоо удирдлагуудын зүгээс төрийн албан хаагчдад шахалт шаардлага тавих асуудал байлгүй яах вэ. Тэгэхдээ эрх хэмжээгээ хэтрүүлж, хүний мөн чанар луу халдаж, тэр ёс зүйн хэм хэмжээг давж болохгүй. Өөрөөр хэлбэл шахааж шаардлага тавихдаа хүнийг нас хүйс, яс үндэс, биеийн хэлбэр галбираар доромжлох, нөгөө загнаж байгаа нь энэ гээд хүнд сэтгэл санааны дарамт учруулах, тэгээд бэлгийн хүчирхийлэл дарамт гээд янз бүрийн асуудлууд гардаг. Ийм зүйлүүд гарахгүй байхад энэ хуулийн бас 1 зохицуулалт, нэн ялангуяа төрийн албаны удирдлагын түвшинд, газар, хэлтсүүдийн даргын түвшинд ч гэсэн ийм зөрчлүүд байгааг бас таслан зогсоож байгаа гэж ойлгож болно.

Ингээд зочид танилцуулъя. УИХ-ын гишүүн Хишгээгийн Нямбаатар, Пүрэв-Очирын Анужин, Бадарчийн Жаргалмаа, Ням-Осорын Учрал, Энхбаярын Батшугар нарын урилгаар СХД-ийн Социал демократ МЗХ-ны гишүүдийн төлөөлөл УИХ-ын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна. Та бүхэндээ, залуучууддаа ажлын өндөр амжилтыг хүсэн ерөөе. Та бүхний зүрх сэтгэлд Монгол эх орны маргаашийн хувь заяа зураастай байгаа гэж бодож байна.

Дамдинням гишүүн тодруулж асууна. 1 минут.

Г.Дамдинням: Тийм. Тэгэхээр саяын зохицуулалт орж байгаа нь их сайн байна. Тэгэхдээ бас нөгөө талд нь бас харж үзээрэй. Юу вэ гэхээр бас гүтгэдэг, хэлмэгдүүлдэг асуудлууд бас гарах байх шүү. Тэгээд энэ талаас нь бас бодолцож

үзээрэй. Их Хурлын даргатай бас санал 1 байна. Ер нь төрийн албанд бол олон мянган сайн хүн бий. Дийлэнх нь олуулаа, тэр дотор цөөхөн хэсэг бол энэ төрийн албаны хуулийн сайн бодолтойгоор хийсэн зохицуулалтуудыг хувьдаа буруугаар ашигласан бүлэг байдаг шүү. Энд л гол энэ зохицуулалтыг оруулах талаас нь анхаарч энэ зохицуулалтыг ажлын хэсэг дээрээ ярилцаж хийгээрэй л гэж хүсье.

Г.Занданишатар: Зөв маш чухал.

Төмөртогоогийн Энхтүвшин гишүүн.

Т.Энхтүвшин: Баярлалаа. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийг дэмжиж байгаа. Тэгээд энэ хууль бол бас цаг үеэ олсон зайлиггүй гарах ёстой хууль. Ялангуяа энэ хуулиар энэ ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг бас тодорхой болгож өгсөн. Тэгээд төрийн албан хаагчдын бас нэр хүнд бас цаашидаа бас нэмэгдэх болов уу гэж бодож байна.

Би 7-гийн 1-ийн 1 дээр 1 асуулт асуух гээд байгаа юм. Ард түмэндээ чин сэтгэлээсээ үйлчилж, төрийн албаны нэр хүндийг эрхэмлэх гэсэн ийм заалт орж ирсэн байна. Чин сэтгэлээсээ гэдгийг ер нь хэрхэн хэмжиж тайлбарлах вэ? Чин сэтгэлээсээ үйлчилсэнгүй ээ гээд гомдол гарвал яаж шалгах юм үүнийг. Ямар шалгуур үзүүлэлт байх ёстой юм? Тийм учраас энэ чин сэтгэлээсээ энэ шалгуурыг бол шалган тогтоох бололцоо боломж бол байхгүй л дээ. Тийм учраас үүнийг юу гэдэг юм, шударга, мэргэжлийн түвшинд ажиллах ч гэдэг юм уу, ийм үг үсгээр тайлбарлавал яасан юм бэ? Бичиж бол.

2 дахь асуудал бол энэ 9-ийн 2-т байж байна. Ёс зүйн хороо, Ёс зүйн зөвлөлийн энэ хуульд заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг хараат бус байна гээд ингээд. Үүнийг бас жоохон тодорхой болгоод энэ Ёс зүйн хороо ямар нэгэн алдаатай шийдвэр гаргах юм бол хариуцлага хүлээх үү, ямар нэгэн хөндлөнгийн нөлөөнд автвал яах вэ гэдэг

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

энэ асуудлыг бас тодорхой болгож оруулж өгвөл зүгээр байна. Ялангуяа юу гэдэг юм гаргасан шийдвэрийнх нь төлөө хариуцлага хүлээдэггүй ч юм уу, ямар нэгэн хөндлөнгийн нөлөөлөлд автахгүй ч гэдэг юм уу. Ийм заалтуудыг оруулж ирэхгүй бол бас энэ нэлээн бүрхэгдүү бас ийм заалт орж ирсэн байна гэж бас бодож байна.

Ер нь төрийн албан хаагчийн хүнд суртал юунаас эхтэй вэ гэх юм бол та бүхэн мэдэж байгаа шүү дээ, ерөөсөө л энэ цалин тариа, төрийн албаа шударгаар явуулах энэ нийгмийн нөхцөл байдал, ажиллах нөхцөл байдал ийм дутагдалтай байгаагаас болж л юу гэдэг юм энэ хүнд суртал, энэ төрийн албан хаагчдын авлига, ёс суртахууны асуудал хөндөгдөж байгаа. Тийм учраас энэ хууль дээрээ ч тэгсэн юу гэдэг юм төрийн албан хаагчдыг шударга ажиллуулах, зарчимтай ажиллуулахын тулд тэр ажлын нөхцөл бололцоог хангаж өгсөн тодорхой тийм заалтуудыг бол бас хэлж өгөөч ээ. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: 80, Удирдлагын академийн эрх зүйн тэнхимийн эрхлэгч Алтанзул хариулна.

Удирдлагын академийн багш Алтанзул хариулъя. Ард түмэндээ чин сэтгэлээсээ үйлчилж гэдэг өөрөөр хэлбэл 7-гийн 1-д заасан зохицуулалт бол энэ шууд нийтлэг тавигдах хэм хэмжээ байгаа. Энэ хэм хэмжээгээ сахихын тулд 8 дугаар зүйлд заасан үүрэг хориглох зүйлээр нарийвчлан зааж байгаа. Өөрөөр хэлбэл үйлдэл болгож байгаа. Тэгэхээр энэ 7-гийн 1-ийг 7 дугаар зүйлд заасан энэ хэм хэмжээнүүдийг зөрчсөнтэй холбоотой хариуцлагын санкц үйлчлэхгүй. Өөрөөр хэлбэл, энэ эерэг нөлөөлөл бүхий тухайн төрийн албан хаагч баримталбал зохих тэр нийтлэг эерэг хэм хэмжээг нь зохицуулж өгч байгаа.

Хэрвээ энэ хэм хэмжээг сахин биелүүлэхийн тулд 8-ын 1-д заасан тэр үүрэг хориглох зүйл гэдэг маань

жишээлбэл чин сэтгэлээсээ зүтгээгүй байна гэдэг маань одоо иргэдэд би үйлчилгээ үзүүлэхдээ тийм ээ, анхааралтай хандаагүй, мөн нийтийн хуульд заасан чиг үүргээ биелүүлээгүй байх гэсэн энэ зохицуулалтаараа уяж, тайлбарлаж байгаа.

2 дахь асуултын хувьд бол Ёс зүйн хороо дэд хорооны асуудлыг хараат бус байхаар зохицуулсан. Хараат бус байх хүрээнд бол ялангуяа дэд хорооны түвшинд энэ хуульд маань дэд хорооны зохицуулалтыг нарийвчлан зааж өгсөн. Дэд хороонд ажиллаж байгаа хүмүүсийг хэрвээ шийдвэр гаргахтай нь холбоотойгоор тийм ээ, дарамтлах, аливаа нөлөөлөх үйлдэл үзүүлсэн албан тушаалтанд бол тухайн хуулийнхаа үйлчлэлтэй холбоотойгоор хариуцлага тооцохоор ингээд зохицуулсан байгаа.

Ерөнхий ёс зүйн хорооны хараат бус байдлын асуудал дээр ч гэсэн бид нар хорооны ёс зүйн бүрэн эрхийг зохицуулсан зүйл дээр бол оруулж өгсөн байгаа.

Г.Занданшатар: Дамбын Батлут гишүүн.

Д.Батлут: Та бүхэнд энэ өдрийн мэндийг хүргэе. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйтэй холбоотой, хариуцлагатай холбоотой асуудлыг одоогийн байдлаар 60 орчим хуулиар зохицуулж байна. ЗГ-ын тогтоолын дагуу агентлагийн дарга нар байгууллагад мөрдөгдөх ёс зүйн дүрмээ баталдаг гээд ингээд харахаар маш их тийм олон ёс зүйн асуудлыг зохицуулсан хууль тогтоомжууд байгаад байгаа байхгүй юу. Тэгээд энэ хууль тогтоомжид заасан заалтаараа бол хариуцлагын тал дээрээ бол харилцан адилгүй зохицуулалтууд хийгээд өгчихсөн заалтуудтай, 1 ёсондоо 1 чиглэлийн асуудал дээр харилцан адилгүй тийм хариуцлага тооцдог, бүр эсвэл зарим 1 дээр нь бүүр байхгүй, хариуцлага тооцох тогтолцоо ч зүйл заалт ч байхгүй байх ийм нөхцөл байдлууд байна.

Тэгэхээр энэ хуулийг баталснаараа бид харин энэ төрийн албан хаагчийн ёс зүй, хариуцлагатай холбоотой асуудлыг 1 мөр болгож цэгцлэх ёстой гэж харж байгаа. Тэгэхээр энэ цаашилаад энэ 60 орчим хууль энэ тогтоомжууд дээр өөрчлөлт оруулах шаардлага гарах байх. Тэгээд ийм боломжууд байгаа юу? Үүнийг та бүхэн юу гэж үзэж байгаа юм бэ?

2 дугаарт, нь твиттер, фэйсбүүк зэрэг нийтийн сүлжээнд идэвхтэй байдаг төрийн албан хаагчид олон бий. Тэд маань бас төрийн албаны талаар сөрөг зүйл иэйрлэх, мөн үр дүнгүй бодлогын талаар өөрийн сэтгэгдлээ бичих зэрэг зүйлүүд гаргадаг нь зарим 1 талаараа дарга удирдлагуудад таалагддаггүй, тэрийгээ устга, ямар нэгэн байдлаар ийм үйлдэл хийхийг нь хориглодог ийм нөхцөл тохиолдлууд зөндөө байдаг талаар яригддаг. Тэгэхээр дээрх үйлдлийг гаргасан төрийн албан хаагч хуулийн төслийн 8-ын 1-ийн 1-ийн 2-т заасан төрийн албаны үйл ажиллагаанд итгэл алдах, хардахад хүргэх, аливаа үйлдэл эс үйлдэл хийсэн гэж үзэх үү. Ёс суртахууны зөрчил гаргасан гэж үзэх үү, үүнийг. Хэрвээ тийм бол иргэн хүн үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх хүний эрхийн асуудал зөрчигдөж байгаа юм шиг л харагдаад байгаа юм л даа. Тэгэхээр энэ тал дээр та бүхэн 1 хариулт өгөөч ээ гэж хүсье. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: 84 Чандагийн Бат-Эрдэнэ.

ТАЗ-ийн Маргаан хянан шалгах газрын дарга Бат-Эрдэнэ Батлут гишүүний асуултад хариулъя. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн 7 дугаар зүйл дээр энэ төрийн албаны тодорхой ангиллуудад хамаарах албан тушаалын, албан тушаалтны ёс зүйн хэм хэмжээг ямар субъект тогтоох талаар маш тодорхой зохицуулж, хуулийн төсөлдөө тусгасан байгаа. Жишээлэхэд хуулийн төслийн 7 дугаар зүйлийн 7-гийн 2 дахь хэсэгт төрийн албаны тухай хуулийн 10-ын 1, 10-ын 1-ийн 3 буюу төрийн улс

төрийн албан тушаалтан, мөн төрийн тусгай албан тушаалтантай холбоотой энэ мөн Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 4, 4-ийн 1-ийн 7, 4-ийн 1-ийн 9 дэх заасан энэ албан тушаалтнуудын ёс зүйн хэм хэмжээг хууль тогтоомжоор тогтоохоор зохицуулсан.

Мөн 7-гийн 3 дахь заалтаар төрийн захиргааны болон төрийн үйлчилгээний албан тушаалтан, мөн Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 3, 4-ийн 1-ийн 5-д заасан этгээдийн ёс зүйн хэмжээг хуульд нийцүүлэн ЗГ тогтоохоор ингэж төсөлдөө тусгаж өгсөн байгаа. Энэ зохицуулалт маань өнөөдрийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Төрийн албаны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлээр бас зохицуулагдсан байдаг аа.

Хуулийн төсөл батлагдан гарахтай холбоотойгоор бид бүхэн УИХ-ын тогтоолын төслийг хамт энэ хуулийн төсөлтэй боловсруулж оруулж ирсэн байгаа. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай гэсэн тогтоол байгаа. Энэ тогтоолын төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт маш тодорхой заасан. Энэ дээр бол Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуульд нийцүүлэн ёс зүйн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах саналаа боловсруулан УИХ-ын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан танилцуулах үүргийг бас ЗГ-т болон төрийн албаны төв байгууллагад хариуцуулсан ийм төсөл бол энэ дээр зохицуулагдаад ингээд явж байна.

Мөнхөөгийн Оюунчимэг гишүүн асуулт асууна.

2 дахь асуултад хэн хариулах юм? 80. Асуулт хариултын цаг тэнцүү байх ёстой уул нь.

Удирдлагын академийн багш Алтанзул хариулъя. Нийгмийн сүлжээнд өөрийн үзэл бодлоо илэрхийлэх, үүнтэй

холбоотой хориглолт, хязгаарлалт бол Төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39-д бол заасан байгаа. Энэ хүрээнд бол нэгэнт хуульд зохицуулчихсан харилцаа байгаа учраас бид нар Ёс зүйн хуульдаа дурдаад өгчихсөн байгаа. Өөрөөр хэлбэл Төрийн алба 8 дугаар зүйл төрийн албан хаагч Төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39 дүгээр зүйлд заасан хэм хэмжээг зөрчвөл энэ хуульд нэн адил үйлчилнэ. Хариуцлагын тогтолцоо нь бол бид нар төрийн албаны хуулиараа байгаа. Одоо ч гэсэн бид нар зарим байгууллагуудад бас энэ хууль хэрэглээний зүйлийг тайлбарлахдаа өөрийн үзэл бодлоо илрэх, төр бодлогын шийдвэртэй холбоотой асуудалд хандахдаа энэ хуулийн зохицуулалтаар явна шүү гэж тайлбарлаж байгаа.

Г.Занданшатар: Мөнхөөгийн Оюунчимэг гишүүн.

М.Оюунчимэг: Бид нар төрийн алба данхайсан гэдэг ойлголт бол бүр хүн бүрд бүр суучихсан. Тийм учраас төрийн албыг цомхотгоё, чадварлаг болгоё гээд л яриад байдаг. Өнөөдөр яг ингээд бодит байдал дээр очоод үзэхэд иргэдэд үйлчилж байгаа төрийн алба маань харин хүний нөөц нь дутмаг болчихсон, бүр ачаалалдаа дарагдчихсан, тэр хэмжээгээрээ ажиллах нөхцөл, авч байгаа цалин нь, гүйцэтгэл, үр дүнгээсээ хамаагүй хойно хоцорчихсон. Ийм учраас төрийн албанаас маш олноороо хүмүүс чинь гарч байна л даа. Тэгэхээр бид нар өнөөдөр энэ хууль гаргаад энэ нь өөрөө бас Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн байдлын тухай хууль гээд ёс суртахуунтай холбоотой л хууль гэж ойлгож байна л даа. Энэ түрүүн Их Хурлын даргын хэлдгээр энэ өөрөө төрийн албан хаагчийг хамгаалах хууль гээд энэ нь 1 талаасаа яах вэ хамгаалах байгаа шүү дээ. Нөгөө талаасаа ихэнх нь хариуцлага хүлээлгэх, уучлалт гуйх ч гэдэг юм уу тэр талын заалтууд нь их байна л даа.

Сая Шүгэл үлээгчийн хуулийн ажлын хэсэг АТГ-ын олон нийттэй

харилцах төвд ажиллахад тэнд ирж байгаа гомдлуудын дотроос тэр төрийн албан хаагч ч гэдэг юм уу тэр над руу муухай хараад байна, муухай харсан заавал арга хэмжээ авч өг гэдэг ч юм уу тийм гомдлууд хүртэл их ирдэг, тэгээд үүнийг ингээд хариу нь ингээд нэхдэг ч гэдэг юм уу тийм зүйлүүд хүртэл их байсан. Энэ дээрээс бас олон нийтээс ирсэн гомдол нөгөө талаасаа хамт олноос нь хэрвээ гомдол, өргөдөл гарвал энэ тэр гэсэн заалтууд энэ хуулийн заалт дээр байна л даа. Тэгэхээр энэ дээр бас АТГ-ын олон нийттэй харилцах хэлтсийн дарга байх тийм ээ, Дуламсүрэн дарга сууж байна. Ер нь энэ Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн энэ хууль дээр анхаарч энэ хэлэлцүүлгийн явцад бас тусгаж анхаарах зүйлийг юу нь илүү гэж өөрөө бодож байна? Яагаад гэвэл төрийн алба өөрөө бас иргэддээ үйлчилдэг. Өнөөдөр хүссэн хүсээгүй ачаалал ихтэй байгаад байдаг. Данхайсан гэдэг нь юу юм байна гэхээр нөгөө эмч нар, багш нар гээд тэр төрийг бүхэлд нь оруулчихаар төрийн алба маш том данхайсан юм шиг харагдаад байдаг. Тэгээд бас төрийн албан хаагчдынхаа цалин хөлсийг хангалттай өгч чадахгүй. Яагаад гэвэл нөгөө хүн ам, мөнгө төгрөг, төсөв хөрөнгө нь ямар байгаа билээ гээд асуудлууд их байгаад байгаа шүү дээ. Тэгэхээр бид нар энэ хэлэлцүүлгийн явцад бас энэ хууль хэрэгжихийн тулд энэ заалтуудыг нь бас тодорхой тусгаж анхааруулж өгөх нь их зөв болов уу гэж би 1 дүгээрт бодож байна.

2-т нь, өнөөдөр төрийн байгууллага бүхэн дотоод журамтай. Яг тэр тухайн албан хаагчтай гэрээ байгуулахдаа бас эрх үүрэг гээд яг энэ шиг тийм зөрчил гаргавал ингэнэ, ийм эрхтэй, ийм үүрэгтэй гээд дотоод тийм байгууллагын удирдлагууд албан хаагчдын хооронд журам гарчихсан байдаг. Тэгэхээр тухайн байгууллага тэр журмаа эхэлж мөрдөх үү, эсвэл энэ төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай энэ хууль хэрвээ гарчихвал үүнийг нэгдүгээрх нь гэж мөрдөх үү? Энэ зүйлүүд чинь өөрөө нь маш тодорхой болохгүй бол ингээд сая

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

хэлж байна шүү дээ. Бараг 60 гаруй төрийн албан хаагчийн ёс зүй, энэ ёс суртахуун эрх үүрэгтэй холбоотой хууль дүрмүүд байгаад байдаг. Тэгээд дахиад 1-ээр нэмэгдэх гэж байна. Ёс зүйтэй холбоотой гээд. Энэ олон дотор тухайн байгууллагын удирдлагууд үзэмжээрээ хандвал алийг нь эхэлж барих вэ. Ингэсэн үзэмжээрээ хандсан тохиолдолд хариуцлага тооцох бол аль хуулиа барьж хариуцлага тооцох вэ гэдэг асуудлуудыг тодорхой болгемоор байна л даа. Энд хариулт өгнө үү? Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Дуламсүрэн дарга 83.

Д.Дуламсүрэн: Та бүхний өглөөний амар амгаланг айлтгая. Тэгэхээр энэ төрийн албан хаагчийн ёс зүйтэй, ёс суртахуунтай холбоотой асуудал бол цаашид үр дагавар нь мэдээж төрийн өөрийнх нь тогтвортой хөгжил, улсын хөгжилтэй шууд холбоотой учраас энэ бусад хуулиудтай ч гэсэн яг нягт холбоотой байгаад байгаа л даа. Төрийн албаны тухай хуульд заачихсан байгаа төрийн албан хаагчид хүлээлгээж байгаа үүргүүд, мөн төрийн албаны өөрийнх нь үйл ажиллагааны үндсэн зарчим, Үндсэн хуульд заасан бас төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчмуудад байгаа тэр зарчмуудыг бол бүгд л дагаж мөрдөх ёстой байгаа. Энэ зарчмуудыг бүрэн гүйцэд дагаж мөрдөж чадахгүй, өргөсөн тангаргаасаа тийм ээ няцаж хазайж байгаа ийм асуудлууд л эргээд нөгөө ёс зүй, ёс зүй, цаашидад ашиг сонирхлын зөрчил гээд авлигын асуудлыг болон бусад гэмт хэргийн асуудлуудыг бол өдөөж байгаа. Тийм учраас энэ өдөөгдөхгүйн тулд хүрсээр болсон зүйл бол бид нар тэдэнд тавигдаж байгаа ёс зүйн шаардлага, хэм хэмжээг бол маш нарийн зохицуулж өгөх ёстой. Тийм учраас зөвхөн энэ Оюунчимэг гишүүний саяын дурдсанаар хариуцлага хүлээлгэх гэхээсээ илүү хамгаалах ийм тэнцвэрийг хадгалах ийм асуудлыг үзсэний үндсэн дээр бид нар заавал шийтгэл хүлээлгэх гэж байгаагаа гэдгээсээ илүүтэйгээр мөн тухайн албан

хаагчид өөрсдөө тийм ээ, төрийн албаны нэр төр өндөрт өргөхтэй холбоотой асуудлыг нь тусгайлан авч үзээд энэ хууль дотор оруулж авч ирсэн байгаа юм л даа.

Өөрөөр хэлбэл хэмжиж болох, болохгүй гэдэг дээр ажлын хэсэг бас төвлөрч ажилласан байгаа. Хэмжиж болохгүй зүйлүүд нь юу байх юм. Хэмжиж болохгүй тийм үйлдэл эс үйлдэл үлдэхгүй байвал бид нар яаж үзэх юм бэ. Үүний цаана бас л эргээд нөгөө хүний эрх, цаашидад иргэдийн эрх ашиг бас хөндөгдөх асуудал учраас энэ дээр бол тэнцвэрийг хадгалах гэдэг байр суурийг бол ажлын хэсэг сайн баримталж ажилласан байгаа гэдгийг бас дурдъя.

Г.Занданшатар: 80, Алтанзул доктор, профессор.

А.Алтанзул: Оюунчимэг гишүүний 2 дахь асуултад хариулъя. Энэ хууль маань нөгөө анхдагч суурь хууль байгаа, анхдагч суурь хуулиа дагаад түрүүн дурдсан 60 гаруй хууль, 30 орчим төрийн байгууллагуудын нийтлэг зохицуулалттай хууль дүрмүүд өөрчлөгдөнө өө. Тэгэхээр төрийн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан энэ хуульд заасан нийтлэг хэм хэмжээний хүрээнд хууль нийтлэг хэмжээнд хууль дүрмүүдээ өөрчлөх ёстой. Өөрчлөхийн тулд түрүүн ярьсан ёс зүйн хорооны дүгнэлт саналыг авсан байх ёстой. Одоо байгаа хууль хүчин төгөлдөр үйлчлээд эхлэх юм бол хуулийн 1 дүгээр эрэмбээр энэ хуулиа баримтална. Түүнээс дур дурын байгууллага юм уу, салбарын гаргасан нийтлэг хэмжээгээрээ төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийг болон түүнд хүлээлгэх хариуцлагатай холбоотой шийдвэр гаргахгүй ээ гэж ойлгоно. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Оюунчимэг гишүүн тодруулж асууя, 1 минут.

М.Оюунчимэг: Энэ хуулийг бол дэмжиж байгаа учраас гаргах нь зөв байх. Гэхдээ хамгийн гол нь миний хэлээд

байгаа төрийн албаа хүчтэй дээрээс нь бас хийснээрээ цалингаа авдаг тийм ээ, цалин урамишууллаа авчихдаг байлгах нь өөрөө чухал байна шүү дээ. Өчигдөр ингээд ЧД-ийн энэ бүх сувилагч нартай уулзахад ажлын ачаалал бүр дэндүү болчихсон, дээрээс нь хагас сайн бүтэн сайнд олон нийтийн зохион байгуулалттай арга хэмжээ гээд ар гэрээ бүр хаяхад хүрдэг. Авч байгаа цалин үүнийхээ талд ч хүрэхгүй нь өөрөө сэтгэл зовнил нөгөө стресс гэдэг шиг сэтгэл гутралд автах юм уу. Энэ нь өөрөө бухимдал ийм үүсгэдэг. Тэгээд энэ нь эргээд нөгөө иргэнтэй харьцахад энэ ажилд нь нөлөөлөөд явчихдаг талаар байр суурь, сэтгэгдлээ илэрхийлж байсан л даа саналууд. Сая ч гэсэн энэ ковидын дараа судалгаанууд хийхэд төрийн үйлчилгээний албан дээр хамгийн их тэр сэтгэл стресс, сэтгэл гутрал, сэтгэл хямралын шинж тэмдгүүд өндөр гарсан шүү дээ. Энэ нь өөрөө саяын энэ ёс зүйн хариуцлага хүлээх хүмүүс тэнд олноороо л байх болж байна гэсэн үг болж байгаа юм. Тэгэхээр энэ хуультай зэрэгцээд яг тэр төрийн албыг саяынх шиг чадавхжуулах үнэлэмжийг нь дээшил ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Тэгэхээр энэ хуулийн хүмүүс шал өөр асуудал л даа. 80, Алтанзул доктор, профессор хариулъя.

А.Алтанзул: Оюунчимэг гишүүний саналтай бол нийлж байна. Тэгэхээр энэ хуульд маань бид нар төрийн албан хаагчийг зөвхөн хариуцлага тооцдог хууль гэж бас ойлгож болохгүй. Энэ хууль маань бол төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хүрээнд соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны зохицуулалтыг оруулсан. Ялангуяа төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх, албан тушаал дэвшиүүлэх, шагнал урамишуулал олгох асуудлыг шийдвэрлэхдээ ёс зүйн зөрчил гаргаагүй, ёс зүйн аливаа асуудал гаргаагүй бол энэ саяын дурдсан шийдвэр гаргахад харгалзан үзнэ ээ гэдэг маань бас

тэр төрийн албан хаагчийгаа хамгаалж байгаа ийм процесс.

2 дугаарт, төрийн албан хаагчийн энэ ачаалалтай холбоотойгоор гомдол гаргахад тухайн иргэн төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар нотлогдохуйц хэмжээний нотлох баримтыг өөрөө гаргах үүрэг хүлээлгэсэн байгаа. Тэгэхээр юу юугүй л намайг гүтгэсэн, намайг доромжилсон гэх нотлох баримтгүй зүйлүүдийг бол бид нар ёс зүйн зөрчлийн кэйс болгож үгүйсгэхгүй ээ л гэдэг зохицуулалтыг бас энэ хуульдаа уяж өгсөн байгаа. Тэгэхээр харилцан тэнцвэртэй байх ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Ширнэнбаньдын Адьшаа гишүүн алга байна, хаслаа. Сайнбуянгийн Амарсайхан гишүүн алга байна, хаслаа. Цэрэнпилийн Даваасүрэн гишүүн алга байна, хаслаа. Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн алга байна, хаслаа. Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн алга байна, хаслаа. Жамбын Батсуурь гишүүн, Жамбын Батсуурь гишүүн. Энэ чинь тэгээд дуусчихлаа шүү дээ.

Гишүүд чуулганы танхимд цуглаарай. Адьшаа гишүүн ороод ирсэн байна. Адьшаа, больчихсон уу? Дамдинсүрэнгийн Өнөрболор гишүүн.

Д.Өнөрболор: Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийг хэлэлцэж байна. Монгол Улсад 4232 төрийн байгууллага, үүнээс 567 байгууллага бол дэргэдээ Ёс зүйн зөвлөлтэй ажиллаж байгаа юм байна. Сая хэд хоногийн өмнө хийсэн энэ ТАЗ-ийн даргын тайлангаас харахад 225000 албан хаагчдаас тайлант хугацаанд 415 албан хаагчид бол ёс зүйн зөрчил гаргаж энэ хариуцлагыг бол хүлээлгэсэн гэсэн ийм тайлан сонссон. Тэгэхээр энэ 415 албан хаагчид энэ ёс зүйн хариуцлага тооцсоноор, энэ тоо нэмэгдсэнээр энэ иргэдийн бухимдал арилах уу. Энэ хариуцлагын үр дүнд төрд итгэх итгэл нэмэгдэх үү гэдэг асуудал байгаа юм.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Тэгэхээр би бол бодохдоо энэ жинхэнэ ажил хийж байгаа энэ төрийн албан хаагчдад бүгдийг нялзаагаад энэ төрийн албан хаагчдын ёс зүй, сахилга хариуцлагын асуудал гэж ярихаасаа илүүтэйгээр бид нар өнөөдөр яагаад энэ төрийн нэр хүнд, ёс зүйн хэм хэмжээ, сахилга хариуцлага, энэ асуудал маань өөрөө өнөөдөр ингэтлээ доройтсон бэ гэдгийг бол үндсээр нь авч үзэх шаардлагатай гэж бол ийм цаг ирсэн байна гэж бол үзэж байна.

Өнөөдөр олон нийтийн бухимдал, энэ төрийн нэр хүнд, энэ төрд итгэх итгэл буурч ирсэн энэ үндсэн шалтгаан бол энэ бодлого боловсруулагчид, мэдээлэлд ойр шийдвэр гаргагчдын буруутай үйл ажиллагаанаас бол шууд хамааралтай. Өнөөдөр энэ өнгөрсөн хугацаанд мэдээлэлд ойр нөлөө бүхий өндөр албан тушаалтнууд энэ боломжийг бол илүү их хүртэж ирсэн гэдэг нь сая нээлттэй сонсголоос бас маш тодорхой харагдсан. Энэ Хөгжлийн банк, ЖДҮ-ийн хөгжлийн сан, нүүрсний гээд энэ ард түмний өмч, баялгийг тийм ээ, өөдтэй өнгөтэй бүхнийг цөлмөсөн энэ бүх асуудлуудтай улс төрд нөлөө бүхий этгээд холбогдож байгаа нь ер нь ёс зүйгээс хальсан. Ингэж хальж гэмт хэргийн бүлэг дээрмийн шинжтэй болж байгааг ер нь хатуухан хэлэх юм бол энэ улсаараа дүүрэн алдаа, завхрал, авлигад идэгдсэн ийм л дүр зурагтай бид нар сууж байна. Тэгэхээр ер нь төрийн албан хаагчдын энэ ёс зүйн тусгал нь УИХ-ын гишүүд, сайд, дарга нар өөрсдөө. Тэгэхээр бид өөрсдөөсөө үлгэрлэж, манлайлах ёстой гэж бол би үзэж байна. Ер нь энэ хуулийн үндсэн үзэл санаа ч энэ байх ёстой. Ингэж байж л бид бас энэ хуулийн төслийн зорилгод байгаа үр дүн гарах тийм ээ, ийм итгэл үнэмшил бий болно гэж бол би үзэж байгаа юм. Тэгээд үүнийг энэ үзлээ баримталъя ч гэсэн бас баталж байгаа 1 судалгаа бол энэ манай УИХ-аас явуулсан ард иргэдийн дунд явуулсан байж байгаа энэ зөвлөлдөх санал асуулгад оролцогчдын 87.9% нь мэргэшсэн төрийн албан хаагчид, мэдлэг чадвар дээр

суурилсан улс төрөөс ангид байх асуудлыг бол хөндөж ингэж судалгаанд оролцсон байж байгаа. Үүн дээр бол бид нар бол үнэхээр дүгнэлт хийх, нийтээрээ дүгнэлт ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Баагаагийн Баттөмөр гишүүн, ажлын хэсгийн ахлагч.

Б.Баттөмөр: Өнөрболор гишүүн бас маш чухал асуудлыг хөндөж гаргаж ирж тавьж байна аа. Энэ бол үнэхээр анхаарах ёстой асуудал. Үүнийг УИХ-ын дарга энэ асуудлыг анх судалж гаргаж гаргаж тавьсан юм. Тэгээд захирамж гаргаад 4 гишүүнтэй бүрэлдэхүүнтэй ийм ажлын хэсэг томилсон юм. Томилоод Их Хуралд өргөн барьсан, ажлын хэсгийг надаар ахлуулж байгуулсан. Бидний ажилд бол байнга тусалж ярьж дэмжиж эрдэмтдийн багийг энд бас цуглуулж, ярьж дэд ажлын хэсэг 15 удаа хуралдсан. Энэ дээр бол яг сая Өнөрболор гишүүний хэлж байгаа энэ асуудлыг гаргаж ирж тавьсан юм. Тэгэхээр энд бол их олон талаас нь бид нар бол авч үзсэн. Ер нь бол энэ эрдэмтдийн гаргасан судалгаа байна л даа. Тэгээд энэ судалгаан дээр юу гэж гарч ирж байна гэхээр энэ энэ хуулийн амин сүнс нь бол ёс суртахуун ерөөсөө аливаа хуулиудын. Ёс суртахуунд бол ямар юм хамаарч байна гэхээр зэрэг энэ ёс суртахуунтай хүн гэдэг чинь юу гэхээр эелдэг байдаг, шударга байдаг, эр зоригтой байдаг, тэгээд цаашаагаа элдэв бусын үүрэг хариуцлагатай байдаг, жудагтай, нинжин сэтгэлтэй, нийтэч, тусархаг, тэвчээртэй, өгөөмөр сэтгэлтэй гээд ингээд гол нь юугаар энэ эрдэмтэд тодорхойлсон байгаа юм. Энэ дээр ухамсрын доройтол гэдэг юм бол бидэнд бол байгаа юм л даа. Тэгээд бүдүүлэг зан гардаг, шударга бус байдаг, шуналтай, эрээ цээргүй, ирээдүйдээ итгэх итгэлээ алдчихсан, хариуцлагагүй, харгис хэрцгий болох итгэл эвддэг, хууран мэхэлдэг, хувиа хичээдэг, нэр хүндээ алддаг, 2 нүүртэй, тэсвэргүй хагарал үүсгэдэг, болно болохгүй гэсэн сонголтыг нь буруу хийдэг энэ сонголтуудыг ийм юм

бол манайд үнэхээр байгаа шүү дээ, төрийн албанд.

Ер нь Монгол даяар бол байж байгаа. Үүнийг бол нөгөө шатыг дээрээс нь цэвэрлэдэг гэгчээр төрийн албанаасаа эхэлбэе ээ, энэ жишигийг тогтооё. Энэ жишиг маань бол Монголын бүх алба хашиж байгаа, хувийн гэлтгүй ТББ бүх юм жишиг болох ёстой гэж УИХ-ын гишүүд төрийн өндөр албан тушаалтнуудад хүлээлгэх хариуцлага хүртэл энд ингээд ороод орчихсон л явж байгаа юм л даа. Тэгээд ингэж хийсэн юм. Тэгээд энэ дээр бол бид нар их ажилласан. Энэ яг өөрийн чинь хэлж байгаатай бид нар санал 1 байгаа. Энэ олон улсын туршилагуудыг судалсан. Сингапурын туршилага, Өмнөд Солонгос, тэгээд Хятадын туршилага байна, тэгээд юу байгаа Европын холбооны улсуудын туршилага, Америкийн туршилага гээд маш их олон туршилагуудыг судалж ингэж гаргаж ирсэн юм. Тэгээд ер нь бол энэ дээр бас тодорхой өөрчлөлтүүд гарна гэж ингэж ойлгож байгаа, өөрийн чинь ярьж байгаа хэлж байгаа юутай бол санал 1 байгаа юм. Ер нь бол тодорхой үр дүн гарна л гэж ойлгож байгаа, товч хэлэхэд. Манай ажлын хэсгийн гишүүдээс бас ярьж болно.

Г.Занданшатар: 80, Алтанзул доктор хариулъя.

А.Алтанзул: Оюунболор гишүүний асуултад харуулъя. Өнөрболор гишүүний уучлаарай. Яах аргагүй төрийн улс төрийн албан хаагч УИХ-ын гишүүн, ЗГ-ын гишүүн юу, сайдууд, ҮХЦ-ийн гишүүд гээд төрийн өндөр албан тушаал түүнтэй адилтгах албан тушаалтнуудын асуудал орхигдлоо гээд иргэд бас бусад төрийн албан хаагч шүүмжилдэг. Тэгэхээр манай хуулийн үйлчлэлд саяын дурдсан албан хаагчид албан тушаалтнууд орно оо. Тэгээд энэ төрийн өндөр албан тушаалтнуудтай холбоотой ёс зүйн асуудал нь бид нарын хараат бус бие даасан ажиллах Ёс зүйн хороо нь энэ албан хаагчтай холбоотой ёс

зүйн зөрчлүүдийг дүгнэлт гаргахаар байгаа. Тэгэхээр энэ хуулийн үйлчлэл дээр саяын дурдсан бүх субъектүүд ороод тэгээд энэ Ёс зүйн хороо энэ эдгээр албан хаагчдын ёс зүйн дүгнэлт хийгээд Улсын Их Хурлын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд дүгнэлтээ ирүүлээд тэгээд томилох эрх бүхий албан тушаалтан буюу УИХ-д саналаа хүргүүлэхээр ингээд процессын хувьд яг бас нарийвчилсан зохицуулсан байгаа. Тэгэхээр энэ хуулийн үйлчлэлд бол хамаарна.

Г.Занданшатар: Баатарзориг дарга та юу хариулах гэсэн юм. Дараагийн хүн товч тодорхой хариулахгүй тэгээд. Баатарзориг дарга хариулчихъя, 82, товч тодорхой хариулаарай.

Б.Баатарзориг: Өнөрболор гишүүн асуусан, 565 Ёс зүйн зөвлөл байгуулагджээ гээд энэ өмнөх тайлан дээр ч ингэж хэлээд байсан. Энэ бас ойлголтын зөрөө байгаа. 567 бол дүрмээр 25 хүнээс доошоо байгуулж болохгүй ээ. Ёс зүйн зөвлөл гэдгийг. Санаачилгаараа байгуулсан ийм санаачилга гаргасан учраас 567 шинээр байгуулагдсан, 25-аас дээш хүнтэй төрийн байгууллагуудад 250 Ёс зүйн зөвлөл байгуулагдсан юм. Ингээд одоогоор бол 2961 ёс зүйн зөвлөл улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа. Шинэ хууль батлагдахаар ажилтны тооноос үл хамаараад 4232 төрийн байгууллагад тус тусдаа Ёс зүйн дэд хороо байгуулагдаад ажиллана. Ингээд хийдэгдэл гарахгүй ээ, давхар ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Тийм. Ер нь 2691 ёс зүйн зөвлөл ажиллаж байгаа, энэ хуулиараа байгуулагдах ёстой. Үүнийг нь институтчилж нэгдсэн удирдлагаар хангаж энэ Ёс зүйн дэд хороо байна, төрийн албаны ёс зүйн хороо байна. Энэ систем болгож байж энэ төрийн албанд байгаа жишээлбэл төрийн албан хаагчдыг хамгаална, хариуцлага их байна гэж буруу ойлгоод байгаа юм л даа. Ёс

зүйн зөвлөл чинь удирдлагуудыг нь ч байдаг юм уу улс төрийн ч байдаг юм уу, дарамт шахалт, ялгаварлан гадуурхалт, ажлын байрны хүчирхийлэл, ажлын байрны дарамт энэ бүх юм чинь Ёс зүйн зөвлөлдөө гомдлоо гаргадаг байхгүй юу. Тэгтэл Ёс зүйн зөвлөл нь ажилладаг биш дарга нь 1 хүн томилчихдог, энэ юмнуудыг чинь тодорхой болгож байгаа юм. Ингээд улсын хэмжээнд 4292 төрийн байгууллага ажиллаж байгаа юм. Энэ 4292 байгууллага дээр 20-оос дээш дээр нь Ёс зүйн зөвлөл ажиллана гэж байгаа боловч бүх байгууллага дээр энэ ёс зүйн хэм хэмжээг хянаж байх ёстой юм. Ер нь эрх зүйт төр шударга бол ямар ч хууль эс гаргасан ч гэсэн ард нийтээрээ дагана. Эрх зүйт төр шударга бус бол мянган хууль гаргаад ч ард түмэн дагаж мөрдөхгүй ээ гэсэн ийм эртний Чингис хааны сургаал байна. Ийм учраас энэ чинь ёс зүй бол хуулийн амин сүнс ээ гэж. Энэ хууль дээр ажилласан Нарангэрэл академич энэ хуулийг боловсруулсан. Энэ манай энэ Анхзул доктор, Японы төрийн албаны ёс зүйн хууль, Германы төрийн албаны ёс зүй, сахилга хариуцлагын хууль, Азийн орнууд бол бүгд энэ ёс зүйг ингээж хуульчилж, дэлгэрүүлж, тогтоож байгаа. Энэ зарчмуудыг судалж байж ингээж энэ хуулийг үндсэндээ 3 жил боловсруулж, 2018 оноос хойш ажиллаж өнөөдөр анхны хэлэлцүүлгийг нь манай Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн Байнгын хорооны дарга байхдаа хэлэлцүүлж, манай Баагаагийн Баттөмөр гишүүд үүнийг боловсруулж энэ ийм чухал хууль гаргаж байгаа. Энэ чинь ямарваа нэгэн гэмт хэрэг ч бай ёс зүйн зөрчил гарахад заавал төрийн албан дотроос шүгэл үлээх, мэдээлэх, мэдэгдэхээс авхуулаад бүгд хоорондоо уялдаж байгаа. Ийм учраас энэ чинь 1 талаас төрийн албан хаагчдаа ч хамгаалж байна. Нөгөө талаас энэ төрд итгэх итгэлийг сэргээж байгаа. Японы төрийн албаны ёс зүйн тухай хуульд төрийн албан хаагч бол төрийн ард түмэнд үйлчлэгч учраас тэдний үйл ажиллагаа, ёс зүйн хэм хэмжээгээс төрд итгэх ард түмний итгэл хамаарна гэж

тодорхойлж байгаа. Тийм учраас энэ төрд итгэх ард түмний итгэлтэй ч холбоотой. Энэ тулд улс төрийн албан тушаалтнуудынх шатыг дээрээс нь эхлээд шүүрдэх учраас энэ төрийн албаны энэ УИХ-ын гишүүний ёс зүйн кодикс гэж дүрэм батлагдсан. Үүнийг мөрдүүлэхээс энэ цаашаа мөрдөгдөж эхэлж байгаа шүү дээ.

Ингээд гишүүд асуулт. Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ, Дашдондогийн Ганбат, Цагаанхүүгийн Идэрбат нарыг хаслаа. Ингээд Бямбасүрэнгийн Энх-Амгалан гишүүн асуулт асууна. Энэ асуултын дараа санал хураалт явуулах учраас УИХ-ын гишүүд чуулганы танхимд цугларна уу. Зарчмын зөрөөтэй 27 санал байгаа. Энэ анхны хэлэлцүүлэг. Хэлэлцэх эсэх биш учраас нөгөө үг хэлэхгүй. Саналууд дээр зарчмын зөрөөтэй, саналыг дэмжсэн, дэмжээгүй үг хэлчхэж болно. Энэ нөгөө анхны хэлэлцүүлэг учраас хэлэлцэх эсэхээ шийдчихсэн шүү дээ, энэ хуулийн чинь.

Бямбасүрэнгийн Энх-Амгалан гишүүн асуултаа асууна.

Б.Энх-Амгалан: Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг дэмжиж байгаа. Энэ бол цаг үеэ олсон ийм хууль. Би 1, 2 зүйл тодруулах гээд байгаа юм. ТАЗ маань ингээд 1 шүдгүй харсан шиг боллоо. Энэ Говь-Алтай аймагт ингээд 180 гаруй төрийн албан хаагчийг хууль бусаар ажлаас нь халчихсан. Танай ТАЗ-ийн шийдвэр гараад 120 гаруй албан хаагчийг нь буцааж ав гэдэг шийдвэр гарсан. Одоо 1-ийг нь ч аваагүй ээ. Зарим нь шүүхдээд 3 шатны шүүхээр ингээд яваад шүүхийн шийдвэр нь гарчихсан. Шүүхийн шийдвэрээ биелүлдэггүй ээ, ажилд нь авдаггүй ээ. Төсвийн хэмнэлтийн тухай хуулийнхаа дагуу ингээд хэмнэлт гарга аа, орлогч нараа чөлөөл өө, зөвлөхүүдээ чөлөөл өө гэхээр чөлөөлдөггүй ээ, төсвийн мөнгөөр цалинжуулаад яваад байдаг. Төсвийн мөнгөөр гараа угаадаг төрийн

болон орон нутгийн өмчийг үнэгүйдүүлж, хувьчилж хувьдаа авдаг ийм юмнууд гарлаа. Говь-Алтай аймагт. Тэгээд үүнийг шийдэхгүй юу. Ингээд л 1 дүгнэлт гаргачхаад л суугаад байх уу эсвэл тэгээд цаашаа үргэлжлэхийг нь хүлээгээд байх уу? Энэ дээр ямар арга хэмжээ авах юм? Яг маш тодорхой надад 1 хариулт өгөөч.

Энэ төрийн албаны ёс зүйтэй холбоо, төрийн албан хаагчийн ёс зүйтэй холбоотой асуудал мөн биз. Ийм зүйл бол 1 бус удаа гарсан, одоо аудитын дүгнэлтээр 49 хуудас ийм материал гарч ирсэн. Төрийн болон орон нутгийн өмчийг үнэгүйдүүлж хувьчилсан, төсвийн мөнгийг үр ашиггүй зарцуулсан ийм алдаа дутагдлууд гарч ирсэн. Ингээд байгаад байх уу? Энэ хүнийг.

2 дахь нь, гадаад харилцаатай холбоотой асар том алдаатай бодлого гаргасан. 1 ёсондоо энэ чинь бол аймгийн Засаг дарга буюу Монгол улсын ЗГ-ын бодлогыг Говь-Алтай аймагт бол орон нутагт хэрэгжүүлэх ёстой хүн шүү дээ. Тэгээд аваачаад Халимагууд аа, Тува нар аа, Буриад ахан дүүс ээ, Якутууд аа манайд хүрээд ир, манай аймагт амьдар гэсэн утгатай мэдээлэл хийсэн. Ингээд хөршийн харилцаанд стратегийн иж бүрэн түншлэлтэй 2 улсын харилцаанд сэв суулгах ийм мэдэгдэл, мэдээллүүд хийсэн. 1 ёсондоо гаднын улсын дотоод хэрэгт оролцсон. Тэгээд энэ хүн ингээд л ажлаа хийгээд л зүгээр л байгаад байх уу? Энэ дээр манай ТАЗ шийдвэртэй арга хэмжээ авах уу, авахгүй юу, эсвэл ингээд өөшүүлээд яваад байх уу? Энэ асуудлаар надад 1 маш тодорхой хариултууд өгөөч.

Ланд круизер машиныг сая төгрөгөөр зарчихлаа гээд л зөндөө мэдээлэл гарсан. Шилэн дохио тэнд нь жиргээд одоо өө, саяар зарж байгаа юм бол би 2 саяар үнэ цохиж авъя гээд сууж байна лээ шүү дээ. Ийм нөхцөл байдлууд цаашид яваад байх уу? Үүнийг 1 надад 1 тодорхой хариулаадхаач.

Г.Занданшатар: 85. Идэрчулуун гишүүн, Бадамцогийн Идэрчулуун ТАЗ-ийн гишүүн.

Та бүхний өдрийн амгаланг айлтгая. Энх-Амгалан гишүүний асуултад ТАЗ-ийн гишүүн Идэрчулуун хариулж байна. Говь-Алтайд болоод байгаа хууль бус томилгоо, энэ гомдлуудыг бол бид нар мэдэж байгаа. Тэгээд мэдээд зүгээр суугаад байгаа юм биш. Төрийн албаны тухай хуульд 7 сарын 5-нд өөрчлөлт ороод 8 сараас мөрдөж эхэлсэн. Энэ хуулийн хүрээнд хууль бусаар томилсон хүмүүс энэ дотор орж байгаа, ковидын хуулиар томилоод төрийн албаны тухай хуульд тавьсан шаардлагыг хангахгүй хүмүүсийг томилсныг хууль хүчингүй болж 12 сарын 31-нээр дуусгавар болсон. Үүнтэй холбогдуулж 11 сарын 22-нд байх аа, манайх мэдэгдэл гаргаж энэ хуулийн үйлчлэл дуусаж байгаагаар холбогдуулаад энэ хууль бусаар томилсон улсуудаа чөлөөл өө гэдэг мэдэгдэл хүргүүлсэн. Энэ хооронд бол таны хэлдгээр 1 хэсэг хүмүүс нь шүүхэд хандсан. Шүүхийн процесс удаан явдаг учраас бас үүн дээр цаг хугацаа авч байгаа юм байгаа. ТАЗ энэ хяналтаа огт сулруулаагүй. Одоо бид нар ер нь энэ томилгоо дээр хууль бусаар хандаад байгаа асуудал бол ард нь ашиг сонирхол байна гээд АТГ-т шилжүүлэх хүмүүсийн нэрсийг ганцхан Говь-Алтай гэхгүй бид нар судалгаа аваад материал бүрдүүлээд явж байна. Дээр нь энэ хууль бус томилгоотой холбоотойгоор төрд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх ажил нэлээн эрчимтэй явагдаж байгаа. Тийм учраас магадгүй зүгээр хөндлөнгөөс ажиглаж байгаа хүнд энэ анзаарахгүй орхиод, удаан яваад байгаа юм шиг санагдаж магадгүй. Яг бид нар бол үүнийг анхааралдаа аваад үүний ардаас хөөцөлдөөд ажиллаж байгаа.

Ер нь яг энэ багц ажлынхаа хүрээнд бид нар ТАЗ-ийн тогтоолыг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан заавал биелүүлнэ ээ гэсэн Төрийн албаны тухай хуулийн 65-ын 6 дахь заалтыг биелүүлэхгүй байгаа хүмүүсийг бид нар

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

нэр дараалан АТГ-т үүний ард ашиг сонирхол байна гэдгээр шилжүүлэхээр ингээд бэлдээд ажиллаж байгаа. Эрх бүхий байгууллагад нь энэ хууль зөрчсөн үйлдлийг нь таслан зогсоолгох, энэ огцруулах энэ мэдэгдлийг хүргүүлэх энэ ажил хамт хийгдээд явагдаж байгаа.

Г.Занданшатар: Гадаад харилцааны алдаатай бодлогыг чинь ТАЗ хариулах юм уу? 80, доктор профессор Алтанзул. Удирдлагын академийн тэнхимийн багш.

А.Алтанзул: Энх-Амгалан гишүүний асуултад хариулъя. Ерөнхийдөө тийм, манай энэ төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудал дээр өөрөөр хэлбэл зөвхөн энэ хуулиас гадна бас нарийвчилсан зохицуулалттай хуулиуд бол байгаа. Тэгэхээр нарийвчилсан зохицуулалттай хуулийн хэм хэмжээг бид нар бас энэ хуульдаа эшлэл татаад бол оруулж ирсэн. Саяын ярьсан захирах, захирагдах ёсыг зөрчсөн өөрөөр хэлбэл дээд шатны байгууллагын шийдвэрээс давж гарсан шийдвэр гаргаж байгаа бол тухайн нарийвчилсан хууль болон төрийн албаны хуулийн 7-гийн 1-д заасан зарчмын дагуу 37, 39-өөр хориглосон байгаа. Хэрвээ энэ хориглосон үйлдлийг гаргасан байвал эрх бүхий албан тушаалтан буюу томилдог албан тушаалтан сахилгын арга хэмжээ авахаар хуульчилсан. Тэгээд нэгэнт хуульчилсан хуулиас гадна манай хууль дээр ямар зохицуулалт бас нарийвчилж орсон гэхээр гадаад томилолтын хувьд ёс зүйн талаас нь гадаад томилолтын гадаад томилолт болон түүнтэй холбоотой чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд дипломат ёс жаягийг зөрчих, аливаа нөгөө улсын болон төрийн байгууллагын нэр хүндэд харш аливаа үйлдэл гаргахыг хориглосон байдлаар зохицуулалт орсон байгаа.

Г.Занданшатар: Бямбасүрэнгийн Энх-Амгалан гишүүн 1 минут.

Б.Энх-Амгалан: Би маш тодорхой ганцхан асуулт асууя. Та хэд маань энэ

төрийн албаны хуулиараа болохгүй байгаа энэ ковидын хууль хэрэгжээд дуусчихсан. Тэгээд бид нар 1 мэдэгдэл хүргэсэн. Энэ хориглосон заалт хуульд байгаа. Тийм учраас томилсон албан тушаалтанд нь ингээд сахилгын арга хэмжээ авахаар хэлэх ёстой, материалууд бүгд бүрдүүлж байгаа, АТГ өгч байгаа гээд 1 ийм юм яриад суугаад байдаг. Хариуцлага тооцохгүй юм уу, ганцхан л юм асууя, хариуцлага тооцохгүй юм уу. Томилсон дээд шатных нь албан тушаалтанд сахилгын арга хэмжээ авч өгөөч ээ гэдэг бичиг явуулахгүй юм уу. Ингээд давруулаад байгаад байх юм уу. Тэгээд хугацаа авдаг юм аа, яах вэ, ингээд мэдэгдлээ өгчихсөн тэгчихсэн, ингэчихсэн гээд. Энэ чинь 4 жилийн процесс явагдлаа шүү дээ. Энэ дээр 1 маш тодорхой хариулт өгөөдхөөч. Дээд шатных нь даргад та нар бичиг явуулах уу, хариуцлага тооцох тухай юм явуулах уу, үгүй юу гээд надад өгөөдхөөч.

Г.Занданшатар: 85. Энэ хуультай шууд холбоотой.

Б.Идэрчулуун: Би түрүүн тайлбарласан, энэ процессын ажиллагаа яалт ч үгүй ингээд хуульчилсан заалтуудтай учраас эхлээд өөрсдөд нь залруулах боломж олгож мэдэгдэл хүргүүлээд, үүнийгээ хэрэв мөрдөхгүй байвал тэр томилгоотой холбоотой хууль бус тушаалуудыг ТАЗ татаж хүчингүй болгоод, тэгээд энэ томилгоотой холбоотой энэ чиг үүргээ хэрэгжүүлэхгүй байх юм бол харьяалах дээд шатны байгууллагад нь албан тушаалаас нь халах, огцруулах ийм санал хүргүүлэх хуулийн заалттай. Энэ процессоороо явж байгаа, үүнийг бол бид нар хойш нь тавиад ингээд хүлээгээд байхгүй хүргүүлнэ ээ.

Г.Занданшатар: Зочид танилцуулъя.

УИХ-ын гишүүн Тогмидын Доржханд, Даваажанцангийн Сарангэрэл, Ганибалын Амартүвшин

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

нарын урилгаар Хан-Уул дүүргийн иргэдийн төлөөлөл УИХ-ын үйл ажиллагаа, Төрийн ордонтой танилцаж байна. Та бүхэнд ажлын өндөр амжилт, сайн сайхныг хүсэн ерөөе өө, гишүүдийн нэрийн өмнөөс.

Одоо I гишүүний, Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүний асуултын дараа санал хураалт эхлэх тул асуулт хариултын цаг дуусах тул гишүүд чуулганы танхимд цуглана уу.

Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн асуултаа асууна.

Б.Бат-Эрдэнэ: Баярлалаа. Энэ хуулийн төсөл дээр бол бид нэлээн ажилласан. Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороог ахалж ингээж ажиллаж байхдаа бид ажилласан. Улс орон даяар нэлээн дорвитой сайн хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан, олон улсын байгууллагуудтай хамтарч сургалт, семинар зохион байгуулсан. Орон нутагт явж ажилласан, энэ төвийн яам, агентлаг, газрууд дээр бид нар ажилласан. Тэгээд ер нь НҮБ-ын гаргасан дүрэм, тогтоол, шийдвэрээс өгсүүлээд энэ бусад улс орнуудын Төрийн албаны төрийн албан хаагчдын ёс зүйтэй холбоотой хууль, эрх зүйн зохицуулалтыг нэлээн чамбай үзэж судалсан. Ингээд манай УИХ-ын гишүүдийн зүгээс ч энэ дээр тусгайлан ажилласан олон гишүүд байдаг. Тухайлах юм бол Их Хурлын дарга Занданшатар байна. Их Хурлын гишүүн байхаасаа, ЗГХЭГ-ын дарга байхаасаа эхлээд энэ асуудал дээр нэлээн ач холбогдол өгч ингээж ажиллаж байсан. Тэгээд бидний нэр бүхий гишүүд энэ Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн тухай хуулийг төсөл боловсруулаад, Их Хуралд өргөн бариад, УИХ хэлэлцэх эсэхийг нь шийдээд, ингээд үүний дараа бас ажлын хэсэг гараад өнөөдөр Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хорооны дарга Баттөмөр дарга энэ хуулийг ахлаад, энд сууж байгаа манай ажлын хэсгийн хүмүүс байна. Нарангэрэл академич, Алтанзул доктор, манай ТАЗ, энэ холбогдох хүмүүс нэлээн сайн ер нь

чамбай ажиллажээ гэж би ингээж үзэж байна.

Бидний анх энэ хуулийг боловсруулах үндэслэл шаардлага, бид юу гэж үзэж байсан юм гэхээр зэрэг энэ хүний хөгжлийн талаасаа бид онцгойлон анхаарал тавьсан юм. Энэ чиглэлийнх нь асуудал хэр тусгагдсан бэ гэдгийг би Баттөмөр даргаас тодруулж асуух гэж байна. Бид хэлэлцүүлэг хийгээд ингээд явахаар зэрэг улсын хэмжээнд бид 1100 бараг 1200-аад албан байгууллагуудад ёс зүйн зөвлөлийг байгуулж, нэлээн ёс зүйн зөвлөлийн ажлыг бол жигдрүүлж, ингээж манай Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо ажиллаж чадсан гэж дүгнэдэг. ТАЗ-ийн тайлан мэдээнд ч энэ талаар тодорхой дурдагдсан байдаг. Тэгтэл бол тэнд бусад байгууллагуудад яагаад Ёс зүйн зөвлөлүүд байгуулагдаж чадахгүй байна гэхээр зэрэг 25 албан хаагчаас дээш албан хаагчидтай, ажилчидтай ийм байгууллагууд гээд 1 заачихсан босго байсан. Үүнийг яаж авч үзэж байгаа вэ гэж.

Нөгөө талынх нь юм бол бид энэ хууль дээр Ёс зүйн хороо байгуулна. Ёс зүйн хороог бол ТАЗ-д нэмэгдэл орон тоо, элдвийн төсөв, зардал шаардахгүйгээр байгуулъя, тэгэхдээ ажиллах бололцоо нөхцөлийг нь хангая. Тэнд үнэхээр итгэл заасан, шударга ийм зарчмаар ханддаг энэ ёс зүйн хороог байгуулж ажиллуулъя гэж байсан. Энэ зарчим маань хэвээрээ байна уу. Эсвэл дунд нь хуваарилаад нааш цааш нь болгочихсон ийм зүйлүүд байна уу. Энэ дээр тодорхой 1 хариулт өгөөч ээ гэж ийм асуултууд байна.

Сүүлд нь би 40 секундэд багтаагаад хэлэхэд ер нь бол Монголчууд 90 он, 92 онд ардчилсан Үндсэн хуулиа баталсан, түүндээ тунхаглаад хүмүүнлэг иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлоон бүтээнэ ээ гээд. Гэтэл бол энэ хүмүүнлэг талаасаа их алдагдсан. Боловсролын систем тэр чигээрээ энэ хүмүүжил, хүний хөгжлийн асуудал, төлөвшилтэй холбоотой юмыг огт анхаарч үзэхгүйгээр

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

үндсэндээ 30 жил явлаа. Энэ суурь шалтгаан чинь өнөөдрийн үр дагавар бий болж гарч ирээд байгаа юмны суурь шалтгаан шүү. Тийм учраас бол ингээд талын үер шиг ингээд нэлэнхийдээ ингээд суларчихсан үер авчихсан юм шиг ороод ирсэн үед бол бид бүх түвшинд нь ажиллах хэрэгтэй байгаа юм. Төрийн албан хаагчдын ёс зүйн тухай хууль, Их Хурал ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Баагаагийн Баттөмөр гишүүн хариулъя. 2691 байх аа, Ёс зүйн зөвлөл ажиллаж байгаа.

Б.Баттөмөр: Сая Бат-Эрдэнэ гишүүний асуултад хариулахад бол тийм ээ, тийм. Занданшатар даргын хувьд бол үүнийг бол удирдаж бол үндсэндээ хийсэн, чиглүүлсэн. Энэ дээр бол их олон саналуудыг гаргаж ирсэн. Энэ ингээд их олон өөрчлөлтүүд анхны өргөн барьсан төсөл дээр бол нэмэгдсэн. Ийм ажлууд хийгдсэн.

Таны ярьж байгаа ер нь бол хөгжил гэдэг бол хүний хөгжил гэдэгтэй санал 1 байгаа. Хөгжил ингээд яриад ирэхээр зэрэг хүний ёс зүйн асуудал, хүний ёс суртахууны асуудал ингээд яригдаад явж байгаа юм л даа. Сингапурын Ерөнхийлөгч Сингапурын шинэчлэн удирдагч Ли Хуаны 1 хэлсэн үг байгаа шүү дээ. Сингапурыг орчин үеийн энэ Сингапурыг бид нар байгуулахад бол амаргүй замыг туулсан, эдийн засгийг нь сэргээж чадсан, гэхдээ одоог хүртэл бас 1 шийдэж чадаагүй асуудал энэ хүний ухамсрын доройтлыг бид хүртэл шийдэж чадаагүй байна гээд. Энэ бол өнөөдөр Сингапурын хөгжилд өнөөдөр саад болж байна гэж ингэж ярьсан. Тэгэхээр бид бол өнгөрсөн энэ 30 жилийн хугацаанд ерөөсөө хүний ёс зүй, ёс суртахууны холбогдолтой асуудал дээр ерөөсөө тийм дорвитой тийм эрх зүйн баримт бичгээ бол гаргаагүй байдаг юм л даа. Тэгээд энэ бол энэ хууль маань Төрийн албаны хууль, Авлигатай тэмцэх хууль, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах хууль гээд энэ хуулиудтайгаа

уялдаад ингээд цаашидаа хэрэгжээд ингээд явах ийм хууль болох юм гэдгийг бол хэлэхийг хүсэж байна аа.

Энэ ТАЗ дээр бол тэр хороог нь байгуулахаар шийдэж байгаа юм. Үүнийг байгуулсан нь энэ ТАЗ дээр байгуулах учир шалтгаан юу байна гэхээр зэрэг төрийн албаныхаа хуультай бол энэ ёс зүйн хууль маань бол нягт уялдаж явах ёстой гэдэг утгаар 1 дүгээрт, 2 дугаарт, ТАЗ-ийн гишүүд маань энэ Ёс зүйн хорооны гишүүн байна гэж. Ингэснээрээ бол ажлын уялдаа холбоо сайжирна, 1 дүгээрт, 2 дугаарт, зардал хэмнэгдэнэ. 3 дугаарт, төрийн албаны хуулийн хүрээнд хийдэг тэр статистик мэдээллүүд бол энэ ёс зүйн хуультайгаа уялдаж ингэж гарна гэсэн утгаар ингэж бид нар хийсэн юм гэдгийг хэлэхийг хүсэж байгаа юм.

Манай ажлын хэсгийн гишүүдээс бас нэмж хариулж болно.

Г.Занданшатар: 80 Алтанзул доктор, профессор хариулъя.

А.Алтанзул: Бат-Эрдэнэ гишүүний асуултад хариулъя. Тэр 25-аас доош албан хаагчтай байгууллага бол өмнө нь бол Ёс зүйн зөвлөл, Ёс зүйн хороо, дэд хороо байгуулах боломжгүй байсан. Одоо манай энэ хуулиар тухайн байгууллага төрийн байгууллага байгаа бол 25-наас доош байна уу, дээш байна уу үл хамааран бид нар Ёс зүйн дэд хороо байгуулахыг нь энэ хуулиар дэмжиж байгаа. Тэгэхээр бид нар энэ хуулийн гол зорилго маань нөгөө ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх институцийг бий болгож байгаа учраас тэр байгууллагын дотор тэр албан хаагчдынхаа ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхийн тулд заавал нэгж зохицуулалт байх ёстой гэж үзсэн. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Энэ Баатарзориг дарга тэр тоог ахиад 1 хэлчих. 1000 гаруй ёс зүйн зөвлөл ажиллаж байсан, одоо 2691 билүү болсон, 567 сайн дураар.

82 Баатарзоригт. Тэгээд Ба Бат-Эрдэнэ дарга гишүүн, сайд.

Б.Баатарзориг: Хоёрдмол утгагүйгээр шууд хэлье ээ. Яг өнгөрсөн 23 оны 01 сарын 01-ний байдлаар 4232 төрийн байгууллагад 2961 Ёс зүйн хороо ажиллаж байгаа. 25-аас дээш ажилтантай байгууллагад 250 ёс зүйн зөвлөл буюу дэд хороо шинээр байгуулагдсан. Саяын яриад байгаа 25-аас доош төрийн албан хаагчтай байгууллагад байгуулагдах хязгаарлалт байсан боловч мэргэжил сонирхлынхоо байгууллагын онцлогтой хамаараад 567 байгууллага шинээр байгуулсан. Ийм учраас энэ харилцаа байгаа учраас ёс зүй сахилга хариуцлагын энэ хуулиар ер нь бүх 4232 төрийн байгууллагад тухайлсан тухайлсан Ёс зүйн дэд хороо ажиллах нь зүйтэй юм байна. Мэргэжил, мэргэжлийн онцлогтой ийм харилцааг зохицуулж байгаа учраас хөндлөнгөөс тухайн байдал дээр тохирсон зүйлийг хөндлөнгийн хүмүүс шийдвэрлэх нь учир дутагдалтай байна.

1 сум дээр гэхэд эмнэлгийн асуудлыг сургуулийн захиралтай нийлсэн хороо шийдчих гээд байдаг, нөхцөл байдал өөр байдаг. Ийм учраас мэргэжлийн холбоотой нь уялдуулж энэ ажил явагдаж байгаа. Ер нь өнгөрсөн жил бол 21 онд 2177 ёс зүйн хороотойгоор ажиллаж байсан, яг одоо 2961 дэд хороо ажиллаж байгаа, одоо 4232 болгоно. Ийм байна.

Г.Занданшатар: 4232 төрийн байгууллага байгаа. Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн 1 минут подруулж асууна.

Б.Бат-Эрдэнэ: Би түрүүн цаг багтаагүй учраас би үргэлжлүүлээд хэлье. Тэгэхээр зэрэг хүний хөгжлийн суурь гэдэг талаас нь л их анхаарч үзэх хэрэгтэй. Сая Баттөмөр дарга их тодорхой хэллээ шүү дээ. Сингапурын жишээн дээр. Эдийн засгийн асуудлыг бол шийдэж болдог юм байна. Хүний

хөгжлийн асуудал, хүний үзэл ухамсар, хандлагыг өөрчилнө гэдэг бол хамгийн том асуудал байна гэж. Үүнийг нь харамсалтай нь сүүлийн 30 жил бол зүгээр тэр чигт нь хаячихсан. Тийм учраас бид нар энэ батлах гэж байгаа энэ анхдагч суурь хуулийг батална. Үүнтэй зэрэгцүүлээд бид нар хүмүүнлэг боловсролын хуулийг бид нар санаачлаад өргөн барьчихсан, хэлэлцэх эсэхийг нь шийдчихсэн. Энэ хууль дээрээ онцгой анхаарах хэрэгтэй.

Манай боловсролын байгууллага бол ингээд хүмүүнлэг боловсролын асуудлыг бол манай яам хариуцдаг гэсэн болов чиг яг л түнхаглалын шинж чанартай 30 жил явсан. Ингээд энэ үр дагавар нь ямар гарч ирж байна вэ гэхээр зэрэг өнөөдрийн бид нарын хэлэлцэж байгаа энэ хүндэрсэн, тулгамдсан асуудал болоод байгаа шүү.

Г.Занданшатар: Хэн хариулах вэ? Алтанзул доктор чинь бас тэр Хүмүүнлэгийн боловсролын хууль дээр ажилла уу? Үгүй, Нарангэрэл академич ажилласан. Ер нь Удирдлагын академи дээр ийм сургалтын хөтөлбөр гаргах хэрэгтэй юм байна лээ. Тэгээд хүмүүнлэгийн боловсролын хууль, насан туршийн боловсрол гээд тэндээ оруулаад төрийн албан хаагчдыг ажил мэргэжлийн ёс зүйнүүдийг заадаг тийм.

89. Туулын Сувдмаа ЗГХЭГ-ын хүний нөөцийн удирдлагын хэлтсийн даргын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч. Тэгээд төрийн албанд тавих шаардлагаа тэндээ дурдаж болно. Тэгэхдээ зарим нь бол яах вэ төрийн албаны хуульд байгаа юмыг ийшээ төрийн албаны хууль дээр нийтлэг шаардлага тавина уу гэхээс биш түүнийгээ яах вэ дурдчих л даа. Сувдмаа хариул.

Т.Сувдмаа: Дэлхий нийтэд болохоор энэ ёс суртахууны хүмүүжил, төлөвшил бол гэр бүл, боловсрол, хамт олон тэгээд нийгмийн түвшинд ингээд явагдаж байгаа. Үндсэндээ нэг 2 хандлага байгаа. 1 нь бол нөгөө соён гэгээрүүлэх

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

чиглэлийн үйл ажиллагаанууд. Энэ бол зөөлөн хандлага нь. Хатуу хандлага нь болохоор энэ хяналт шалгалтын ийм арга хэмжээнүүд бол 2 чиглэлээр явагдаж байгаа. Тэгээд Бат-Эрдэнэ даргын хэлж байгаа нь бол энэ 6-гийн 1-ийн 1 гээд энэ нөгөө хүнлэг, энэрэнгүй байх гэсэн энэ философийн гол зарчим байдаг. Энэ бол ёс суртахуунд тавигддаг гол зарчим байгаа. Тэгээд хамгийн гол нь энэ ер нь бол энэ дэд хороо, хороонд бол заавал төрийн албан хаагч гэхээсээ энэ мэргэ ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: 89. Сувдмаа гүйцээж хариулъя.

Т.Сувдмаа: Тэгээд энэ Ёс зүйн хорооноос бол бас яг эрхлэх хүрээнийх нь асуудлын хүрээнд болохоор энэ ёс суртахууныг сайжруулах чиглэлээр бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэхээр энэ хуулийн төслийн 9 дээр заасан байгаа, 9 дүгээр зүйлд заасан байгаа. Тэр нөгөө хүмүүнлэг иргэний боловсролыг олгох чиглэлээр бол нэлээн их үйл ажиллагаануудыг хийж байж одоо төрийн албан хаагчийг ч гэсэн цаашид нь насан туршидаа мэргэжил боловсролоо дээшлүүлдэг ийм тогтолцоог бол бүрдүүлэх шаардлагатай байгаа.

Г.Занданшатар: Сувдмаа энэ ёс суртахуун гэдэг 2 үг ёс суртахуун гэдэг бол мораль, ёс зүй гэдэг бол этик шүү дээ, тийм ээ. Этик бол мэргэжлийн ёс зүй төрийн албаны ёс зүй, эмчийн ёс зүй, багшийн ёс зүй, инженерийн ёс зүй гээд ингээд ийм тусдаа сабжект субьектүүд байгаа юм. Тэгэхээр энэ ёс суртахуун гэж бас ярихаараа мораль бол арай өөр болоод явчихна.

Ингээд гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Одоо санал хураалт явуулна.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулъя.

Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо дэмжсэн, Төрийн байгууллагын хороо дэмжсэн санал байна.

Төслийн 2 дугаар зүйлийн 2-ын 1 дэх хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах: 2-ын 1 Энэ хуулийн зорилт нь төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим нийтлэг хэм хэмжээг тогтоох, сахиулах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг хянан шийдвэрлэх, хариуцлага хүлээлгэх, олон нийтэд мэдээлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оришино. Санал гаргасан УИХ-ын гишүүн Баагаагийн Баттөмөр, Цэрэнжамцын Мөнхцэцэг, Цэндийн Сандаг-Очир, Цэвэгдоржийн Туваан, Баттөмөрийн Энхбаяр, Нямаагийн Энхболд цаашидаа ажлын хэсэг гэж тодорхойлно. Санал хураалт явуулъя.

Санал хураалтад гишүүд бэлэн байна уу. Бэлэн байдлаа хангаад санал хураалт явуулъя.

28 гишүүн дэмжиж, 59.6%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2. төслийн 3 дугаар зүйлийн 3-ын 1 дэх хэсэгт Эрүүгийн хууль, Авлигын эсрэг хууль, Захиргааны ерөнхий хууль, Хөдөлмөрийн хууль гэж тус тус нэмэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг. Дэмжсэн, дэмжээгүй үг хэлж болно. Өөр гишүүн байна уу. Алга байна.

Ингээд Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүнээр тасаллаа. Бөхчулууны Пүрэвдорж үг хэлнэ.

Б.Пүрэвдорж: Яг энэ асуудлаар биш, нөгөө яг өнөөдөр ТАЗ дээр шалгаруулалттай холбоотой асуудлаар 1 үг хэлэх гэсэн юм. Тэгэхээр ...

Г.Занданшатар: Үгүй ээ, үгүй энэ асуудлыг дэмжсэн, дэмжээгүй л үг хэлнэ шүү дээ тэгээд.

Б.Пүрэвдорж: Тэгэхээр төрийн албанд ажилд орсон залуучууд хар

багаасаа яг тэр төрийн албандаа мэргэшээд, тэгээд түүнчлэн өөрийгөө илүү боловсруулахын тулд Удирдлагын Академид 4 жилээр сурч төгсөөд, магистраа хамгаалаад, тэгээд тэр салбартаа мерит зарчмаар өсөж дэвшихийн тулд өөрийгөө хөгжүүлээд ингээд явдаг. Тэгээд үүнийг хөгжүүлээд өөрөө бас ингээд 1 мэргэжилтэн байж байгаад ахлах мэргэжилтэн, тэгээд хэлтсийн дарга, дараа нь газрын дарга болъё гээд ингээд явж байгаа тэр хүмүүсийн өмнүүр ямар журам гаргаж ирж, цүнх баригч нарыг урдуур нь довтолгоож байна гэхээр ТАЗ-ийн байна уу, энэ ЗГ-ын 1 журмаар заавал төрийн албаны шалгалтад ороход нь тэр 3 сарын курст суусан байх ёстой гэдэг шаардлага тавиад. Тэгээд түүгээрээ нөгөө 1 эрх баригчдын цүнх баригчдыг урдуураа оруулдаг. Гэтэл бүхэл бүтэн 4 жил сураад магистрыг нь хамгаалчихсан хүнийг болох дээр заавал дахиад тэр нөгөө нэг 3 сарын курст сурга гэдэг чинь юу гэж байгаа юм бэ? Тэр мерит зарчмаар өсөж байгаа тэр хүмүүсийг бүхэл бүтэн 4 жил сурчихсан тэр мэдлэгийг нь үгүйсгэж байгаа юм уу. 3 сарын тэр курс чинь нэр төдий зүйл шүү дээ. Зүгээр л өнөөдрийн юу байдаг юм, 1 сонгуульд явсан, аль эсвэл хамаатан садан олонтой, тэр хүнийгээ төрийн албанд оруулахын тулд 3 сарын курст суулгасан болоод л тэгээд л тэр олон жил тэр өөрийнхөө тэр хийж байгаа мэргэжил, ажил дээрээ амжилт гаргаж байгаа тэр хүн ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Санал хураалт явуулъя, санал хураалт явуулъя. Чи хэлэлцэх асуудал яриагүй, сонгуулийн хуультай холбоотой үгийг чи хэлэх ёстой байсан юм.

64.4%-ийн саналаар санал. Чамайг Сонгуулийн хууль дээрээ наад үгээ ярь аа гэсэн. Чи Сонгуулийн хуулийн талаар ярьсан. Сонгуулийн хууль өнөөдөр 2-уулаа хэлэлцэгдэхээр байгаа. 2 хууль байгаа. Түүн дээр нь үгээ хэлнэ ээ.

3. төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4-ийн 2, 4-ийн 3 дахь хэсгийг хасах санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт, санал хураалт.

62.2%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Ер нь ёс зүйн зөрчилд байна шүү дээ согтуугаар машин жолоодох ч гэсэн хамаарна шүү. Бүр гэмт хэргийн шинж чанартайб

4 дүгээр заалт. Төсөлд доор дурдсан агуулгатай 4-ийн 4 дэх хэсэг нэмэх. 4-ийн 4 Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 3, 4-ийн 1-ийн 4, 4-ийн 1-ийн 5, 4-ийн 1-ийн 7, 4-ийн 1-ийн 9-д заасан этгээд энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Пүрэвдорж гишүүн ээ, чуулган үймүүлэхгүй байхыг хүсье ээ.

29 гишүүн дэмжиж, 63%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

5. төслийн 5 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах: 5 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно. 5-ын 1-ийн 1 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээ гэж төрийн албан хаагчийн хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ баримтлах ёс суртахууны нийтлэг шаардлагыг, 5-ын 1-ийн 2 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гэж энэ хуульд заасан ёс зүйн нийтлэг шаардлагыг зөрчсөн үйлдэл эс үйлдэхгүйг, 5-ын 1-ийн 3 төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хариуцлага гэж энэ хуульд заасан ёс зүйн зөрчилд хүлээлгэх арга хэмжээг. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Манай Пүрэвдорж гишүүн сайхан дуулдаг юм. Дуулсан дуундаа өөрөө уяраад гэдэг шиг өөр лүүгээ мессеж явуулчихаад тэгээд.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

6. төслийн 2 дугаар бүлгийн гарчгийг төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим, нийтлэг хэм хэмжээ, шаардлага гэж өөрчлөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Одоо 20 байна. Тийм, энэ чинь 29 саналтай байсан 7 нь явж байна шүү дээ.

67.4%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

7. Төслийн 6 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах. төслийн 6 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах 6 дугаар зүйл. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зарчим. 6-гийн 1 төрийн албан хаагч нь төрийн албаны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7-гийн 1 дэх хэсэгт заасан зарчмаас гадна дараах ёс зүйн зарчмыг баримтална. 6-гийн 1-ийн 1 Хүнлэг энэрэнгүй байх, 6-гийн 1-ийн 2 Үнэнч шударга байх, 6-гийн 1-ийн 3 Хариуцлагатай байх, 6-гийн 1-ийн 4 Манлайлах, 6-гийн 1-ийн 5 хамтач байх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

63%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

8. Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7-гийн 1-ийн 6 дахь заалтыг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг. 7-гийн 1-ийн 6-г хасах дээр Содномын Чинзориг гишүүн үг хэллээ. Үг хэлнэ.

С.Чинзориг: Би саяын уг нь тэр 7 дугаар 7 дахь зарчмын зөрөөтэй санал буюу тэр 6 дугаар зүйл дээр уг нь үг авъя гэсэн, дарга үг өгсөнгүй. Тэр ёс зүйн зарчмыг баримтална гээд 5 зарчим бичсэн байх юм. Ажлын хэсэг. Цаашидаа анхаарах ёстой юм. Тэр 6-гийн 1-ийн 5 дээр хамтач байх зарчим гээд ороод ирчихсэн байна л даа. Өмнө нь бол хууль дээр ийм хамтач байх зарчим гэж 1 их яригддаггүй л байсан юм. Хамтач байх зарчим гэдгийг юу гэж бол ойлгох юм. Би бол ойлгохдоо харин төрийн албан хаагч бол багаар ажиллах чадавхтай байх асуудлыг л уг нь

яримаар байгаа юм. Тэгээд уг нь бол энэ хамтач байх гэдэг нь ямар оновчтой вэ гэвэл би миний би бол хэрвээ боломжтой бол цаашидаа үүнийг анхаарах, эсвэл тэгэхдээ хамтач байх биш багаар ажиллах чадавхтай байх гэдэг асуудал байвал уг нь илүү л оновчтой юм шиг санагдаад байгаа юм бэ дээ. Үүнийг бас ажлын хэсэг бас 1 анхаараач гэсэн ийм санал.

Г.Занданшатар: Тийм, шинэ нэр томъёо гарсан юм уу? Дэмжиж, 95. Тодорхой хариулъя.

Сайн байцаана уу. Та бүхний энэ өдрийн амар амгаланг айлтгая. МУИС-ийн багш Оюунгэрэл хариулъя. Энэ

Г.Занданшатар: Хариулт биш ээ, зүгээр чи тодотгол хэлчих, тайлбар хэлчих.

Д.Оюунгэрэл: Тодотгол. Тэгэхээр энэ ёс суртахууны мэдлэг боловсрол энэ хэм хэмжээ зарчмууд бол үеийн харилцааг зохицуулахаас гадна ирээдүй үеийн харилцааг зохицуулж байдаг. Тэгэхээр ...

Г.Занданшатар: үгүй ээ, үгүй хамтач байх гэдгийг л тодорхой хариулчих

Д.Оюунгэрэл: Хамтач байх зарчим гэдэг бол тэр Чинзориг гишүүний хэлээд байгаа тэр багаар ажиллах гэсэн санааг бол агуулж байгаа, агуулж байгаа. Тэгэхээр ерөнхийдөө бол нөгөө философийн нэр томъёонд багаар ажиллах гэдэг нэр томъёо бол хамтач байх гэдэг агуулгаар томъёологдож ирсэн байдаг учраас бид нар яг тэр онолын хэллэгт томъёологддог тэр нэр томъёогоор нь оруулсан байгаа юм.

Г.Занданшатар: Хууль ойлгомжтой байх ёстой л доо. Хэрэглэсэн тэгээд энэ найруулга дээр тэр багаар ажиллах чадвар гэнэ үү, нэр томъёо дээрээ эцсийн хэлэлцүүлэг дээр анхаараарай гээд. Чинзориг гишүүн.

Ингээд санал хураалт явъя.

8. төслийн 7 дугаар зүйл нь 7-гийн 1-ийн 6 дахь заалтыг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

66 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Нэг бол доор нь тайлбар хийх хэрэгтэй.

9. Төслийн 7 дугаар зүйл доор дурдсан агуулгатай 7-гийн 1-ийн 8-аас 7-гийн 1-ийн 11 дэх заалт, 7-гийн 2, 7-гийн 3 дахь хэсгийг тус тус нэмэх. 7-гийн 1-ийн 8 Албан үүргээ гүйцэтгэхдээ бусдад аливаа хэлбэрээр дарамт үзүүлэхгүй байх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, 7-гийн 1-ийн 9 Байгууллагын соёл, дэг журам, албан харилцааны ёс зүйг чанд сахих. Улсын болон байгууллагын нэр хүндэд харшилсан аливаа үйлдэл гаргахгүй олон нийтэд үлгэр жишээ манлайлал үзүүлэх, 7-гийн 1-ийн 10 Албан үүргээ гүйцэтгэхдээ нийтийн ашиг сонирхол болон хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх нөлөөллийг харгалзан үзэх, 7-гийн 1-ийн 11 багаар ажиллах, суралцах, шинэ санаачилгыг дэмжих, хамт олны итгэлцлийг эрхэмлэх, удирдах албан тушаалтны итгэлийг дааж ажиллах, 7-гийн 2 төрийн албаны тухай хуулийн 10-ын 1-ийн 1, 10-ын 1-ийн 3-д заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагч Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 4, 4-ийн 1-ийн 7, 4-ийн 1-ийн 9-д заасан этгээдийн ёс зүйн хэм хэмжээг энэ хуульд нийцүүлэн холбогдох хууль тогтоомжоор тогтооно. 7-гийн 3 төрийн албаны тухай хуулийн 10-ын 1-ийн 2, 10-ын 1-ийн 4-д заасан албан тушаал эрхэлж байгаа төрийн албан хаагч Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 3, 4-ийн 1-ийн 5-д заасан этгээдийн ёс зүйн хэм хэмжээг энэ хуульд нийцүүлэн ЗГ тогтооно. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

65.3%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

10. Төслийн 8 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах: 8 дугаар зүйл. Төрийн албан хаагчид тавигдах ёс зүйн нийтлэг шаардлага. 8-ын 1 Төрийн албан хаагч үйл ажиллагаандаа энэ хуулийн 7-гийн 1-д заасан ёс зүйн нийтлэг хэм хэмжээг сахин биелүүлэхийн тулд төрийн албаны тухай хуулийн 37 дугаар зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8-ын 1, 10 дугаар зүйлд заасан үүргээс гадна дараах нийтлэг үүргийг хүлээнэ. 8-ын 1-ийн 1 иргэний хүсэлтэд анхааралтай хандаж хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хариу өгөх, 8-ын 1-ийн 2 эрх бүхий байгууллагаас баталсан хувцаслалтын шаардлагыг баримтлах, 8-ын 1-ийн 3 Бусдын бие эрхтний онцлогийг зохисгүй үг үйлдлээр илэрхийлэхийг цээрлэх. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний өөрийгөө илэрхийлэх үйлдлийг даган дуурайхгүй, ёс бус үг хэллэг хэрэглэхгүй байх, 8-ын 1-ийн 4 Бусдын ажил хэргийн санал бодлыг үл хүндэтгэх, мушгин гуйвуулахгүй байх худал мэдээллийг аливаа хэлбэрээр тараахгүй байх, 8-ын 1-ийн 5 бусдын өөрийгөө хөгжүүлэх, мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэх, сурч боловсрох эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хясан боогдуулахгүй байх, 8-ын 1-ийн 6 албан томилолтоор гадаад улсад ажиллахдаа дипломат ёс жаягийг чанд баримтлах, Монгол Улсын нэр хүндэд харшилсан аливаа үйлдэл гаргахгүй байх, 8-ын 1-ийн 7 албаны нэрийг хувийн зорилгоор ашиглахгүй байх, 8-ын 2 төрийн албан хаагчид энэ хуулийн 7-гийн 1-д заасан нийтлэг хэм хэмжээг сахин биелүүлэхийн тулд төрийн албаны тухай хуулийн 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дүгээр зүйл, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 3 дугаар бүлэгт заасан хориглолт хязгаарлалтаас гадна дараах үйл ажиллагааг хориглоно. 8-ын 2-ын 1 төрийн албан хаагчийн хувьд хуулиар тогтоосон иргэний эрх, эрх чөлөөний хязгаарлалтыг үг үйлдлээрээ эсэргүүцэх, бусдыг өдөөн турхирах, 8-ын 2-ын 2 удирдлагадаа байгаа төрийн жинхэнэ

албан хаагчийг улс төрийн үйл ажиллагаанд татан оролцуулах оролцох санал тавих, 8-ын 2-ын 3 Хүний эмзэг болон хувийн мэдээллийг бусдад дамжуулах, гутаах, 8-ын 2-ын 4 Албаны чиг үүрэгтэй холбоотой мэдээллийг санаатайгаар нуун дарагдуулах, удирдлагын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд саад учруулах, 8-ын 2-ын 5 Үндэсний өв уламжлал, ёс заншлыг гутаах, доромжлох үйлдэл хийх, 8-ын 2-ын 6 соёлын ялгаатай хэв шинжийг харьцуулах, шүүмжлэх, ялгавартай хандах, 8-ын 2-ын 7 Албаны чиг үүрэгтэйгээ холбоогүй хууль зөрчсөн амлалт өгөх, 8-ын 2-ын 8 албан үүргээ гүйцэтгэж байхдаа болон ажлын байранд согтууруулах ундаа хэрэглэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг.

Ням-Осорын Учрал гишүүнээр тасаллаа.

Н.Учрал: Энэ анхны энэ хуулийн төслийн хэлэлцүүлэг хийж байхад би бас саналаа хэлж байсан. Ер нь хаана явахаа тодорхой болгохгүйгээр, яаж явахаа ярих нь өөрөө зохимжгүй л дээ. Тэгэхээр өнөөдөр бол төрийн албаны ер нь энэ реинженеринг яаж хийх вэ гэдгийг ийм цаг үе байна шүү дээ. Гэтэл энэ төрийн албаныхаа үндсэн концепт хуулийг өөрчлөхгүйгээр ингээд 1 төрийн албан хаагчийн ёс зүйг хуульчлаад эхлэхээр цаашидаа ер нь хаашаа очих вэ. Нийтлэг баахан шалгуур тавьчихлаа. Одоо энэ төрийн албан хаагчид нийтлэг шаардлага тавьчихсан. Тэгээд ийм аливаа зүйл ингээд ерөнхий байгаад эхлэхээр үүний чинь цаана хэлмэгдүүлэлт болдог л доо. Түрүүн энэ Чинзориг сайдын хэлээд байгаа бас үнэн шүү дээ. Тэр хамтач байдал, чи хамтач биш байна аа, ганцаараа явж байна гэж хэлээд цаана нь хүн хэлмэгдээд байгаа байхгүй юу. Тэгээд ерөнхий байх тусам ажил хийх боломжгүй болно.

Нийтлэг шаардлагууд ингэх тавих тусам ТАЗ ажил хийх боломж бололцоо байхгүй болно шүү. Тийм учраас наад 8

дугаар зүйл дээр чинь жишээ нь бусдын ажил хэргийн санаа бодлыг үл хүндэтгэнэ гэж ер нь юу гэсэн үг юм? Чи үл хүндэтгэсэн гэж хэлээд л шаардлага зөрчлөө гээд л эхлэх үү? Бусдын өөрийгөө хөгжүүлэх мэдлэг, ур чадвараа дээшлүүлэхэд хясан боогдуулсан гэж энэ чинь хуулийн үг мөн юм уу? Тэгэхээр ингээд 1 хууль биш 1 ийм тангаргийн ёс зүйн уриалгын шинжтэй юмыг хуульчилчихдаг. Үүний чинь цаана зарим хүнийг хэлмэгдүүлнэ ээ. Өнөөдөр төрд ажиллах хүнгүй боллоо шүү дээ. Төрд ажиллах, 1 ийм олон нийтлэг шаардлага, ёс зүй хэрэггүй шүү дээ. Авч байгаа цалин нийгмийн баталгаа ийм. Тэгээд хэсэг бүлэг нөгөө ашиг сонирхлын зөрчилтэй зарим тэр нөхдөөс болоод төрийн алба бүхэлдээ хулгайч юм шиг ойлгогдчихсон. Энэ чинь төрийн төлөө өдөр шөнөгүй бас зүтгэж байгаа энгийн төрийн албан хаагч залуучууд зөндөө байна шүү дээ. Тэгэхээр нийтлэгээр нь ингээд нийгэм даяараа төрийн албан хаагч нар бүгдээрээ болохоо больчихсон юм шиг ойлгуулчихна лээ. Тэгээд реинженеринг хийх асуудлыг ярих байтал дахиад хувцас хунартаа анхаар гээд. Эрх бүхий байгууллагаас юу гэлээ, эрх бүхий байгууллагаас олгосон хувцсыг өмсөнө ч гэх шиг. Ингээд сүүлдээ энэ чинь төрд ер нь хэн ажиллах вэ? Төрийн байгууллага болгон эрх бүхий байгууллага гээд 1 хувцас хунар хүртэл заагаад, тэгээд сүүлдээ авч байгаа цалин нь ямар билээ. Тэгээд 1 тангаргаа өргөөд угаасаа л төрд тангаргаа өргөж байгаа шүү дээ, наадах чинь тангаргаараа л зохицоод л явчих асуудал байна шүү дээ.

Тэгээд ёс зүйг, нийтлэг шаардлагыг ингээд 1 хуульчилчихсан. Тэгээд төрийн албаны шалгалт дээрээ л тэр орчин үед яригдаад тэр тэр компьютер, цогц чадамжийн шалгалтыг нь аваад л төслийг нь боловсруулаад л авчих л даа. Тэгээд өнөөдөр тэр мэдлэг чадвар хандлагын үнэлдэг тогтолцоонд дэлхий нийт шилжсэн тэр хандлагыг мэдлэг чадварыг үнэлээд л цогц чадамжтай хүн эсэхийг нь шалгалтаараа

л аваад л ингээд л явчих л асуудал шүү дээ. Бид нар цаг алдаад л өнөөдөр энд 1 ийм ёс зүй хуульчлаад л тэгээд энд чинь бүгдээрээ 1 их ёс зүйтэй хүн ч хэд нь байгаа юм, мэдэхгүй л юм байна шүү дээ.

Г.Занданшатар: Санал хураалт явуулна. Тэгээд эцсийн хэлэлцүүлэг дээр анхаараад. Тэгэхдээ Учрал гишүүн түрүүн хэлэлцүүлгийн үед байхгүй, асуулт хариултаар энэ асуудал яригдаад үүнийг чинь Ёс зүйн зөвлөл байгууллагын удирдлага биш, Ёс зүйн зөвлөл ажилтнууд өөрсдийгөө хамгаалах зорилгоор тавих энэ тэр гээд ярьсан л даа. Тэр эрх бүхий байгууллагын хувцаслалтын стандарт гэдэг бол хувцасны код гэдэг бол тэр ажлын байрны хувцасны контакт тухайн байгууллага гарах юм бол түүнийгээ мөрдөнө л гэсэн утгатай юм байна.

Ингээд санал хураалт явъя. 57.1%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

11. Төсөл дор дурдсан агуулгатай 3 дугаар бүлэг нэмэх: 3 дугаар бүлэг. төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа. 9 дүгээр зүйл. Ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа. 9-ийн 1 Ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд энэ хуулийн 10-ын 1-д заасан эрх бүхий этгээд албан тушаалтан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. 9-ийн 1-ийн 1 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн учир шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, зөрчлийг арилгах арга хэмжээ авах, 9-ийн 1-ийн 2 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил шийдвэрлэлтийн талаар олон нийтэд тогтмол мэдээлэх, 9-ийн 1-ийн 3 Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг үе шаттайгаар явуулах, 9-ийн 1-ийн 4 Төрийн албан хаагчийн ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх, албан тушаал дэвшүүлэх, шагналыг урамшуулал олгох асуудлыг шийдвэрлэхдээ ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн эсэхийг харгалзах, 9-ийн 1-ийн 5 иргэд байгууллага олон нийтийг

мэдээллээр хангах арга зүйн зөвлөгөө өгөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

58.3%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

12. төслийн 9 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 10 дугаар зүйл болгох. 10 дугаар зүйл. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудал эрхлэх эрх бүхий этгээд. 10-ын 1 төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх чиг үүргийг Ёс зүйн хороо төрийн болон нутгийн удирдлагын байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн дэд хороо томилох эрх бүхий албан тушаалтан хэрэгжүүлнэ. 10-ын 2 ЗГ нь эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтны ёс зүйн асуудлаар Ёс зүйн дэд хорооны чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ, 10-ын 3 Ёс зүйн хороо /цаашид хороо гэх/, Ёс зүйн дэд хороо /цаашид дэд хороо гэх/ хороо нь бие даасан хараат бус зарчмаар ажиллана, 10-ын 4 хороо дэд хорооны үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна. Хороо хуралдааны дэгээ өөрөө тогтоож болно. 10-ын 5 хороо, дэд хорооны шийдвэр дүгнэлт хэлбэртэй байна. Шийдвэрт хуралдааныг даргалагч, оролцсон гишүүд, нарийн бичгийн дарга нарын гарын үсгийг зурснаар хүчин төгөлдөр болно. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Санал хураалтыг хүчингүй болголоо. Санал хураалт. Содномын Чинзориг гишүүн үг хэлнэ. Тэгээд дараа нь санал хураалт хүчингүй, санал хураалт. Содномын Чинзориг гишүүн үг хэлнэ.

С.Чинзориг: Үгүй ээ, тэгээд ЗГ-ын гишүүн үг хэлж энэ дээр л хэлэх үү? Өөр газар хэлж болно, энэ 1 сонин заалт ороод ирчихсэн байх юм даа. Гишүүд юу гэж үзэх юм, энэ ажлын хэсэг. Энэ санал хурааж байгаа 12 дахь заалт байна шүү дээ. Ёс зүйн дэд хороотой холбоотой асуудал. Тэгээд ЗГ чинь өөрөө Ёс зүйн дэд

хорооны үүрэг гүйцэтгэх гэж байгаа юм уу, ингээж болохгүй шүү дээ. 10-ын 2 дээр ЗГ нь эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах ажилтны албан тушаалтны ёс зүйн асуудлын талаар Ёс зүйн дэд хорооны чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ ээ гээд. ЗГ чинь өөрөө Ёс зүйн дэд хорооны үүрэг гүйцэтгэнэ гэж юу байх юм бэ. Энэ ямар юм заалт ийм юм ороод ирж байгаа юм. Ингээж байж болохгүй байх. Ёс зүйн дэд хороо гэж байвал улсын хэмжээний 1 Ёс зүйн дэд хороотой болох гэж байгаа юм уу. Би бол Ёс зүйн дэд хороо байвал салбар салбар дээрээ л Ёс зүйн дэд хороо байх ёстой л байх. Үгүй бол ТАЗ-ийн дэргэд тийм Ёс зүйн хороо байдаг юм уу. Тэгээд энэ дараагийн 12 дахь заалтыг чинь харахаар энэ Ёс зүйн дэд хороо чинь төрийн албаны төв байгууллагын дэргэд ажиллах бөгөөд гээд ингээд ороод ирсэн байх юм. Наад 10-ынхаа 2-ыг та нар хар л даа. ЗГ өөрөө ёс зүйн дэд хорооны чиг үүргийг гүйцэтгэхээр ороод ирлээ шүү дээ. Ингээж болохгүй шүү дээ. Энэ юу руу яваад байгаа юм. Тэгээд энэ Ёс зүйн дэд хороо чинь ТАЗ-ийн төрийн албаны төв байгууллагын дэргэд ажиллана гээд ингээж болохгүй шүү дээ. Тэр Ёс зүйн дэд хороонууд байх юм бол тэр салбар салбартаа байдаг л юм байгаа биз. Улсын хэмжээний 1 ёс зүйн дэд хороо болох гэж байгаа юм уу. Наад заалтаа та бүхэн сайн хар даа, юу гэж ойлгодог юм, би лав ойлгохгүй байна.

ЗГ нь эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтны ёс зүйн асуудлаар талаар Ёс зүйн дэд хорооны чиг үүрэг гүйцэтгэнэ ээ гээд. Одоо тухайлбал томилж байгаа албан тушаалтнууд байх юм уу? Төрийн нарийн агентлагийн дарга нарын ёстой холбоотой ёс зүйтэй холбоотой асуудлыг ЗГ хариуцахаар тэгээд дараагийн асуудлыг чинь дараагийн асуудлыг чинь болохоор төрийн албаны энэ ёс зүйн дэд хороо чинь төрийн албаны төв байгууллагын дэргэд ажиллана гээд ингээж болохгүй ээ. ЗГ Өөрөө Ёс зүйн дэд хорооны үүргийг гүйцэтгэнэ гэж ийм юм болохгүй шүү дээ. Ийм зарчим байж

болохгүй шүү дээ. Тэрийг нь тэр өөр хариуцдаг юм уу, тэр ТАЗ нь хариуцдаг юм уу, түүнээс ЗГ өөрөө ийм ёс зүйн дэд хорооны чиг үүрэг гүйцэтгээд ингээд оруулж болохгүй.

Г.Занданшатар: Дэд хороо дараагийн 12 чинь ерөнхий ёс зүйн хороо нь ТАЗ-ийн дэргэд ажиллана. Ёс зүй сахилга хариуцлагын хорооноос 4 орон тооны бус гишүүний томилолт гээд дараагийнхаа бүгдээр дээр байгаа тэгээд. Тэгээд эцсийн хэлэлцүүлэг ...

Ингээд санал хураана. Баттөмөр гишүүнээс сайн асуучих. Хамт сууж байгаа юм чинь.

54.2%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Дараагийн заалт. 13. төслийн 10 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 11 дүгээр зүйл болгох. 11 дүгээр зүйл. Хороо түүний бүрэн эрх. 11-ийн 1 хороо нь төрийн албаны төв байгууллагын дэргэд ажиллах бөгөөд ёс зүйн асуудал хариуцсан нэгжтэй байна. 11-ийн 2 хорооны үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ. 11-ийн 3 хороо нь ТАЗ-ийн гишүүд орон тооны бус 4, нийт 9 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. 11-ийн 4 Энэ хуулийн 11-ийн 3-д заасан орон тооны бус 4 гишүүнийг УИХ-ын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо томилж чөлөөлнө. Нээлттэй сонсголоор гэж байна шүү гэж нэммээр юм байна. Энэ чинь одоо хорооны үйл ажиллагааны дүрэм, орон тооны бус гишүүнд тавигдах шаардлагыг УИХ-ын Ёс зүй, сахилга, хариуцлагын байнгын хороо батална. 11-ийн 6 хороо нь төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй: 11-ийн 6-гийн 1 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчлийг бууруулах чиглэлээр бодлого боловсруулж, хэрэгжилтэд хяналт тавих. 11-ийн 6-гийн 2 хуульд өөрөөр заагаагүй бол дэд хороо томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан

хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулахтай холбогдсон зөвлөгөө өгөх арга зүйн удирдлагаар хангах. 11-ийн 6-гийн 3 төрийн албаны мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулга хөдөлмөрийн хүрээнд төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг сахиулах, соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг нийцсэн удирдлагаар хангах, зохион байгуулах. 11-ийн 6-гийн 4 Энэ хуулиар харьяалуулсан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг хянан шалгаж, дүгнэлт гаргах. 11-ийн 6-гийн 5 Энэ хуулийн 15-ын 1-ийн 5-д заасан дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх. 11-ийн 6-гийн 6 томилох эрх бүхий этгээдээс ёс зүйн зөрчил гаргасан албан хаагчид ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн эсэхэд хяналт тавих. 11-ийн 6-гийн 7 дэд хорооны ажиллах журмыг батлах. 11-ийн 6-гийн 8 төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил түүнд хүлээлгэсэн хариуцлагын бүртгэлийг хөтлөх, мэдээллийн цахим санг удирдах, хөгжүүлэх, ёс зүйн зөрчлийн талаар олон нийтэд мэдээлэх журмыг баталж мөрдүүлэх. 11-ийн 6-гийн 9 бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт, бусад баримт бичгийг холбогдох байгууллага аж ахуйн нэгж албан тушаалтнаас гаргуулан авах. 11-ийн 6-гийн 10 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийг зөрчсөн талаар нэгдсэн тайлан гаргах. 11-ийн 6-гийн 11 Хууль тогтоомжид заасан бусад. 11-ийн 7 Энэ хуулийн 7-гийн 2, 7-гийн 3-д заасан Ёс зүйн хэм хэмжээг тогтоосон хууль, тогтоомж, дүрмийн төсөлд хорооны саналыг авна. 11-ийн 8 хорооны гишүүн хууль тогтоомжийг чанд сахих, хөндлөнгийн нөлөөнд үл автан албан үүргээ шударгаар гүйцэтгэх, төр, байгууллага ААН иргэний хууль ёсны ашиг сонирхол, нэр төрийг хүндэтгэх, өөртэйгөө болон эхнэр, нөхөр, гэр бүл, садан төрлийн бусад гишүүнтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхээс татгалзах үүрэгтэй. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал гаргасан ажлын хэсэг.

Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн үг хэлэн тасаллаа.

Д.Тогтохсүрэн: Тэгэхээр ийм байгаа юм дарга аа. Энэ дээр санал нийлэхгүй байгаа юм. Энэ Ёс зүйн хороо байх ёстой гэдэг санал 1 байна. Гэхдээ Ёс зүйн хороо ТАЗ-ийн дэргэд хэрхэвч байж болохгүй. ТАЗ чинь 2 чиг үүрэгтэй байгууллага байхгүй юу.

1 дүгээрт нь, төрийн албаны хуулийнхаа хэрэгжилтийг хянах, тэрний хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэгтэй байгууллага байхгүй юу. Өөрөөр хэлбэл хууль бус томилгоо ч юм уу.

2 дахь чиг үүрэг нь бүх сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах үүрэгтэй байхгүй юу. Ийм л 2 чиг үүрэгтэй байгууллага. Ёс зүйн хариуцлагын асуудал чинь ажил олгогч буюу ЗГ-ын чиг үүрэг байхгүй юу. Өөрөөр хэлбэл, ажилд томилох, гүйцэтгэлд нь хяналт тавих, сайн ажиллуулах менежментийн асуудлууд, ёс зүй, сахилга хариуцлагын асуудал чинь энэ дотроо багтаж явах ёстой байхгүй юу. Тийм учраас энэ зөвлөл чинь ЗГ-ын хэрэг эрхлэх дээр байх ёстой. Би өргөөгүй.

Яамдын сайд нар бүгдээрээ дэргэдээ Ёс зүйн зөвлөлтэй байх ёстой. Тэгээд тэд нар нь нэгдэж нөгөө энэ менежер, хүний нөөцийн менежер буюу ЗГ дээр байх ёстой байхгүй юу. Хүний нөөцийн менежерийн үүргийг ТАЗ гүйцэтгэхгүй байх байхгүй юу. Тэгээд манайх энэ хүний албаны, төрийн албаны хүний нөөцийн менежер чинь ЗГ байхгүй юу. ТАЗ-ийн чиг үүргээ би сая тодорхой хэлж байлаа 2 чиг үүрэгтэй, хөндлөнгийн агуулгатай байгууллага байхгүй юу наадах чинь. Өөрөөр хэлбэл ЗГ-ын сонгон шалгаруулалтын ажлыг хөндлөнгөөс нь зохион байгуулж байгаа байгууллага байхгүй юу. Тэгээд энэ 2-ын чиг үүрэг нэгдэж болохгүй учраас би юу гэж хэлэх гэж байна вэ гэхээр Ёс зүй сахилгын хариуцлагын энэ хороо чинь ЗГ дээр байх ёстой шүү. Хүний нөөцийн

менежментийн асуудал ЗГ дээр байх ёстой. Тийм учраас үүнийг хэрэг эрхлэх дээр юм уу ЗГ-ын чиг үүрэг дээр хийж өгөх ёстой гэдэг ийм саналтай байгаа юм. Үүнийг дараагийн хэлэлцүүлэг дээр манай ажлын хэсэг эцсийн хэлэлцүүлэг дээр үүнийг яриарай.

Чиг үүргийн хувьд бол болж байна, бүрэн эрх, чиг үүргийн хувьд нь бол. Харьяаллын хувьд нь бол 1 ийм саналтай байна.

Г.Занданшатар: Хариулт байхгүй байна. Дараагийн хэлэлцүүлэгт эцсийн хэлэлцүүлэг дээр анхаараарай. Тэгэхдээ Тогтохсүрэн дарга аа, таны ажлын хэсгээр ахалсан нөгөө төрийн албаны тухай хууль дээр чинь ТАЗ-ийн дэргэд байна гээд хуульчилчихсан шүү дээ. Энэ чинь процессжуулж л байгаа болохоос биш Үндсэн хууль нь ТАЗ дээр байгаа биз дээ тийм ээ. Ёс зүйн хороо чинь. Төрийн албаны хуулиараа.

Санал хураалт явуулъя. Санал хураалт.

60.9%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

14. Төслийн 11 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 12 дугаар зүйл болгох. 12 дугаар зүйл. Томилох эрх бүхий албан тушаалтны бүрэн эрх. 12-ын 1 Томилох эрх бүхий албан тушаалтан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй. 12-ын 1-ийн 1 Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх. 12-ын 1-ийн 2 хариуцсан салбар, байгууллага, нэгж дотроо гарч байгаа болон үүсэж болзошгүй ёс зүйн зөрчилд дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан, нөхцөл, эрсдэлийг тооцох, зөрчлийг бууруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авах. 12-ын 1-ийн 3 Дэд хорооны үйл ажиллагаа гишүүдийг урамшуулах санхүүгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх. 12-ын 1-ийн 4 Ёс зүйн зөрчлийг хянан шийдвэрлэх үйл ажиллагаанд шаардлагатай тайлбар,

баримтыг Хороо, дэд хороонд гаргаж өгөх. 12-ын 1-ийн 5 дэд хорооны дүгнэлтэд үндэслэж зөрчил гаргасан этгээдэд зөрчлийн шинж байдалд нийцүүлэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол хариуцлага хүлээлгэх. 12-ын 1-ийн 6 ёс зүйн хариуцлага хүлээсэн этгээдийн шийдвэрийн бүртгэлийг хөтөлж Хороонд тайлагнах. 12-ын 1-ийн 7 дэд хорооны гишүүдийг чадавхжуулах ажлыг зохион байгуулах. 12-ын 1-ийн 8 хуульд заасан бусад. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

58.7%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

15. төслийн 12 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 13 дугаар зүйл болгох. 13 дугаар зүйл. Дэд хорооны бүрэн эрх. 13-ын 1 дэд хороо нь байгууллагын албан хаагчийн тооноос хамааран 3-7 гишүүнтэй байх бөгөөд гишүүд дотроосоо даргаа сонгоно. 13-ын 2 Нийт албан хаагчдын олонхын дэмжлэг авсан хүнийг дэд хорооны гишүүнээр 5 жилийн хугацаагаар сонгоно. 13-ын 3 Дэд хороо төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар дараах бүрэн эрхтэй. 13-ын 3-ын 1 Энэ хуулиар харьяалуулсан төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчилтэй холбоотой гомдол, мэдээллийг хянан шалгаж, дүгнэлт гаргах. 13-ын 3-ын 2 Энэ хуулийн 15-ын 1-ийн 5-д заасан дүгнэлтийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлэх. 13-ын 3-ын 3 харьяа байгууллага бүтцийн нэгжид ёс зүйн асуудлаар зөвлөмж өгөх. 13-ын 3-ын 4 хариуцсан салбар, байгууллага, нэгж дотроо гарч байгаа болон үүсэж болзошгүй ёс зүйн зөрчилд дүн шинжилгээ хийх шалтгаан, нөхцөл, эрсдэлийг тооцох, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг төлөвлөн зохион байгуулах. 13-ын 3-ын 5 ёс зүйн зөрчил ажлын тайлан мэдээг гаргаж, хороонд хүргүүлэх. 13-ын 3-ын 6 бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт бусад баримт бичгийг холбогдох байгууллага ААН, албан тушаалтнаас гаргуулан авах.

13-ын 7 хуульд заасан бусад. 13-ын 4 дэд хорооны гишүүн дараах баталгаагаар хангуулна. 13-ын 4-ийн 1 гишүүнээр ажилласны төлөө урамшуулал авах. 13-ын 4-ийн 2 хуралдааны үед үүрэгт ажлаас түр чөлөөлөгдөх. 13-ын 4-ийн 3 шийдвэрийн улмаас бусдын дарамт шахалтад өртөхөөс хамгаалуулах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

61.4%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

16. төслийн 13 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 14 дүгээр зүйл болгох. 14 дүгээр зүйл. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар гомдол мэдээлэл гаргах. 14-ийн 1 хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар гомдол мэдээллийг энэ хуулийн 14-ийн 3-д заасан харьяаллын дагуу хороо эсхүл дэд хороонд гаргана. 14-ийн 2 гомдол мэдээлэлд албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гаргасан нөхцөл байдлын талаар тодорхой дурдаж, өөрт байгаа бол нотлох баримтыг хавсаргасан байх бөгөөд иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан байна. 14-ийн 3 төрийн албан хаагчийн ёс зүйн асуудлаар гарсан гомдол, мэдээллийг дараах харьяаллын дагуу шалгаж шийдвэрлэнэ. 14-ийн 3-ын 1 дэд хороо нь өөрийн байгууллагын албан хаагчийн болон харьяалах доод шатны байгууллагын томилох эрх бүхий албан тушаалтны, 14-ийн 3-ын 2 ЗГ нь аймаг НЗД-аас бусад бүх шатны Засаг дарга эрхлэх асуудлын хүрээний холбогдох байгууллагын удирдах албан тушаалтан болон Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 3, 4-ийн 1-ийн 5, 4-ийн 1-ийн 9-д заасан этгээдийн. 14-ийн 3-ын 3 хороо нь төрийн өндөр түүнтэй адилтгах албан тушаалтан болон энэ хуулийн 14-ийн 3-ын 1, 14-ийн 3-ын 2-т зааснаас бусад төрийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан Авлигын эсрэг хуулийн 4-ийн 1-ийн 4-д заасан этгээдийн, 14-ийн 4 хорооны гишүүний ёс зүйтэй холбоотой гомдол мэдээллийг УИХ-ын Ёс зүй,

сахилга хариуцлагын байнгын хороо хянан үзэж шаардлагатай тохиолдолд санал, дүгнэлтээ УИХ-д танилцуулна. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

59.1%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

17. төслийн 14 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж 15 дугаар зүйл болгох. 15 дугаар зүйл. Гомдол мэдээллийг хянан шийдвэрлэх. 15-ын 1 Энэ хуулийн 14-ийн 3-д заасан эрх бүхий этгээд гомдол, мэдээллийг хүлээн авч хянан шалгах ажиллагааг дараах журмаар гүйцэтгэнэ. 15-ын 1-ийн 1 гомдол мэдээлэл хүлээн авснаас хойш ажлын 3-5 өдрийн дотор хүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол эрх бүхий албан тушаалтны тогтоосон хугацаанд зөрчилд холбогдсон албан хаагчаас бичгээр эсхүл цахим шуудангаар тайлбар авах. Шаардлагатай тохиолдолд тухайн албан хаагчийг дуудан ирүүлж, тодруулга, мэдээлэл авах. 15-ын 1-ийн 2 Шаардлагатай тохиолдолд гомдол, мэдээлэл гаргагчаас нэмэлт тайлбар тодруулга түүнчлэн эрх бүхий байгууллага албан тушаалтнаас мэдээ баримтыг гаргуулан авах. 15-ын 1-ийн 3 шаардлагатай тохиолдолд шинжээчийн дүгнэлт гаргуулах. 15-ын 1-ийн 4 цугларсан мэдээ баримтад дүн шинжилгээ хийх. 15-ын 1-ийн 5 Төрийн албан хаагч ёс зүйн зөрчил үйлдсэн эсэхийг тогтоон дүгнэлт гаргах үндэслэлийг тусгах. 15-ын 2 дүгнэлтийг дараах этгээдэд баталгаат шуудангаар явуулснаас хойш нийслэлд ажлын 5 өдөр, орон нутагт ажлын 10 өдөр өнгөрсний дараа эсвэл биечлэн гардуулснаар дараах этгээдэд мэдэгдсэнд тооцно. 15-ын 2-ын 1 Гомдол мэдээлэл гаргасан этгээд. 15-ын 2-ын 2 зөрчилд холбогдсон төрийн албан хаагч. 15-ын 2-ын 3 Томилох эрх бүхий албан тушаалтан байгууллага. 15-ын 3 ёс зүйн зөрчлийг хянан шалгах ажиллагааны явцад тухайн асуудал нь гэмт хэргийн, зөрчлийн, сахилгын шинжтэй бол гомдол мэдээллийг холбогдох материалын хамт зохих байгууллага эрх бүхий албан

тушаалтанд шилжүүлнэ. 15-ын 4 гомдол мэдээллийг хүлээн авснаас хойш 30 хоногт багтаан шийдвэрлэх бөгөөд нэмэлт шалгалт хийх шаардлагатай бол 14 хүртэл хоногоор 1 удаа сунгаж болно. 15-ын 5 иргэний гомдол мэдээлэл гаргахтай холбоотой энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад харилцааг Захиргааны ерөнхий хууль, Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу зохицуулна. 15-ын 6 дүгнэлтийг эс зөвшөөрвөл гомдол мэдээлэл гаргасан этгээд түүнд мэдэгдсэнээс хойш 14 хоногийн дотор харьяалах дээд шатны байгууллагын дэд хороонд гомдол гаргаж болно. 15-ын 7 Энэ хуулийн 15-ын 6-д заасан эрх бүхий этгээд гомдлыг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор хянан үзэж дараах шийдвэрийн аль 1-ийг гаргана. 15-ын 7-гийн 1 дүгнэлтийг хэвээр үлдээх. 15-ын 7-гийн 2 дүгнэлтийг хүчингүй болгох. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

56.8%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Өчигдөр та 2 чинь хэрэлдээд л байсан, өнөөдөр учиргүй сүжрээд л явж байгаа. ЗГ-ын хуралдаан дээр би сонсож байсан.

18. төслийн 15 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 16 дугаар зүйл болгох. 16 дугаар зүйл. Төрийн албан хаагчид ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэх. 16-гийн 1 хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 8-ын 1, 8-ын 2-т заасныг зөрчсөн тохиолдолд томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, хороо, дэд хорооны дүгнэлтийг үндэслэн зөрчлийн шинж байдал анх буюу давтан үйлдсэнийг нь харгалзан дараах ёс зүйн хариуцлагын аль 1-ийг ноогдуулна. 16-гийн 1-ийн 1 Гомдол гаргагчид эс үгүй бол олон нийтийн өмнө уучлал гуйхыг үүрэг болгох. 16-гийн 1-ийн 2 Өөрт нь ганцаарчилсан хэлбэрээр сануулах. 16-гийн 1-ийн 3 Байгууллагын албан хаагчдын өмнө нээлттэй сануулах. 16-гийн 1-ийн 4

Төрийн албанаас халах. 16-гийн 2 Төрийн өндөр түүнтэй адилтгах албан тушаалтныг ёс зүйн зөрчилтэй нь холбогдуулан огцруулах, эргүүлэн татах асуудлыг холбогдох хуульд заасны дагуу шийдвэрлэнэ. 16-гийн 3 Энэ хуулийн 8-ын 1, 8-ын 2-т заасан төрийн албаны тухай хуулийн 37, 39 дүгээр зүйл, Авлигын эсрэг хуулийн 7 дугаар зүйл, 8-ын 1 дэх хэсэг, 10 дугаар зүйл Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 3 дугаар бүлэгт заасныг зөрчсөн бол тухайн хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ. 16-гийн 4 төрийн албан хаагчид энэ хуульд заасны дагуу ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн нь хуульд заасны дагуу эрүүгийн, зөрчлийн, сахилгын хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй. 16-гийн 5 ёс зүйн зөрчлийг илрүүлснээс хойш 6 сар, зөрчил гаргаснаас хойш 12 сараас илүү хугацаа өнгөрсөн бол ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэхгүй. 16-гийн 6 төрийн албан хаагч ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэсэн өдрөөс хойш 1 жилийн дотор ёс зүйн зөрчил гаргаагүй бол түүнийг ёс зүйн шийтгэлгүйд тооцно. Санал гаргасан ажлын хэсэг.

Учрал гишүүн.

Н.Учрал: Энэ төрийн албан хаагч нар ёс зүйтэй байх, энэ нийтлэг хариуцлагыг оновчтой болгоё гэдэг энэ санаачилгыг бол бас дэмжиж байгаа. Гэхдээ ийм ерөнхий шаардлагууд чинь өөрөө ийм хэлмэгдүүлэлт үүсгэх гээд байдаг. Өнөөдөр төрд сайн мэргэжилтэн олж авч ажиллуулах үнэхээр хүнд болсон. Тэгээд төрд ажиллах сонирхол багассан. Ингээд л нэмээд л ийм нийтлэг шаардлагууд тавиад л байх юм бол төрд ер нь хүн олдох уу даа, цаашидаа. Бид нар сая хүрэхгүй цалин өгчхөөд л, тэгээд бас энэ төрийн төлөө өглөөнөөс үдшийн бүрий хүртэл зүтгэж байгаа хэдэн залуучуудыг, хэдэн мэргэжилтнүүдийгээ яаж энэ улс орныхоо төлөө зүтгээч гэж авч үлдэх юм гэдэг бол маш их чухал болчихоод байна шүү дээ. Тэгэхээр жишээ нь би өмнө нь саналаа бас хэлэх гээд

байсан. Тэр 14 дүгээр зүйл дээр, тэр 15 дугаар зүйл гомдол мэдээллийг хянан шийдвэрлэх.

Тэгээд одоо хар л даа, шаардлагатай тохиолдолд шинжээчийн дүгнэлт гаргуулна гэж байгаа юм. Шаардлагатай тохиолдолд шинжээч томилно гэж байгаа юм. Эсэхийг нь төрийн албан хаагч ёс зүйн зөрчил үйлдсэн эсэхийг нь тогтоож дүгнэлт гаргана гэж байгаа юм. Ингээд ёс зүйн хариуцлага хүлээлгэх асуудал дээр 4 тийм хариуцлага байгаа юм байна л даа. Энд олон нийтийн өмнө уучлалт гуй гэж байгаа юм. Юу гэсэн үг юм. Өөрт нь ганцаарчилсан хэлбэрээр сануул гэж байгаа юм. Үгүй ээ, юу гэсэн үг юм? Байгууллага албан хаагчдын өмнө нээлттэй сануул, энэ тэр гээд ийм хариуцлагууд явчихаар чинь нөгөө түрүүний заасан байгаа 15 нийтлэг шаардлагыг чинь зөрчсөн хүн болгоныг ингээд сануулаад эхлэх юм уу? Тэгээд чи хамтач биш байсан байна, олон нийтийн өмнө уучлах уу? Хүн чинь дотроо тэр интернэл, экстернэл гээд 2 төрлийн хүн байна шүү дээ. Хамтач биш ээ чи гэж үзэх юм уу? Чи хувцас хунараа муухай өмсчихсөн байна. Эрх бүхий албан тушаалтны тавьсан хувцсыг өмссөнгүй ээ чи гэх юм уу. Тэгээд хясан боогдууллаа чи гэх юм уу? Ингээд чи олон нийтийн өмнө уучлал гуй гээд, ийм хариуцлага тооцоод сууж байх юм уу. Энэ чинь ТАЗ чинь хийх ажилгүй болох нь байна шүү дээ, сүүлдээ. Өдөр тутам хэдэн мянган гомдол ирээд л, тэгээд л 1 дэд хороо нь хуралдаад л, тэгээд л чи уучлал гуйгаарай, чи тэгээрэй гээд л ингээд л байж байдаг болох юм уу? Ажил үүргээ ер нь цаашидаа энэ чинь авч явж чадах юм уу? Ийм их, энэ чинь 1 хүн нөгөө хүндээ субъектив байдлаар дургүй байгаа тохиолдолд л гомдол өгнө. Та нар гомдлыг хянан шийдвэрлээд л сууна. Тэгээд л сүүлдээ наад гомдлын чинь ихэнх хариуцлага нь олон нийтийн өмнө уучлал гуй. Тэгээд 1, 1-ээр нь уулзаад сануулах юм уу, чи дахиж ингэхгүй шүү гээд. Тэгэхээр ёс зүй бол мэдээж чухал аа. Хэн ч үгүйсгээгүй. Гэхдээ ёс зүйн хариуцлагын асуудал бол тэр Солонгост ч гэсэн тэр хүний нөөцийн

бодлого бол боловсролын салбарт анхан шатнаас сурч байхад нь тэр ёс зүйн хариуцлагыг зүрх сэтгэлд нь шингээж өгдөг болохоос биш нэгэнт биш нэгэнт ... /минут дуусав/

Г.Занданшатар: Баттөмөр гишүүнээс бас тайлбар сонсоорой. Тэгэхдээ энэ манайхан бас 1 одоо байгаа процессоо сайн мэддэггүй юм шиг байна. Төрийн албанд ажиллаж байгаагүй бид нар болохоор. Одоо ТАЗ төрийн албаны ёс зүйн зөвлөл энэ тэр ажиллаад 567 ёс зүйн зөрчил гаргаад энэ сахилга, хариуцлага, шийдвэр гаргадаг одоо явж байгаа процесс шүү дээ. Үүнийг л нарийвчилж ингэж хуульчилж байгаа болохоос биш ёс зүйн зөвлөлүүд 2691 ёс зүйн зөвлөл ажиллаад, архидан согтуурсан ажлын байран дээр гэсэн тэр тодорхой ёс зүйн зөрчлүүдийг гаргаад. Хамтач байх энэ тэр гэдэг чинь нөгөө нийтлэг шаардлага болохоос биш энэ ёс зүйн зөрчил биш шүү дээ. Ёс зүйн зөрчил биш. Тэгээд үүнийгээ хольж ойлгоод байх шиг байна.

Санал хураалт явуулъя. 54.5%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Ер нь бол энэ ТАЗ-ийн тайланг өнгөрсөн 7 хоногт хэлэлцэхэд анхаарсан бол 567 ч билүү ёс зүйн зөрчлийг сахилгын болон янз бүрийн шийтгэлүүд оногдуулаад, түүнээс архидан согтуурахтай холбоотой 151 ажлын байран дээрээ архидан согтуурсан зөрчил тэгээд ажлын байран дээрээ архидан согтуурснаас шалтгаалаад ямар гэмт хэрэг зөрчил гарч байсныг та бүхэн мэдэж байгаа шүү дээ. Тэгэхээр энэ ёс зүй чинь гэмт хэргийн учир шалтгаан болдог гээд энэ доктор, профессор Алтанзул хэлсэн бөлгөө түрүүн.

Ингээд 54.5%-ийн саналаар санал дэмжигдсэн.

19 дэх санал. Төслийн 16 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 17 дугаар зүйл болгох. 17 дугаар зүйл. Төрийн албан хаагчийн ёс

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

зүйн хариуцлагыг сайн дураар хүлээх. Төрийн албан хаагч ёс зүйн хариуцлагыг сайн дураараа хүлээх. 17-гийн 1 хороо, дэд хорооны дүгнэлтээр тухайн албан хаагч нь ёс зүйн зөрчил гаргасан нь тогтоогдсон бол түүнд албан ёсоор мэдэгдсэнээр хариуцлагыг сайн дураараа хүлээх боломж олгоно. 17-гийн 2 төрийн албан хаагч дараах хэлбэрээр ёс зүйн хариуцлагыг сайн дураараа хүлээж болно. 17-гийн 2-ын 1 хамт олноос гомдол мэдээлэл гаргагчаас эс үгүй бол олон нийтийн өмнө уучлалт гуйх. 17-гийн 2-ын 2 ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөнөө хүлээн зөвшөөрч өөрийн хүсэлтээр албан тушаалаас чөлөөлөгдөх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Энэ санал тэнцчихсэн байна. Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүн.

Б.Пүрэвдорж: Их Хурлын дарга аа, миний кноп битгий тастаж юу микрофон битгий тасалж байгаарай. Тэгээд би сая буруу кноп дарчихлаа. Тэгээд дахин санал хураалгаж өгөхийг хүсье.

Г.Занданишатар: Би ерөөсөө микрофон таслаагүй. Ингээд үүнийг үл харгалзан Бөхчулууны Пүрэвдорж гишүүний гаргасан горимын саналаар, та бол санал хураалтыг хүчингүйд тооцох санал хураалт явуулж өгөөч ээ, буруу гарчихлаа гэж байна шүү дээ, тийм ээ. Ингээд энэ горимын саналаар санал хураалтыг хүчингүйд тооцох санал хураалт явуулъя. Гишүүд анхааралтай байгаарай. Санал хураалт.

60.5%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Ингээд уг саналыг хүчингүйд тооцсон учраас санал хураалтыг дахин явуулъя.

55.8%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Энэ ТАЗ-ийн тайлангаас харахад энэ ингээд ажлын байрны бэлгийн дарамт үзүүлсэн ч гэдэг юм уу тэгээд уучлалт гуйгаад хүнээс өөрөөс нь уучлалт гуйгаад өнгөрдөг энэ тэр гээд их олон л кэйсүүд байдаг юм гэж ярьж бичдэг.

Ингээд 20. төслийн 18 дугаар зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, 19 дүгээр зүйл болгох. 19 дүгээр зүйл. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчлийн талаар тайлагнах олон нийтэд мэдээлэх. 19-ийн 1 хуульд өөрөөр заагаагүй бол томилох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, төрийн албан хаагчид хариуцлага хүлээлгэсэн шийдвэрийг холбогдох мэдээллийн хамт улирал бүр үйл ажиллагааны тайланг дараа оны 01 дүгээр сард багтаан хороонд хүргүүлэх бөгөөд тайланг өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд байршуулна. 19-ийн 2 төрийн албан хаагчийн ёс зүйн зөрчил гаргасан нь тогтоогдоогүй бол энэ талаарх мэдээллийг нийтэд мэдээлнэ.

Хөөе Чойжилсүрэн гишүүн байж байгаарай.

19-ийн 3 хороо үйл ажиллагааныхаа тайланг хуульд заасан хугацаанд УИХ-ын Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд хүргүүлнэ. 19-ийн 4 хороо холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн жилийн тайланг нэгтгэж, өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд нээлттэй байршуулна. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

57.1%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Дэг сахиулагчид баярлалаа.

21. Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөлд шинээр бүлэг, хэсэг, зүйл, заалт нэмэгдэж, хасагдсантай холбогдуулан төслийн бүтэц, дугаарлалт, найруулгын холбогдох өөрчлөлт оруулах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

Энэ протоколд тэмдэглэх юмыг дараа нь яйчъя.

58.1%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүн энэ санал хураалтууд дууссантай холбоотой протоколд тэмдэглэх санал хэлэх гэж байна. Тийм ээ. Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүн ХЗБХ-ны дарга үг хэлнэ.

Б.Энхбаяр: Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн хуулиар санал хурааж дуусаж байна. Тэгэхээр энэ маань бол суурь ёс зүйн шаардлагуудыг тавьсан нийтлэг харилцааг зохицуулсан ийм хууль болж байгаа. Тухай тухайн тодорхой төрийн албан хаагчдын тавигдаж байгаа ёс зүйн шаардлага болон хариуцлагын асуудал бол бас тус тусынхаа хуулиар нэн тодорхой байдлаар зохицуулагдана.

Тэгэхээр хуульд өөрөөр заагаагүй бол гэдэг нөхцөлүүд нь тодорхой албан тушаалтнуудын тухайд бол нарийвчилж зохицуулсан хуулиа барина шүү гэдгийг бас тэмдэглэж хэлэх гэж байгаа юм.

Тухайлбал шүүгчид хариуцлага ноогдуулах асуудал зөвхөн шүүхийн хуульд заасан үндэслэлээр л хариуцлага тооцогдоно гэдгийг шүүхийн хуульд нь хэлчихсэн байгаа. Зөвхөн шүүгчид нээлттэй болон хаалттай сануулах, цалинг нь хасах, огцруулах шийтгэлийг ямар ямар зөрчлүүд дээр ялгамжтай хэрэглэх вэ гэдэг үндэслэлийг бол тэр шүүхийн хуульд нь зааж өгсөн байгаа.

Тийм учраас ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөнөө өөрөө хүлээн зөвшөөрч байгаа учраас чөлөөлөгдөх гэдэг. Жишээлбэл энэ хуульд тогтоогдож байгаа хэм хэмжээ бол шүүхийн хууль дээр очихоороо тэгж ялгамжтай байдлаар хэрэгжих учиртай. Тэгэхгүйгээр шүүгчийг өөрөө өргөдлөө өгөө. Өөрөө чөлөөлөгдөх хүсэлтээ гарга аа гэдэг ийм шахалтууд жишээлбэл байж энэ хуулийг хэрэглэж Шүүхийн сахилгын хорооноос бол гарч болохгүй. Ийм бол

онцлогууд байгаа гэдгийг хууль хэрэглээний явцад анхаарах учиртай.

Мөн энэ шаардлагууд тодорхой албан тушаалтнуудын хувьд бол онцлог, онцлог байдлаар хэрэглэгдэх учиртай шүү. Жишээлбэл, төрийн улс төрийн албан тушаалтны хувьд буюу сонгуульт албан тушаалтны хувьд бол тэр Үндсэн хуульд заасан тэр үндэслэлээр л хариуцлага нь яригдана. Төрийн захиргааны болон тусгай албан хаагчийн хувьд бол төрийн албанд заасан хуульд заасан тэр хүрээнд саяын өөрийн хүсэлтээрээ ажлаас чөлөөлөгдөх гэдэг шаардлага хэрэглэгдэх учиртай. Тэгэхгүй сонгуульт албан тушаалтны тухайд ийм үндэслэлээр хуулийн хариуцлага ноогдуулах асуудал бол ялгамжтай байдлаар бас хэрэглэх учиртай шүү гэдгийг бас протоколд тэмдэглүүлж байна.

Г.Занданшатар: 16 дугаар зүйл дээр хүлээлгэх ёс зүйн хариуцлагын асуудал дээр нөгөө холбогдох хуулиудаар зохицуулах, төрийн өндөр албан тушаалтан Төрийн албаны хууль, Авлигын эсрэг хууль, Нийтийн албаны ашиг сонирхлын хууль, нөгөө холбогдох хууль, Шүүхийн хууль энэ тэрээ тусдаа зохицуулагдахаар заасан. Ер нь энэ нөгөө бас энэ хууль дээрээ эцсийн хэлэлцүүлэгтээ анхаарах юм нь Баттөмөр гишүүн ээ. Энэ нөгөө эмчийн ёс зүй гээд байдаг, нөгөө эрүүл мэндийн мэс заслаас авхуулаад тусдаа хуульчийн ёс зүй, шүүгчийн ёс зүй, багшийн ёс зүй гээд тусдаа нөгөө мэргэжлийн ёс зүйгээр зохицуулагддаг асуудлуудыг бол сая хэллээ шүү дээ. Тийм ээ. Тэгээд шүүгчийн ёс зүй байна. Тэр хуулиудыг нь тодотгоод бас дурдчихвал зүгээр юм байна.

Одоо хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн талаар санал хураалт явуулна.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төслийн хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийн талаарх

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ажлын хэсгээс гаргасан санал хураалт. Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороо дэмжсэн санал.

1. төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл. 1 төслийн 1 дүгээр зүйлийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

56.8%-ийн саналаар.

Ер нь Шүүхийн ёс зүйн хороо гэж байгаад тусдаа зохицуулагддаг байсан. Үүнийг нөгөө Шүүхийн сахилгын хороо гэж байгуулаад тусдаа зохицуулалттай болчихсон юм байна.

2. төслийн 3 дугаар зүйлийн 37-гийн 1-ийн 12 гэснийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

2. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл. 1 төслийн 2 дугаар зүйлийг хасах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

54.5%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3. Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл. 1. Захиргааны ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг хууль санаачлагчид буцаах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

52.3%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

4. Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл. 1. Авлигын эсрэг хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хууль санаачлагчид буцаах. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт.

56.8%-ийн саналаар санал дэмжигдлээ.

5. “Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” УИХ-ын тогтоолын төсөл

1. Төсөлд дор дурдсан агуулгатай 2 дахь дэд заалт нэмэх. 2. Авлигын эсрэг хуульд ХОМ-ээс гадна зарлагыг мэдүүлж байх талаар санал боловсруулж холбогдох хуульд тусгах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг УИХ-ын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан УИХ-д өргөн мэдүүлэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт явуулна.

Ням-Осорын Учрал гишүүн.

Н.Учрал: Би түрүүн саналаа хэлсэн. Энэ ЗГ-аас энэ авлигатай тэмцэх жил болгож зарлаад ишлэн ажиллагааг бас хариуцаж байгаа. Тэгэхээр төрийн үйл ажиллагаа өөрөө энэ 24/7 алган дээр тавьсан юм шиг нээлттэй байгаа юм бол хэн ч нийгэмд хардалт сэрдэлт сургаар асуудалд хандахгүй байхгүй юу. Бүгдийг нь л ил болгочихъё. Тэгэхээр сургаар биш судалгаатай, хардаж биш харж асуудлыг ишийддэг болгохын тулд өнөөдөр энэ мэдээллүүдийг ил тод болгоё л гээд байгаа юм. Тэгэхээр түрүүний тэр энэ авлигын хуультай холбогдуулаад өмнөх бас 19 дүгээр зүйл дээр би бас саналаа хэлмээр байсан юм.

Энэ Ёс зүйн зөвлөл, Ёс зүйн дэд хороо ишийдвэр гаргахдаа Ёс зүйн хорооны гишүүд юу гэж тухайн хүнийг үнэлсэн бэ гэдэг протоколыг ил болгох ёстой. Тэгэхгүй цаана үүний цаана дандаа ашиг сонирхол яваад байгаа. Үүний цаана дандаа хэлмэгдүүлэлт яваад байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр үүний цаана хэн нэгэн дарга нь, өөрийнхөө доор ажиллаж байгаа ямар нэгэн албан тушаалтанд дургүй, нөгөө хясан боогдуулсан гээд нөгөө 1 нийтлэг шаардлагуудаар чинь хэн нэгнийг хэлмэгдүүлчихвэл тэр Ёс зүйн

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

хороо нь тухайн Ёс зүйн хорооны гишүүн юу гэж хэлсэн бэ гэдэг протоколыг ил болгох ёстой юм. Тийм учраас түрүүний тэр 19 дүгээр зүйл дээр үүнийг бас ажлын хэсэг анхаараач.

2-т, энэ Авлигын хууль дээрээ Авлигын эсрэг хуульд ХОМ-ээс гадна зарлагыг мэдүүлж байх талаар санал боловсруулах дээрээ ч юм уу, энэ ёс зүйн зөвлөлийн гишүүдийн протоколыг ил болгохыг үүрэг болгочхооч ээ.

2-т, энэ АТГ чинь ерөнхийдөө ТАЗ-ийн ажлыг давхар шахуу бас хийдэг болчихлоо гээд хүмүүс шүүмжлээд байна шүү дээ. Тухайн хүн ашиг сонирхлын зөрчилтэй эсэхийг биш тухайн хүн тухайн албан тушаалд нийцэж байгаа эсэхийг АТГ шийдээд байна, 2 ТАЗ-тэй юм шиг байна гээд төрийн албан хаагч нар юм яриад байгаа байхгүй юу. Тэгэхээр яг ямар албан тушаалтан энэ орлого, зарлагынхаа мэдээллийг дуулгах юм бэ гэдгийг нь тодорхой зааж өгөхгүй бол ингээд л бүхэлдээд бараг л ахлахаас авхуулаад хэн хэн байдаг юм? Тэгээд бүгдээрээ орлого, зарлагаа мэдүүлээд эхлэх юм бол наадах чинь бүр төрд ер нь ч дээ ажиллах хүн олдох уу даа? Байгаа хэдийгээ яаж авч үлдэх вэ? Одоо бол нөгөө цалин хөлс, нийгмийн баталгаа нь бага учраас дээрээс нь хэсэг бүлэг нөхдөөс болоод бүгдийг нь хулгайч, дээрэмчин болгочхоод байгаа учраас хулгай хийгээгүй төрийн төлөө зүтгэж байгаа хүмүүс хэлмэгдээд, нөгөө 1 төрийн албан хаагч нар чинь бид нарт шаардлага, дарамт хангалттай байна. Бид нарыг яаж дэмжих юм бэ гээд байна шүү дээ. Тэгэхээр цомхон чадварлаг төрийн албатай болохын тулд нөгөө байгаа хэдийгээ яаж хэдүүлээ бас авч үлдэх вэ, байгаа хэдийгээ яаж дэмжих вэ гэдэг бодлого руугаа ороод энэ реинженеринг рүүгээ, төрийн албаны шинэчлэл рүүгээ хурдан орёё. Ёс зүй хуулиас зэрэгцүүлээд тэр төрийн албаны хуулиа оруулж ирээч ээ.

Г.Занданшатар: Санал хураалтаа явуулъя. Одоо 1:30 болж байна.

Дэмжсэн, дэмжээгүй л үг хэлнэ шүү дээ, тийм ээ. Сая дэмжээгүй үг хэллээ. Дэмжсэн үг 1 хэлж болно. Ингээд Нямаагийн Энхболд гишүүн үг хэлнэ.

Н.Энхболд: Тэгээд энэ бол хэлэлцэх явцад дагалдаж гарч болох хуулиуд, тогтоолын төслийн талаар бас ажлын хэсэг дээр нэлээд их ярилцсан юм. Жишээ нь Энхбаяр гишүүн санал гаргаж байсан, бид нар ажлын хэсэг дээрээ ярьж байгаа үүнийг бол яг энэ хуультай хамт биш бусад яг холбогдох хуультай нь хамт гаргасан нь зөв байна гээд орхиж байсан. Яг энэ заалт дээр ч гэсэн бас тийм байгаа. Уг нь энэ ёс зүй гэхээсээ илүү нөгөө орлого, зарлагатай холбоотой, тийм ээ, илүү тийм бараг гэмт хэрэгтэй холбоотой тийм байхгүй юу. Зарлагаа мэдүүлэхгүй байх эсэх тухай асуудал бол яг ёс зүйтэй цэвэр холбогдолтой ч асуудал биш л дээ. Тэгэхээр энэ хуулийг дагуулаад яг ийм заалт оруулах дээр нэлээн эргэлзэж, эргэлзэж л бид нар ямар ч байсан тогтоолын хэсэг дээр нь оруулчихъя. Шууд оруулж байгаа юм биш, хугацаатай үүрэг гэсэн маягаар оруулчихсан юм.

Түрүүн ярьж байсан зарчмуудаа бариад аливаа хуулийг хэлэлцэхэд дагалдаж орох өөрчлөлтүүд, бусад хууль, тогтоолд орох өөрчлөлтүүд үндсэн тэр яригдаж байгаа хуулийнхаа үзэл баримтлалын хэмжээнд байх нь зүйтэй гэдэг агуулгаар хэд хэдэн зүйлийг тухай тухайн үед нь ярина гээд орхисон. Түүнтэй адилхан л зүйл энд байгаа юм. Тэгээд манай гишүүд мэднэ биз дээ. Би уг нь өөрөө ажлын хэсэгт орчихсон мөртөө яг ийм хэлээд сууж байгаа нь 1 их зохимжтой биш байна. Тэгэхдээ яг ажлын хэсэг дээр яригдаж байсан. Нэлээн эргэлзээтэй байсан зүйл шүү. Аль асуудлыг дагуулж, юу оруулах вэ гэдэг дээр бид нар цаашидаа 1 зарчим юм барьж явж байхгүй бол болохгүй байна гэсэн ийм. Тэгэхгүй бол шүүмжлэл гарч байсан.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Одоо ЗГ-аас юм уу, УИХ-ын гишүүдээс ямар нэгэн хууль оруулахдаа тэрийг дагуулаад бараг анзаарагдахгүй шахуу заримтай тийм зүйлүүдийг, тэгэхдээ зарчмын нэлээд том ач холбогдолтой зүйлүүдийг яг үзэл баримтлалаасаа гажууд юмнууд оруулж ирэх асуудлууд сүүлийн үед гараад байна гэсэн ийм шүүмжлэлүүд байсан учраас би үүнийг өнөөдөр зүгээр хэлж байгаа юм. Тэгээд гишүүд өөрснөө мэднэ биз дээ?

Ер нь хэрэгтэй. Зарлагын тухай асуудал бол байнга яригдаж байгаа. Тэгэхдээ үүнийг дагаж орох нь зөв үү, буруу юу гэдэг дээр л асуудал байгаа.

Г.Занданшатар: Адьшаа гишүүн. Дэмжсэн дэмжээгүй 2 үг хэлчихлээ. Та дэмжсэн дэмжээгүйгээ л хэлнэ. Энэ заалт дээр.

Ш.Адьяа: Энэ төрийн албаны ёс зүйн асуудал, энэ хөрөнгө орлоготой тухай асуудал ер нь энэ төрийн албаны ёс зүйн тухай хуулийг бол би дэмжиж байгаа юм. Гэхдээ энэ арай хэтэрч байна. Энэ чинь өөрөө дээр үед бид нар кинон дээр зохиол дээр гардаг шиг юм болж байна шүү дээ. Орлогоо мэдүүлж болно, орлого бол. Үгүй ээ энэ зарлагаа яахаараа мэдүүлдэг юм. Нэг таваг хоол идсэн гэх юм уу, таксигаар явсан гэх юм уу ийм хууль та нар боль оо. Энэ чинь арай хэтэрч байна шүү дээ. Нөгөө I хувьсгалын жилүүдийн юм шиг л ийм юм ярьж байна шүү дээ. Ийм юмаа өнөөдөр оруулж ирээд, энэ төрийн эрх барих дээд байгууллагад ийм юмыг ярьж байгаа нь бид нар ямар ухамсар байна. Юу бодоод байна аа? Хэнд зориулаад ийм юм яриад байна. Энэ чинь хуультай шүү дээ. Үгүй ээ бид нар өнөөдөр юмаа зарахын тулд, хоол идэх, таксигаар явах, онгоцоор явахын тулд энэ хаанаас зөвшөөрөл авах юм, ТАЗ-өөс авах юм уу, УИХ-аас авах юм уу? Ийм дэндсэн юмаа орж ирж олны доог тохуу болохоо больё. Үүнийг бол би дэмжиж байгаа, төрийн албаны ёс зүйн тухай хуулийн, сахилга хариуцлага. Өнөөдөр энэ Монголын нийгэм

замбараагүй байдалд орсон, ёс суртахуунгүй болсон, төрийн алба чинь өнөөдөр төрлийн алба болсон, сахилга гэж байхгүй, төрийн ажил гэж байхгүй, үүнтэй бид хууль гаргаж ярих ёстой. Үгүй ээ энэ чинь арай л дэндээд байна. Энэ асуудлаа оруулсан хүмүүс татаж ав аа. Бат-Эрдэнэ аварга аа. Тийм, энэ чинь арай болмооргүй байна.

Г.Занданшатар: Гишүүд үг хэлж дууслаа. Санал хураалт явуулна.

Тэгэхдээ ер нь энэ албан тушаалтнуудын орлогыг хянахаас гадна зарлага хэрэглээг хянах шаардлагатай байна гэсэн ийм саналыг төрийн бус байгууллагуудаас, АТГ-аас зохион байгуулсан энэ авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн болон бусад хэлэлцүүлгийн үеэр төрийн бус байгууллагуудаас их тавьсан. Үүнийг төрийн бус байгууллагууд, манай гишүүд ч тавьж санал асуулгад оруулж хэлэлцүүлээд дэмжлэг авсан ийм заалт юм байна лээ. Тэгэхээр нөгөө зарлага хэрэглээг хянах шаардлагатай байна гэсэн ийм агуулгаар. Тэгээд мэдээж тэр нь ингээд хоол идсэн уусан ч гэдэг зарлага хянахгүй байх л даа. Одоо байр, байшин авсан юу гэдэг юм, тэр зарлага чинь нэгдсэн дүнгээрээ л хянагдах. Хуульд тэгж тусгая гэсэн тийм агуулгаар ийм санал гарсан юм байна гэж ойлгож байгаа.

Ингээд санал хураалт явуулъя. Тэгэхдээ яг энэ тийм утгатай заалт байна шүү дээ үүнийг оруулж ир ээ гэсэн заалт. Авлигын эсрэг хуульд хөрөнгө орлогыг мэдүүлэхээс гадна зарлагыг мэдүүлж байх талаар санал боловсруулж, холбогдох хуульд тусгах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг УИХ-ын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан УИХ-д өргөн мэдүүлэх. Санал гаргасан ажлын хэсэг, санал хураалт. Ажлын хэсэг саналаа тайлбарлачихсан.

2023 ОНЫ 04 ДҮГЭЭР САРЫН 13-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

Адьяаа гишүүн ээ, санал хураалт явуулна шүү. Санал хураалт.

Энэ санал дэмжигдсэнгүй. Горимын санал гаргах хүн байна уу? Ирц байна л даа. 42 гишүүн. Яах вэ, авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр хэлэлцэх үе дээр үүнийг бас ахиж хэлэлцэнэ, дэлгэрэнгүй хэлэлцэнэ.

Ингээд энэ санал дэмжигдсэнгүй.

Ингээд зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулж дууслаа.

Үдээс өмнөх хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал дууссан тул ингээд үдийн завсарлага. 14 цагаас.

Ингээд зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хурааж дууслаа.

Эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Ёс зүй, сахилга хариуцлагын байнгын хороонд шилжүүлж байна.

13.40 цаг